

EUGENIUSZ NOWAK

51300

GOSPODAROWANIE
ZASOBAMI
MAJĄTKOWYMI

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
INSTYTUT EKONOMII I LOGISTYKI

AON 5406/02

Eugeniusz NOWAK

**GOSPODAROWANIE ZASOBAMI
MAJĄTKOWYMI**

WARSZAWA

2002

Projekt okładki
Ewa Wiśniewska

Redaktor
Jerzy Wajs

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Renata Czerwińska

88642

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 373/2002

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	5
Rozdział 1. Istota i przedmiot gospodarowania zasobami majątkowymi w przedsiębiorstwie.....	7
1.1. Podstawowe pojęcia i definicje kategorii majątkowych.....	7
1.2. Zasoby majątkowe przedsiębiorstwa	8
1.3. Istota działalności gospodarczej i gospodarowania zasobami majątkowymi przedsiębiorstwa	9
Rozdział 2. Aktywa trwałe przedsiębiorstwa	12
2.1. Struktura aktywów trwałych	12
2.2. Podstawy gospodarowania aktywami trwałymi	16
Rozdział 3. Wartości niematerialne i prawne	19
3.1. Struktura wartości niematerialnych i prawnych	19
3.2. Podstawy gospodarowania wartościami niematerialnymi i prawnymi.....	21
3.2.1. Wartość początkowa wartości niematerialnych i prawnych	21
3.2.2. Amortyzacja (umorzenie) wartości niematerialnych i prawnych.....	22
3.2.3. Trwała utrata wartości niematerialnych i prawnych	23
3.2.4. Inwestycje w wartości niematerialne i prawne	23
Rozdział 4. Aktywa obrotowe przedsiębiorstwa	25
4.1. Struktura aktywów obrotowych.....	25
4.2. Rotacja składników aktywów obrotowych	29
4.3. Sposoby wyceny aktywów obrotowych	31
Rozdział 5. Gospodarowanie zapasami w przedsiębiorstwie	32
5.1. Istota gospodarowania zapasami	32
5.2. Struktura zapasów w przedsiębiorstwie.....	33
5.3. Racjonalizacja poziomu zapasów	36
Rozdział 6. Struktura zasobów majątkowych w bilansie przedsiębiorstwa	39
6.1. Pojęcie ogólne i istota bilansu	39
6.2. Usytuowanie zasobów majątkowych w bilansie przedsiębiorstwa	40
6.3. Informacje o zasobach majątkowych wynikające z bilansu przedsiębiorstwa	44

Rozdział 7. Inwestycje.....	46
7.1. Pojęcie ogólne	46
7.2. Inwestycje w aktywach finansowych.....	47
7.3. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne.....	49
7.4. Techniki kalkulacji opłacalności inwestycji	50
Rozdział 8. Leasing	55
8.1. Istota i formy leasingu.....	55
8.2. Zalety i wady leasingu.....	57
8.3. Kalkulacja opłacalności leasingu	58
Literatura	60
Załączniki	61
1. Słowniczek zmian podstawowych kategorii majątkowych i finansowych.....	61
2. Podstawowe kategorie majątkowe i finansowe.....	62
3. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości	69
4. Zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym dla innych jednostek niż banki i zakłady ubezpieczeń	139

„Należy dążyć do:

- minimalizacji nakładów do osiągnięcia założonego celu;*
- maksymalizacji efektów za pomocą posiadanych zasobów”.*

Zasada gospodarności

WSTĘP

Potrzeba (zjawisko) racjonalnego gospodarowania zasobami majątkowymi w przedsiębiorstwie wynika z celu jego działalności gospodarczej, którym jest uzyskiwanie zysku, a istotą wytwarzanie dóbr i świadczenie usług. Ocenę efektywności działalności gospodarczej przedsiębiorstwa przeprowadza się za pomocą rachunku ekonomicznego. Powoduje to, że gospodarowanie zasobami majątkowymi jest swoistym wprowadzeniem do rachunkowości i stanowi z nią spójny, odpowiednio uporządkowany system wiedzy.

Przedmiot „Gospodarowanie zasobami majątkowymi” zajmuje się podstawami racjonalnego zarządzania (gospodarowania) wszystkimi składnikami majątku przedsiębiorstwa wchodzącymi w skład **aktywów – trwałych i obrotowych**.

Podstawowym celem niniejszego opracowania jest ułatwienie zrozumienia i przyswojenia najbardziej istotnych zagadnień związanych z gospodarowaniem majątkiem przedsiębiorstwa, który jest wykazywany w bilansie przedsiębiorstwa w jego aktywach. W związku z tym prezentowane w opracowaniu treści są zgodne z zapisami zawartymi w „Ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości” (DzU z 19 listopada 1994 r.) – ostatnia zmiana 1.01.2002 r.). Ta nowelizacja ustawy, wprowadza liczne zmiany w dotychczasowych jej zapisach. Spowodowane są one koniecznością jej dostosowania do „Międzynarodowych standardów rachunkowości” (MSR) oraz dyrektyw Unii Europejskiej (UE) – szczególnie dotyczących zasad rachunkowości oraz zasad wyceny – a także zharmonizowania ustawy (o rachunkowości) z przepisami „Kodeksu spółek handlowych” (Ksh).

Prezentowane opracowanie powinno być traktowane jako podręczny przewodnik po rozległym obszarze wiedzy traktującej o gospodarowaniu (zarządzaniu) majątkiem przedsiębiorstwa, która jest zawarta w licznych opracowaniach (podręcznikach) z zakresu rachunkowości, finansów i nauki o przedsiębiorstwie. Opracowanie ma ponadto zapewnić jednolitą interpretację definicji, pojęć i terminów najczęściej stosowanych w praktyce dydaktycznej na studiach ekonomicznych o specjalności „gospodarowanie zasobami pracy i kapitału” oraz „logistyka”.

Wydawnictwo jest przeznaczone dla nauczycieli akademickich oraz studentów studiów dziennych, wieczorowych i zaocznych prowadzonych w Akademii Obrony Narodowej.

ROZDZIAŁ 1

ISTOTA I PRZEDMIOT GOSPODAROWANIA ZASOBAMI MAJĄTKOWYMI W PRZEDSIĘBIORSTWIE

1.1. Podstawowe pojęcia i definicje kategorii majątkowych

Gospodarowanie (od gospodarować) oznacza dysponowanie funduszami, materiałami, kierowanie gospodarką jednostki (przedsiębiorstwa). Termin jest używany w rozumieniu: gospodarować oszczędnie, rozrzutnie, umiejętnie, nieporadnie. Można gospodarować jakimś funduszem, materiałami, surowcami itp.¹.

Zasób (zasoby) to pewna ilość czegoś zebrana, zgromadzona w celu wykorzystania w przyszłości, zapas, rezerwa².

Majątek to ogół praw mających wartość pieniężną, przysługujących osobie fizycznej lub prawnej³.

Kapitał to posiadany majątek (zasoby majątkowe) mogący przynosić dochody.

Kapitał finansowy to wartość pieniężna walorów (papierów wartościowych) stanowiących własność danego przedsiębiorstwa⁴.

Działalność gospodarcza przedsiębiorstwa to zbiór operacji gospodarczych związanych z wytwarzaniem lub sprzedażą (z zyskiem) określonych dóbr bądź odpłatnym (z zyskiem) świadczeniem usług. Może to być działalność wytwórcza, budowlana, handlowa i usługowa prowadzona w celach zarobkowych i na własny rachunek jednostki

¹ Por. *Słownik języka polskiego*, t. 1, PWN, Warszawa 1979, s. 683.

² Ibid. t. 2, s. 90.

³ Ibid. t. 3, s. 960.

⁴ Por. *Słownik ekonomiczny i finansowy* Bernard and Colli, tłum. z jęz. fr. B. Nowosad, Wyd. „Książnica”, Warszawa 1994, s. 73.

(przedsiębiorstwa) zajmującej się taką działalnością. Należą do niej również inwestycje i leasing.

Operacja gospodarcza to część procesu gospodarczego, który podlega zapisaniu w księgach rachunkowych. Mogą to być, np.: przyjęcie zakupionych materiałów do magazynu, wydanie materiałów z magazynu, sprzedaż wyrobów gotowych, otrzymanie kredytu itp.

Zobowiązania (składnik pasywów) to wynikające z przeszłych zdarzeń obowiązki wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów przedsiębiorstwa. Są to: długi, rezerwy na przyszłe zobowiązania oraz bierne rozliczenia międzyokresowe⁵.

1.2. Zasoby majątkowe przedsiębiorstwa

Zasoby majątkowe to kontrolowane przez jednostkę (przedsiębiorstwo) **aktywa** o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki (przedsiębiorstwa) korzyści ekonomicznych.

Aktywa⁶ (zasoby majątkowe) dzielą się na:

A. Aktywa trwałe

- I. Wartości niematerialne i prawne
- II. Rzeczowe aktywa trwałe
- III. Należności długoterminowe
- IV. Inwestycje długoterminowe
- V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

B. Aktywa obrotowe

- I. Zapasy
- II. Należności krótkoterminowe
- III. Inwestycje krótkoterminowe
- IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe

⁵ **Bierne rozliczenia międzyokresowe** to wartość częściowa świadczeń wykonanych na rzecz przedsiębiorstwa, których wykonawca nie był zobowiązany zafakturować przed dniem bilansowym. Powstają w wyniku, np. zakupu dóbr lub usług, wzięcia kredytu.

⁶ Według Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości [DzU z 19 listopada 1994 r. ost. zm. 1.01.2002. Dalej cyt.: Ustawa o rachunkowości].

Aktywa trwałe to te zasoby jednostki (przedsiębiorstwa), które nie są zaliczone do aktywów obrotowych.

Aktywa obrotowe to ta część aktywów jednostki (przedsiębiorstwa), które w przypadku:

a) **aktywów rzeczowych** (materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez przedsiębiorstwo produkty, gotowe wyroby i usługi zdadne do sprzedaży lub w toku produkcji, półfabrykaty oraz towary nabyte w celu odsprzedaży w stanie nie przetworzonym) są przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danego przedsiębiorstwa, jeżeli trwa on dłużej niż 12 miesięcy;

b) **aktywów finansowych** (aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do odtworzenia aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach) są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia, albo stanowią aktywa pieniężne;

c) **należności krótkoterminowych** – obejmują ogół należności z tytułu dostaw i usług oraz całość lub część należności z innych tytułów nie zaliczonych do aktywów finansowych, a które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego;

d) **rozliczeń międzyokresowych** – trwają nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia bilansowego.

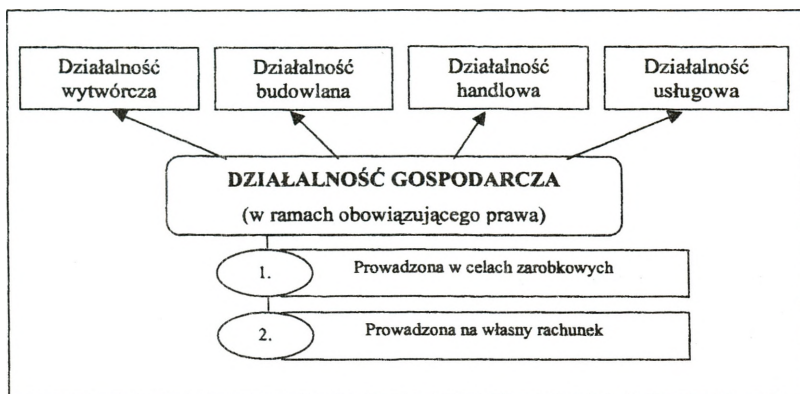
1.3. Istota działalności gospodarczej i gospodarowania zasobami majątkowymi przedsiębiorstwa

Celem działalności gospodarczej jednostki (przedsiębiorstwa) jest uzyskanie zysku, a istotą **wytworzenie dóbr i świadczenie usług**.

Działalność gospodarcza jednostki (przedsiębiorstwa) musi być prowadzona:

a) w ramach obowiązującego porządku prawnego;

- b) na ogólnych zasadach gospodarki rynkowej obowiązujących wszystkich uczestników;
c) bez względu na charakter i skalę działalności oraz formę własności.

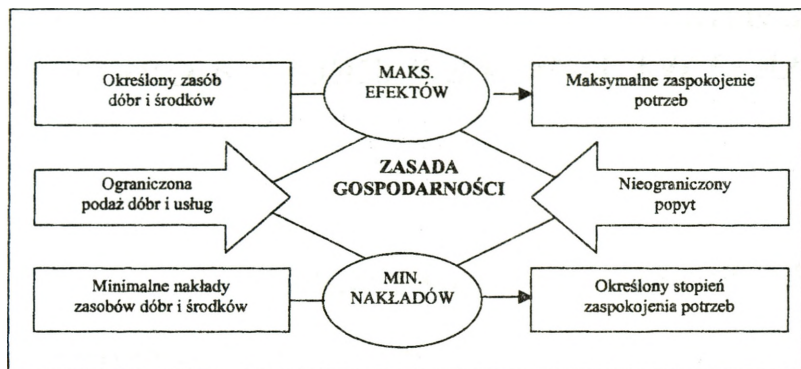
Rys. 1. Rodzaje i zasady działalności gospodarczej

Jedynym ograniczeniem działalności gospodarczej jednostki (przedsiębiorstwa) jest konieczność przestrzegania przepisów prawa oraz ogólnie uznanych norm współżycia społecznego.

Ocenę efektywności działalności gospodarczej przedsiębiorstwa przeprowadza się za pomocą rachunku ekonomicznego.

W sensie ekonomicznym podjęcie przez jednostkę (przedsiębiorstwo) działalności gospodarczej jest wynikiem dysproporcji ilościowych i jakościowych między ograniczonością dóbr a nieograniczonością potrzeb klienta. Drogą do rozwiązania tego problemu jest zorganizowana działalność, której celem jest zaspokojenie tych potrzeb. W ujęciu wartościowym działalność, ta prowadzona przez jednostkę (przedsiębiorstwo), powinna być racjonalna i przynosić zysk. Zgodnie z **zasadą gospodarności** powinna to być działalność, która przy zaangażowaniu określonych środków (np. aktywów finansowych) pozwala na uzyskanie maksymalnego zysku lub z góry założony zysk pozwala osiągać przy minimalnym nakładzie środków.

Gospodarowanie zasobami majątkowymi jednostki (przedsiębiorstwa) należy rozumieć jako działalność przyczyniającą się do usprawnienia oraz zwiększenia efektów finansowych przez podejmowanie racjonalnych (najlepiej optymalnych) decyzji menedżerskich

Rys. 2. Mechanizm funkcjonowania zasady gospodarności

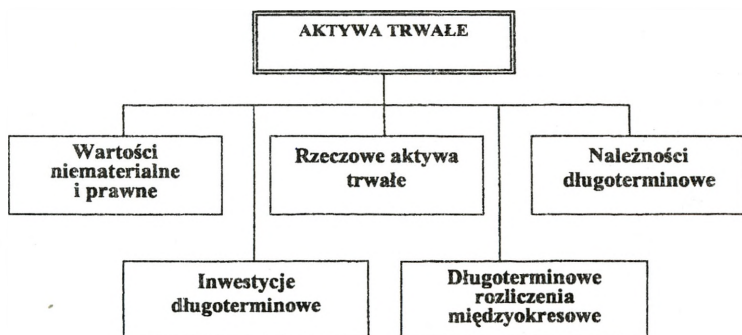
w celu uzyskania wysokiej rentowności prowadzonej działalności gospodarczej. Osiąga się to, przede wszystkim przez:

- utrzymywanie odpowiedniej struktury zasobów majątkowych;
- racjonalne zarządzanie środkami trwałymi (amortyzacja, umorzenia, inwestycje, leasing);
- racjonalne zarządzanie (gospodarowanie) zapasami;
- trafne inwestycje;
- racjonalne korzystanie z leasingu;
- optymalne decyzje w sprawie zarządzania wartościami niematerialnymi i prawnymi oraz aktywami finansowymi;
- konsekwentną działalność na rzecz odzyskiwania należności;
- regularne rozliczenia międzyokresowe.

AKTYWA TRWAŁE PRZEDSIĘBIORSTWA

2.1. Struktura aktywów trwałych

Aktywa trwałe (ang. *Non current assets*) to kontrolowane przez jednostkę (przedsiębiorstwo) zasoby majątkowe nie zaliczone do aktywów obrotowych, o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki (przedsiębiorstwa) korzyści ekonomicznych.

Rys. 3. Struktura aktywów trwałych jednostki (przedsiębiorstwa)

1. **Wartości niematerialne i prawne** to nabyte przez jednostkę (przedsiębiorstwo), zaliczone do aktywów trwałych, **prawa majątkowe** nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby przedsiębiorstwa.

2. **Rzeczowe aktywa trwałe** to **środki** o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki (przedsiębiorstwa).

Rys. 4. Struktura rzeczowych aktywów trwałych w bilansie przedsiębiorstwa

Środki trwałe⁷ obejmują:

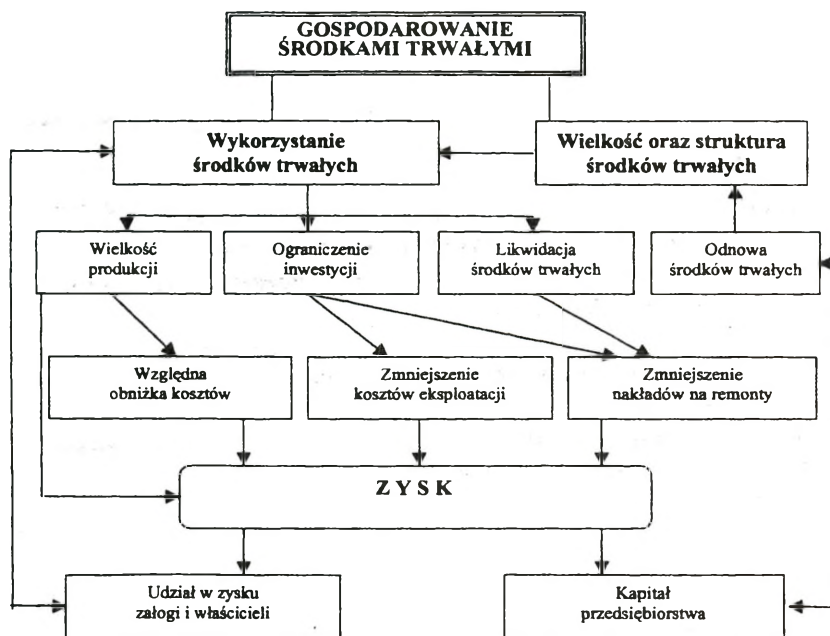
- a) nieruchomości, w tym grunty, prawo wieczystego użytkowania gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego;
- b) maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy;
- c) ulepszenia w obcych środkach trwałych;
- d) inwentarz żywy.

Środki trwałe w budowie to zaliczane do aktywów trwałych środki w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego.

3. **Należności długoterminowe** to te, które nie obejmują należności z tytułu dostaw i usług. Natomiast są nimi całość lub część należności z innych tytułów, które stają się wymagalne (następuje zapłata w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od dnia bilansowego).

UWAGA! Wszystkie należności z tytułu dostaw i usług, niezależnie od terminu wymagalności (płatne w ciągu 12 miesięcy oraz w okresie dłuższym niż 12 miesięcy), są zaliczane do **aktywów obrotowych**.

⁷ Obecnie do **środków trwałych** nie zalicza się przedmiotów o cenie nie przekraczającej granicy określanej w przepisach podatkowych, którą jest kwota 3500 zł.

Rys. 5. Wpływ gospodarowania środkami trwałymi na wynik działalności przedsiębiorstwa

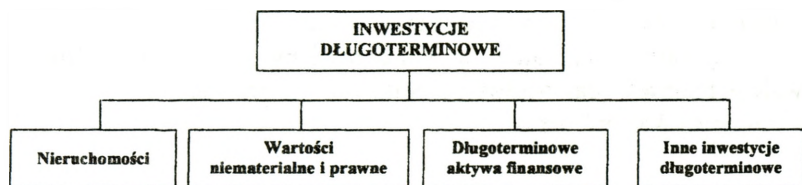
4. **Inwestycje** to aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania z nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również transakcji handlowej, a w szczególności **aktywa finansowe** oraz te **nieruchomości i wartości niematerialne i prawne**, które nie są użytkowane przez przedsiębiorstwo lub zostały nabyte w celu osiągnięcia korzyści.

UWAGA!

1. Podstawowe znaczenie dla zaliczenia zasobu majątkowego do inwestycji ma cel jego nabycia, a więc dążenie do osiągnięcia w przyszłości korzyści ekonomicznych.

2. Zakwalifikowanie zasobów majątkowych do inwestycji długoi krótkoterminowych wg „reguły 12 miesięcy”.

Inwestycjami długoterminowymi są z reguły inwestycje w nieruchomości, a ponadto inwestycje w wartości niematerialne i prawne

Rys. 6. Struktura inwestycji długoterminowych w bilansie przedsiębiorstwa

jeżeli są one nabywane w celu osiągnięcia w przyszłości korzyści ekonomicznych.

Długoterminowe aktywa finansowe obejmują: udziały lub akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki oraz inne długoterminowe aktywa finansowe.

5. **Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe** dotyczą zobowiązań, tzn. obowiązków jednostki (przedsiębiorstwa) do świadczeń, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych jej aktywów. Nie obejmują one zobowiązań z tytułu dostaw i usług (wszystkie tego rodzaju zobowiązania, niezależnie od terminu ich zapłaty, to zobowiązania krótkoterwałe).

Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe obejmują zobowiązania, których termin przekracza 12 miesięcy oraz nie spełniają kryteriów do zaliczenia ich do krótkoterminowych. Wyróżnia się **międzyokresowe rozliczenia kosztów** oraz **międzyokresowe rozliczenia przychodów**.

Międzyokresowe rozliczenia kosztów⁸ służą zapewnieniu współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów, natomiast międzyokresowe rozliczenia przychodów są dokonywane głównie w celu doliczenia przychodów do tego okresu, którego one dotyczą. Są to:

- równowartość otrzymanych lub należnych od kontrahentów środków z tytułu świadczeń, których wykonanie nastąpi w następnych okresach sprawozdawczych (np. zaliczki, przedpłaty);

⁸ **Rozliczenia międzyokresowe kosztów**, czyli rozliczenie kosztów w czasie, dzielą się na czynne i bierne. **Czynne** rozliczenia międzyokresowe kosztów dotyczą tzw. kosztów przyszłych okresów, czyli kosztów ponoszonych z góry. Mogą to być np.: ubezpieczenia majątkowe, prenumerata, koszty remontów itp. **Bierne** rozliczenia międzyokresowe kosztów dotyczą tzw. kosztów ponoszonych z dołu stanowiących rezerwę na wydatki i koszty przyszłych okresów.

- środki pieniężne otrzymane na sfinansowanie nabycia lub budowy środków trwałych oraz prac rozwojowych;
- otrzymane nieodpłatnie, w tym darowizny, środki trwałe, środki trwałe w budowie oraz wartości niematerialne i prawne;
- ujemna wartość firmy⁹.

2.2. Podstawy gospodarowania aktywami trwałymi

1. Wartości niematerialne i prawne

Koszty zakończonych prac rozwojowych są ponoszone na badania, których wynik może być wykorzystany do produkcji nowych lub ulepszonych produktów, lub technologii. Powinny być przede wszystkim rozpatrywane w relacji „badania własne czy zlecone” oraz w relacji „badania czy zakup licencji”.

Inne wartości niematerialne i prawne to: autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje, prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych, prawo użytkowania wieczystego gruntu, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, programy komputerowe (użytkowane dłużej niż rok), koszty organizacji poniesione przy założeniu lub późniejszym rozszerzeniu spółki akcyjnej, know-how (wiem – jak).

Wartości niematerialne i prawne są zmniejszane na skutek umorzeń (akumulacji, amortyzacji). Odpisy amortyzacyjne dokonywane są wg zasad obowiązujących środki trwałe. Amortyzacja jest prowadzona metodą liniową przez okres przyjęty przez dane przedsiębiorstwo.

2. Rzeczowe aktywa trwałe

a) Przedsiębiorstwo ponosi koszty wynikające z samego faktu posiadania środków trwałych. Są to m.in. amortyzacja, konserwacja i przeglądy okresowe, utrzymanie służby konserwacyjno-remontowej, opłaty ubezpieczeniowe i rejestracyjne.

⁹ **Ujemna wartość firmy** to różnica między ceną nabycia jednostki (przedsiębiorstwa) a wartością godziwą przejętych aktywów pomniejszonych o przejęte zobowiązania, jeżeli cena nabycia jest niższa od wartości godziwej przejętych aktywów pomniejszonych o przejęte zobowiązania.

b) Celem gospodarowania środkami trwałymi w przedsiębiorstwie jest takie działanie, które przy najmniejszym ich zużyciu pozwala osiągać pożądaný efekt, którym jest zwiększanie produkcji (usług) i obniżenie kosztów własnych.

c) Środki trwałe mogą być pozyskiwane przez: zakup (w postaci gotowej), działalność inwestycyjną, wydierżawienie, wynajem od innych firm lub leasing.

d) Stan posiadania środków trwałych w przedsiębiorstwie powinien być regulowany w zależności od jego zakresu i wielkości działalności gospodarczej.

e) Wykorzystanie środków trwałych powinno być optymalne (lub chociażby racjonalne), im jest ono większe, tym są większe rozmiary produkcji (usług) i niższe koszty przypadające na jedną jednostkę wyrobu (usługi).

Efektywność wykorzystania środków trwałych mierzy się wskaźnikami produktywności oraz zyskowności.

3. Należności długoterminowe

1) Należą do aktywów narażonych na ryzyko ich utraty w części lub całości;

2) Ich wycena powinna być prowadzona wg „zasady ostrożności”, co oznacza:

a) potrzebę zmniejszania wartości użytkowej i handlowej składników aktywów zaliczonych do należności,

b) przychody operacyjne i zyski nadzwyczajne wprowadza się do ksiąg rachunkowych dopiero wtedy, gdy zapłata jest nie tylko prawdopodobna ale pewna;

c) potrzebę tworzenia rezerw na pokrycie, np. strat nadzwyczajnych, znane przedsiębiorstwu ryzyko oraz inne niekorzystne zdarzenia.

4. Inwestycje długoterminowe

1) Wycena składników majątkowych zaliczonych do inwestycji długoterminowych jest prowadzona wg wartości godziwej.

2) **Wartość godziwą** stanowi kwota za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane w warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, nie powiązanymi między sobą stronami.

3) Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości inwestycji długoterminowych obciążają koszty finansowe, a odpis taki musi być dokonany nie później niż na koniec okresu sprawozdawczego.

UWAGA!

1. Zaliczone do inwestycji rzeczowych (krótkoterminowych) budynki i budowle oraz prawa nie są amortyzowane, bowiem nie są to (w myśl znowelizowanej ustawy o rachunkowości) środki trwałe ani wartości niematerialne i prawne.

2. Oszacowanie wartości godziwej i jej zmian jest trudne, wymaga szerokiej wiedzy i dużych nakładów pracy. W związku z tym powinna je poprzedzać analiza celów i skutków takiego rozwiązania (każda z alternatywnych metod wywiera inny wpływ na kapitały własne oraz wyniki bieżącej działalności przedsiębiorstwa).

WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE

3.1. Struktura wartości niematerialnych i prawnych

Wartości niematerialne i prawne (ang. *Intangible assets*) to nabyte¹⁰ przez jednostkę (przedsiębiorstwo), zaliczane do aktywów trwałych, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki (przedsiębiorstwa), a w szczególności:

a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje¹¹, koncesje¹²;

b) prawa do wynalazków, patentów¹³, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych;

c) know-how (wiem-jak).

Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabyte prawa majątkowe przeznaczone do użytkowania na potrzeby jednostki (przedsiębiorstwa), nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych.

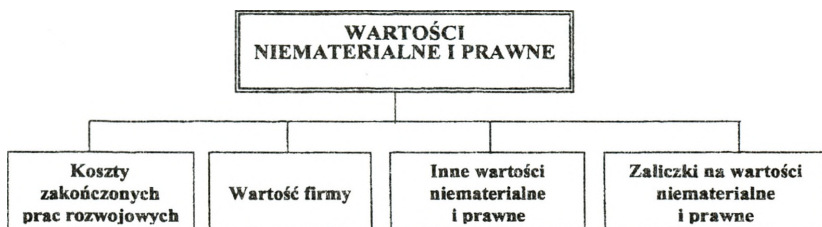
W bilansie jednostki (przedsiębiorstwa) wartości niematerialne i prawne występują dwa razy:

¹⁰ **Nabyte** oznacza, że wartości niematerialne i prawne nie zostały wytworzone przez jednostkę (przedsiębiorstwo).

¹¹ **Licencja** to rodzaj urzędowego upoważnienia na wykonanie czynności, której nie wolno wykonywać bez zezwolenia. W prawie wynalazczym jest to zezwolenie na wykorzystanie opatentowanego wynalazku lub zarejestrowanego wzoru. Zob. *Nowa encyklopedia powszechna*. t. 3, PWN, Warszawa 1995, s. 734.

¹² **Koncesja** to zezwolenie, akt administracyjny uprawniający do wykonywania określonej działalności, zwykle gospodarczej. Ibid., s. 447.

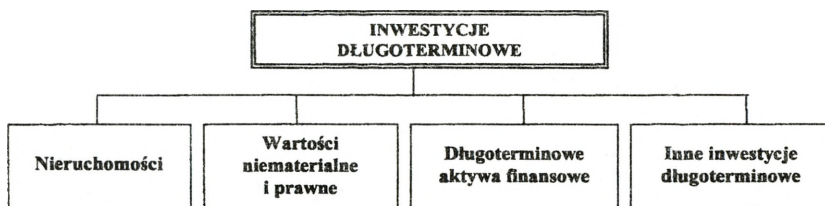
¹³ **Patent**, dokument stwierdzający własność wynalazku i wyłączne prawo do korzystania z niego w sposób zarobkowy lub zawodowy. Ibid., t. 4, s. 799.

Rys. 7. Struktura wartości niematerialnych i prawnych w bilansie jednostki (przedsiębiorstwa)

- 1) jako samodzielna podgrupa aktywów trwałych;
- 2) jako jedna z pozycji inwestycji długoterminowych.

Do inwestycji zalicza się te **wartości niematerialne i prawne**, które nie są użytkowane przez jednostkę (przedsiębiorstwo), lecz zostały nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych w postaci przychodów, przyrostu wartości lub innych pożytków.

Rys. 8. Usytuowanie wartości niematerialnych i prawnych w inwestycjach długoterminowych prezentowanych w bilansie jednostki (przedsiębiorstwa)

Obecnie (2002 rok) do wartości niematerialnych i prawnych nie zalicza się:

- kosztów organizacji poniesionych przy założeniu lub późniejszym rozszerzeniu spółki akcyjnej,
 - prawa użytkowania wieczystego gruntu,
 - spółdzielczego prawa do lokalu użytkowego,
- ponieważ należą one do nieruchomości, zaliczanych zarówno do środków trwałych, jak i inwestycji.

Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się **koszty prac rozwojowych**, prowadzonych przez jednostkę (przedsiębiorstwo) na

własne potrzeby, poniesione przed podjęciem produkcji, jeżeli są spełnione następujące wymagania:

a) produkt lub technologia wytwarzania są ściśle ustalone, a dotyczące ich koszty prac rozwojowych zostały wiarygodnie określone;

b) techniczna przydatność produktu lub technologii została stwierdzona i odpowiednio udokumentowana i na tej podstawie jednostka (przedsiębiorstwo) podjęła decyzję o wytwarzaniu tych produktów lub stosowaniu technologii;

c) koszty prac rozwojowych zostaną pokryte spodziewanymi przychodami ze sprzedaży tych produktów lub zastosowania technologii.

Wartość firmy to różnica między ceną nabycia (przejęcia) określonej jednostki (przedsiębiorstwa) lub zorganizowanej jej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto, to jest nadwyżki aktywów nad zobowiązaniami. W odwrotnym przypadku, gdy cena nabycia (przejęcia) jest niższa od wartości godziwej przejętych aktywów netto, to różnica stanowi **ujemną wartość firmy**.

Wartość firmy może powstać w przypadku, gdy przedmiotem przejęcia lub łączenia drogą:

- zakupu,
 - otrzymania wkładu niepieniężnego,
 - przyjęcia do używania na podstawie umowy leasingu finansowego
- jest przedsiębiorstwo lub jego zorganizowana część, a przejęcie lub łączenie następuje drogą nabycia.

3.2. Podstawy gospodarowania wartościami niematerialnymi i prawnymi

3.2.1. Wartość początkowa wartości niematerialnych i prawnych

Wartość początkową wartości niematerialnych i prawnych stanowi cena ich nabycia lub koszt wytworzenia.

Cena nabycia lub koszt wytworzenia wartości niematerialnych i prawnych obejmuje ogół poniesionych na nie przez jednostkę (przedsiębiorstwo) kosztów przystosowania do dnia bilansowego lub przejęcia do używania.

Cenę nabycia lub koszt wytworzenia zwiększa:

- nie podlegający odliczeniu, a naliczany przy zakupie składnika wartości niematerialnych i prawnych podatek od towarów i usług;
- koszt obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu sfinansowania zakupu wartości niematerialnych i prawnych oraz związane z tym różnice kursowe, pomniejszony o przychody z tego tytułu.

Wartości niematerialne i prawne **nie podlegają aktualizacji wyceny**.

3.2.2. Amortyzacja (umorzenie) wartości niematerialnych i prawnych

Wartość początkową wartości niematerialnych i prawnych zmniejszają odpisy amortyzacyjne (umorzeniowe), dokonywane w celu uwzględnienia jej utraty na skutek używania lub upływu czasu. Wykonuje się je drogą systematycznego, planowego rozłożenia ich wartości początkowej na ustalony okres amortyzacji, a więc okres przewidywanej ekonomicznej użyteczności.

Przy ustalaniu okresu amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych, uwzględnia się m.in. takie przesłanki, jak:

- tempo postępu techniczno-ekonomicznego;
- prawne lub inne ograniczenia czasu użytkowania.

Rozpoczęcie amortyzacji może nastąpić nie wcześniej niż po przejęciu tytułu wartości niematerialnych i prawnych do użytkowania, a zakończenie amortyzacji (umorzenia) nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych) z wartością początkową tytułu wartości niematerialnych i prawnych, przeznaczenia ich do likwidacji, sprzedaży lub stwierdzenia niedoboru, z ewentualnym uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji ceny sprzedaży.

Okres amortyzacji (stawkę amortyzacyjną) oraz jej metodę ustala się na dzień przyjęcia tytułu wartości niematerialnych i prawnych do użytkowania. Stawka amortyzacyjna podlega okresowej weryfikacji pod kątem jej poprawności.

W amortyzacji wartości niematerialnych i prawnych może być stosowana metoda liniowa, degresywna, naturalna lub progresywna. Je-

dyny wyjątek stanowi amortyzacja **wartości firmy**, która powinna następować metodą liniową. Nie można jednak zmieniać metody amortyzacji w trakcie jej stosowania (przyjęta raz metoda, powinna być stosowana konsekwentnie).

Wartości niematerialne i prawne o niskiej jednostkowej cenie można amortyzować w sposób uproszczony jednorazowo odpisując ich pełną wartość lub przez zbiorcze odpisy dla grup tytułów.

Koszty zakończonych prac rozwojowych, zaliczane do wartości niematerialnych i prawnych, mogą być amortyzowane przez okres nie przekraczający 5 lat. Ten sam okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych obowiązuje od wartości firmy. W uzasadnionych przypadkach kierownik jednostki (przedsiębiorstwa) może wydłużyć okres odpisów, ale nie więcej niż do 20 lat.

3.2.3. Trwała utrata wartości niematerialnych i prawnych

Trwała utrata wartości składników zaliczanych do wartości niematerialnych i prawnych zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że dany składnik nie jest już kontrolowany przez jednostkę (przedsiębiorstwo) lub że nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części bądź całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego, doprowadzającego wartość składnika aktywów do ceny sprzedaży netto, a więc ceny możliwej do uzyskania za niego, pomniejszonej o obciążenia i koszty nieodzowne do tego, aby sprzedaż taka doszła do skutku.

3.2.4. Inwestycje w wartości niematerialne i prawne

W przypadku inwestycji w wartości niematerialne i prawne, jeżeli dany tytuł (prawo) jest nabywany z zamiarem sprzedaży w ramach zwykłej działalności, to stanowi on towar ujmowany w aktywach obrotowych. W pozostałych przypadkach następuje nabycie praw będących aktywami trwałymi, a ich dalsza kwalifikacja, tj. zaliczenie do inwestycji albo do wartości niematerialnych i prawnych, zależy od zamierzeń jednostki (przedsiębiorstwa) co do ich przeznaczenia.

Zgodnie z ust. 7 MSR 38 do inwestycji nie powinno się zaliczać wartości niematerialnych i prawnych, które posiada jednostka (przedsiębiorstwo) w celu wykorzystania do produkcji, dostaw dóbr lub świadczenia usług bądź w celu oddania do odpłatnego użytkowania osobom trzecim lub do własnej działalności administracyjnej.

AKTYWA OBROTOWE PRZEDSIĘBIORSTWA

4.1. Struktura aktywów obrotowych

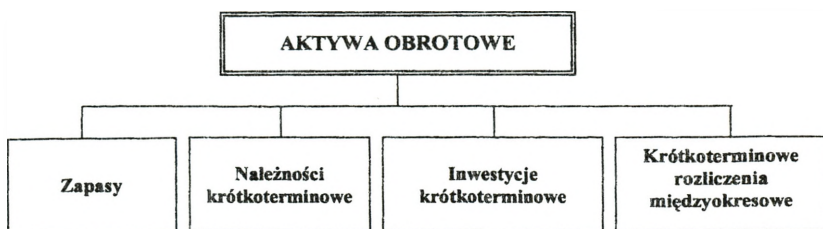
Aktywa obrotowe (ang. *Current assets*) to część aktywów przedsiębiorstwa, które w przypadku:

a) **aktywów rzeczowych** (materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez przedsiębiorstwo produkty gotowe – wyroby i usługi – zdadne do sprzedaży lub w toku produkcji, półfabrykaty oraz towary nabyte w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym) są przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności, jeżeli trwa on dłużej niż 12 miesięcy;

b) **aktywów finansowych** (aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach) są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia albo stanowią aktywa pieniężne;

c) **należności krótkoterminowych** – obejmują ogół należności z tytułu dostaw i usług oraz całość lub część należności z innych tytułów nie zaliczonych do aktywów finansowych, a które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego;

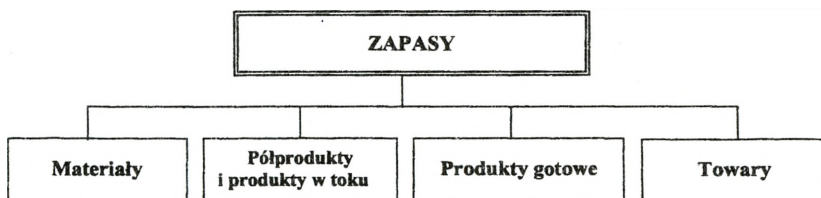
d) **rozliczeń międzyokresowych** – trwają nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Rys. 9. Struktura aktywów obrotowych w bilansie przedsiębiorstwa

1. **Zapasy** (ang. *Stocks, inventory*) to rzeczowe składniki aktywów obrotowych, na które składają się:

- a) materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby;
- b) wytworzone lub przetworzone przez przedsiębiorstwo produkty gotowe (wyroby i usługi) zdadne do sprzedaży lub znajdujące się w toku produkcji bądź półprodukty;
- c) towary nabyte w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym.

Rys. 10. Struktura zapasów

Materiały to różnego rodzaju artykuły nabyte lub – wyjątkowo – wytworzone we własnym zakresie przez jednostkę, jeżeli są one zbliżone rodzajem do artykułów nabywanych, przeznaczone do zużycia na własne potrzeby, jako surowce do wytworzenia produktów (wrobów i usług) lub na cele ogólne (gospodarcze, biurowe, ochrony). Ponadto są nimi: paliwa i smary; części wymienne urządzeń do maszyn, urządzeń i środków transportu; odzież robocza i ochronna; zwierzęta przeznaczone do uboju; różnego rodzaju nośniki energii (np. woda, para, gaz); odpady zwrócone z produkcji lub odzyskane z budowy bądź rozbiórki rzeczowych składników majątku, a także opakowania jednorazowego użytku.

Towary to różnego rodzaju nabyte artykuły obcej produkcji, przeznaczone do odsprzedaży w niezmienionej postaci. Zalicza się do nich również: produkty rolne (roślinne i zwierzęce), surowce wtórne i runo leśne będące przedmiotem skupu.

Produkty gotowe są to wytworzone przez przedsiębiorstwo artykuły nie podlegające dalszej obróbce, odpowiadające normom jakościowym i/lub handlowym, przeznaczone do sprzedaży na rzecz odbiorców zewnętrznych. Są nimi również produkty własnej produkcji rolnej i ogrodniczej, zwierzęta w tuczu, zwierzęta młode w odchowie, zwierzęta futerkowe, drób i roje pszczół.

Półprodukty to wytworzone przez przedsiębiorstwo wyroby, które przeszły określone technologicznie zamknięte fazy produkcji, przeznaczone głównie do montażu lub przerobu w dalszych fazach wytwarzania produktu gotowego w danym zakładzie produkcyjnym jako jego elementy składowe.

Produkty (produkcja) w toku są to produkty rozpoczęte, nie zakończone pod względem technologicznym, znajdujące się nadal w toku produkcji, wymagające dalszej obróbki.

UWAGA! Do zapasów zalicza się także grunty i inne nieruchomości, nabyte z przeznaczeniem do odsprzedaży, jeżeli nie spełniają kryteriów środków trwałych i nie kwalifikują się do inwestycji.

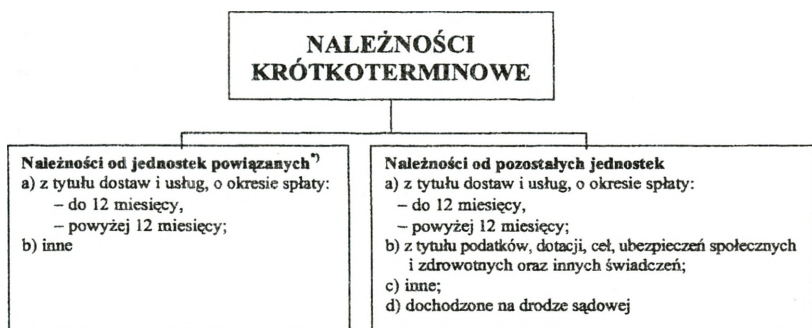
2. **Należności krótkoterminowe** obejmują wszystkie należności z tytułu dostaw i usług niezależnie od umownego terminu wymagalności (zapłaty) oraz pozostałych tytułów, wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

3. **Inwestycje krótkoterminowe (obrotowe)** to aktywa, które:

a) w przypadku **aktywów finansowych** (aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki oraz wynikające z kontraktu prawo do otrzymywania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach) są płatne od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia albo stanowią aktywa pieniężne;

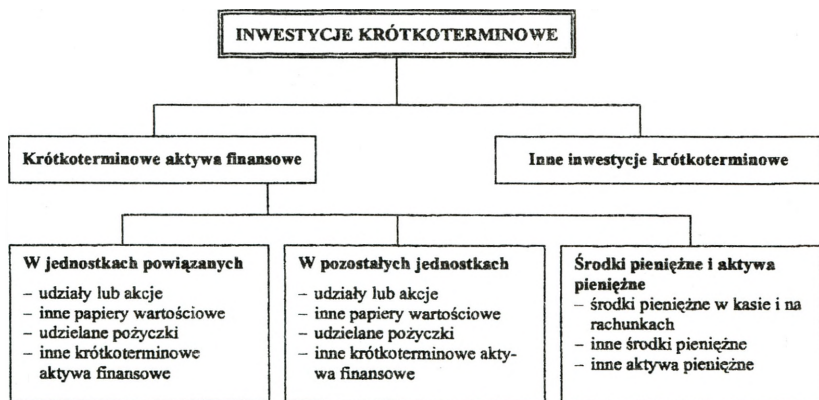
b) w przypadku **nieruchomości**, jeżeli przedsiębiorstwo nabyło ją z przeznaczeniem do zbycia w ramach zwykłej działalności lub z zamiarem wyzbycia się tego aktywu w krótkim czasie albo z zamiarem poddania nieruchomości ulepszeniu, a następnie sprzedaży;

c) w przypadku wartości niematerialnych i prawnych, jeżeli przedsiębiorstwo nabywa je z zamiarem sprzedaży w ramach zwykłej działalności.

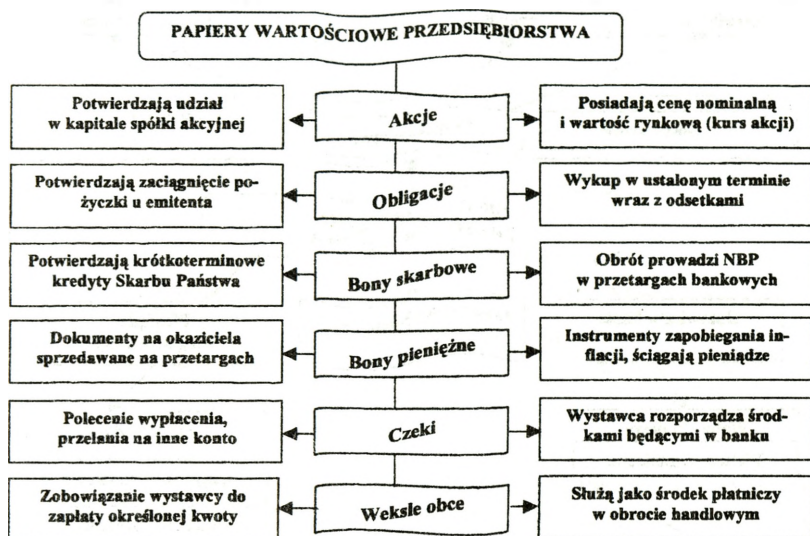

^{*)} Jednostka powiązana to grupa jednostek obejmująca jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora, jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone. Jednostka dominująca to spółka handlowa sprawująca kontrolę lub współkontrolę nad inną jednostką. Znaczący inwestor to spółka handlowa posiadająca w innej jednostce, nie będącej jednostką zależną, nie mniej niż 20% głosów w organie stanowiącym tej jednostki i wywierająca znaczący wpływ lub sprawująca współkontrolę nad tą jednostką.

Rys. 11. Podział i struktura należności krótkoterminowych

Rys. 12. Podział i struktura inwestycji krótkoterminowych

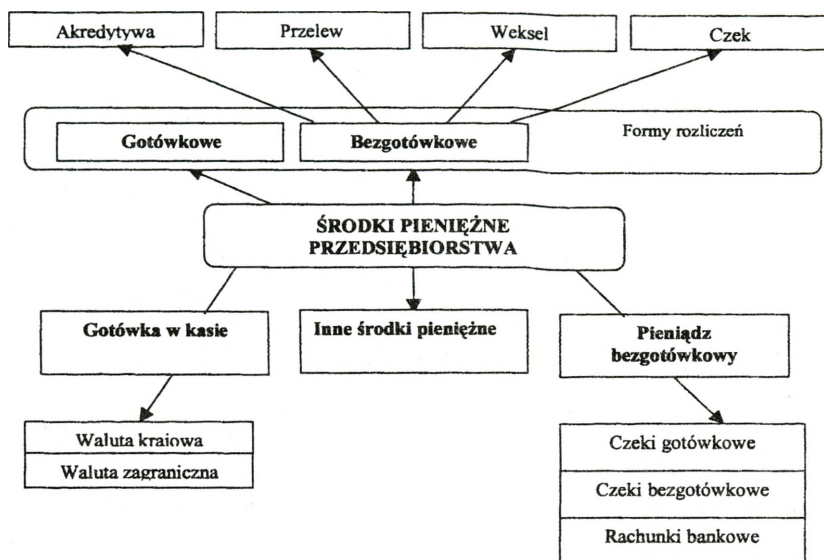
Rys. 13. Charakterystyka papierów wartościowych przedsiębiorstwa

4. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe dotyczą wszystkich zobowiązań, tzn. obowiązków jednostki (przedsiębiorstwa) do świadczeń z tytułu dostaw i usług (niezależnie od terminu ich zapłaty) oraz część lub całość zobowiązań, które wymagają zapłaty w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego. Są to rozliczenia międzyokresowe kosztów oraz rozliczenia międzyokresowe przychodów.

4.2. Rotacja składników aktywów obrotowych

1. Składniki aktywów obrotowych znajdują się w nieustannym ruchu, który wynika z ciągłości procesu gospodarczego w przedsiębiorstwie.

2. Istotą rotacji składników aktywów obrotowych jest ich przechodzenie z jednej formy w drugą (inną). Punktem startowym tej rotacji są środki pieniężne (aktywa pieniężne).

Rys. 14. Charakterystyka środków pieniężnych przedsiębiorstwa

3. Układ klasycznego cyklu rotacji składników aktywów obrotowych (typowy dla przedsiębiorstwa handlowego):

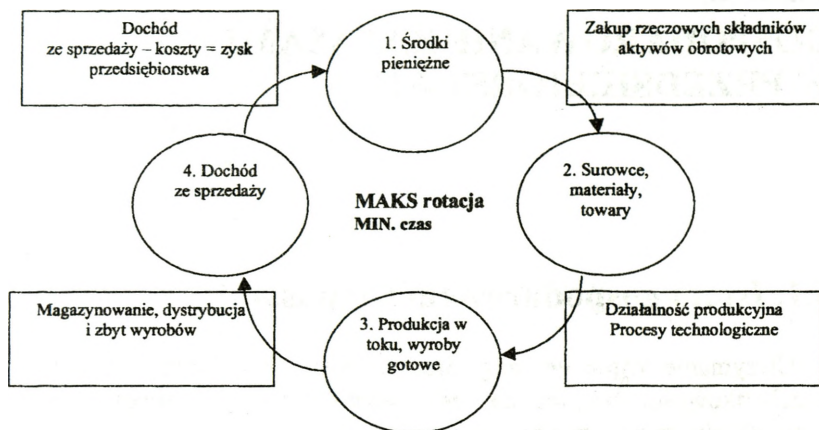
Środki pieniężne → Rzeczowe składniki aktywów obrotowych → Środki pieniężne

4. Cykl rotacji składników aktywów obrotowych w przedsiębiorstwie przemysłowym

5. Szybkość krążenia składników aktywów obrotowych ma duże znaczenie dla efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa. Skracając cykl obrotowy przedsiębiorstwa można osiągnąć następujące efekty:

a) wyższą sprzedaż (zysk) przy takiej samej wielkości aktywów obrotowych, wykorzystując je odpowiednio często (*intensywnie*);

b) przy ustalonym poziomie sprzedaży można obniżyć poziom zapasów rzeczowych składników aktywów obrotowych zaangażowanych w procesie gospodarowania, a uwolnione środki przeznaczyć na inne cele.

6. Przyspieszenie rotacji składników aktywów obrotowych w przedsiębiorstwach przemysłowych osiąga się przez minimalizację etapów rzeczowych tego cyklu, tj. kiedy rzeczowe aktywa obrotowe (*zapasy*) zbyt długo wiążą środki pieniężne będące w tym cyklu w postaci materiałów, surowców, wyrobów gotowych, półproduktów.

4.3. Sposoby wyceny aktywów obrotowych

1. Wyceniane są nie rzadziej niż na dzień bilansowy.

2. Zapasy (rzeczowe składniki aktywów obrotowych) wycenia się według ceny nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od ceny sprzedaży netto na dzień bilansowy.

3. Należności i udzielone pożyczki wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem ostrożności.

4. Inwestycje krótkoterminowe wycenia się według ceny (wartości) rynkowej albo według ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa, a krótkoterminowe inwestycje, dla których nie istnieje aktywny rynek, w inny sposób określonej wartości godziwej.

GOSPODAROWANIE ZAPASAMI W PRZEDSIĘBIORSTWIE

5.1. Istota gospodarowania запасami

Utrzymanie **zapasów** (ang. *Stocks, Inventory*), które w ustawie o rachunkowości nazywa się **rzecзовymi aktywami obrotowymi**, w przedsiębiorstwie produkcyjnym jest konieczne do zapewnienia właściwej rytmiki produkcji i obrotu, a tym samym zachowania ciągłości w realizacji zamówień odbiorców towarów.

Zapasy należą do aktywów charakteryzujących się niskim stopniem płynności finansowej. Ich wielkość (poziom) i struktura wiąże się z koniecznością ponoszenia kosztów związanych z zamrożeniem środków pieniężnych (aktywów finansowych), ich składowaniem (magazynowaniem) w odpowiednich warunkach, ochroną i ubezpieczeniem przed kradzieżą, wypadkami, uszkodzami itp. Posiadanie zapasów wiąże się ponadto z ryzykiem powstania strat na skutek zakupu artykułów nieprzydatnych, wyprodukowania towarów lub ich nabyciem celem dalszej odsprzedaży ponad możliwości popytowe rynku, czy też spadkiem ceny poniżej granicy opłacalności produkcji. Oprócz tego, w przypadku zgromadzenia zapasów przy sfinansowaniu ich kapitałem obcym (np. kredytem), które mogą okazać się zbędnymi, nadmiernymi lub niechodliwymi, może spowodować utratę płynności finansowej przedsiębiorstwa. Wobec tego dobry, tzn. gospodarny przedsiębiorca dąży do minimalizowania kosztów związanych z utrzymywaniem zapasów, przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłości produkcji i sprzedaży towarów, zachowując tym samym dobrą kondycję finansową firmy.

Mając powyższe na uwadze **celem właściwego gospodarowania zapasami** jest utrzymanie ich odpowiedniego (tzn. racjonalnego, a jeszcze lepiej optymalnego) poziomu przez optymalizację częstotli-

wości ich dostaw i wielkości zamówień. Natomiast **istotę gospodarrowania zapasami** stanowi efekt zbilansowania korzyści związanych z posiadaniem zapasów z kosztami ich utrzymania w zakresie nakładów kapitałowych ponoszonych na ich nabycie, kosztami magazynowania (składowania), czy też ryzykiem ich „starzenia się”.

Zapasy, jako składnik aktywów obrotowych jednostki (przedsiębiorstwa), biorą udział w całym jej cyklu gospodarczym, tj. zaopatrzenia, produkcji i zbytu. Bardzo istotne znaczenie w tym cyklu ma szybkość ich obrotu, bowiem im szybciej następuje proces transformacji zapasów (od materiałów poczynając a na towarach kończąc), tym mniejsze są koszty produkcji. Powoduje to, że poszukiwanie rozwiązań przyspieszających obrót zapasami w przedsiębiorstwie, sprzyja racjonalizacji gospodarowania nimi. Można więc powiedzieć, że **gospodarowanie zapasami to umiejętne sterowanie ich strukturą i poziomem (wielkością) oraz ich synchronizacja z rozmiarem produkcji i sprzedaży, przy racjonalnym zaangażowaniu kapitału.**

5.2. Struktura zapasów w przedsiębiorstwie

Zapasy w przedsiębiorstwie produkcyjnym dzielą się na trzy grupy: zapasy materiałowe, zapasy produkcyjne i towary.

Zapasy materiałowe obejmują:

- *materiały podstawowe* – stanowią podstawę wytwarzanych wyrobów,

- *materiały pomocnicze* – zapewniają dodatkowe właściwości (np. kolor) wyrobu oraz utrzymują maszyny i urządzenia w gotowości produkcyjnej (np. smary),

- *paliwa* – stanowią zapas przeznaczony na cele technologiczne, energetyczne i gospodarcze,

- *opakowania*,

- *części zapasowe* (wymienne) dla parku maszynowego.

Zapasy materiałowe stanowią różnego rodzaju artykuły nabyte (czasami wytworzone we własnym zakresie), przeznaczone do zużycia na własne potrzeby, jako surowce do wytworzenia produktów (wyrobów, usług) lub na cele gospodarcze, biurowe czy ochrony. Do materiałów zalicza się także paliwa i smary, części wymienne urządzeń

do maszyn i środków transportu, odzież ochronną i roboczą, zwierzęta przeznaczone do uboju, odpady zwrócone z produkcji i rozbiórki oraz opakowania.

Zapasy produkcyjne obejmują: produkty (produkcję) w toku, półprodukty (półfabrykaty), produkty gotowe (wyroby gotowe).

Produkty w toku – to produkty rozpoczęte, lecz nie zakończone pod względem technologicznym i wymagające dalszej obróbki. W przedsiębiorstwach o profilu rolnym do produkcji w toku zalicza się zasiewy i hodowle ryb w stawach, a nie zalicza się zwierząt młodych w odchowie, zwierząt w tuczu, czy drobiu. Stanowią one bowiem inwentarz żywy, nie zaliczany do środków trwałych (lecz do produktów gotowych).

Półprodukty – są to wytworzone przez jednostkę wyroby (elementy składowe), które przeszły pewną fazę technologiczną i są przeznaczone do montażu lub przerobu w kolejnych fazach produkcji wyrobu gotowego w danym przedsiębiorstwie.

Produkty gotowe – to wyprodukowane przez przedsiębiorstwa artykuły nie podlegające dalszej obróbce, gotowe do sprzedaży odbiorcom zewnętrznym. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 19 ustawy o rachunkowości – do produktów gotowych zalicza się także usługi zdatne do sprzedaży.

Towary – stanowią różnego rodzaju artykuły obcej produkcji, nabyte celem dalszej ich odprzedaży w niezmienionej postaci. Do towarów zalicza się także produkty rolne (roślinne i zwierzęce), surowce wtórne i runo leśne będące przedmiotem skupu. W gastronomii do towarów zalicza się także artykuły nabyte do przyrządzenia z nich posiłków lub sprzedaży w stanie nieprzetworzonym.

Zapasy stanowiące własność jednostki ujmuje się w księgach rachunkowych stosownie do przyjętej przez jednostkę metody. Ewidencję obrotów i stanu zapasów można prowadzić w formie:

- a) **ilościowo-wartościowej** – w jednostkach naturalnych i pieniężnych, ujmując każdy składnik zapasów oddzielnie,
- b) **tylko ilościowej** – wyłącznie w jednostkach naturalnych,
- c) **tylko wartościowej** – co obecnie (po nowelizacji ustawy o rachunkowości) dotyczy wyłącznie towarów oraz opakowań.

Istnieje możliwość rezygnacji z ewidencji bieżącej zapasów i odpisywania ich wartości bezpośrednio w koszty. W tym jednak przypadku, na koniec okresów sprawozdawczych należy przeprowadzać ich

inwentaryzację i wycenę, korygując wielkość kosztów. Sposób bieżącej ewidencji zapasów wyznacza kierownik jednostki, ustalając częstotliwość ich spisu z natury, przestrzegając terminów i zasad ustawy o rachunkowości.

Nabyte lub wytworzone w ciągu roku obrotowego składniki zapasów ewidencjonuje się według:

- *cen nabycia (cen zakupu)*; cena nabycia obejmuje cenę zakupu, tj. kwotę należną sprzedającemu (bez podlegającego odliczeniu podatku VAT), powiększoną w przypadku importu o cło, a obniżoną o rabaty, opusty i skonta,

lub

- *kosztów wytworzenia*, które obejmują koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu.

Wycena poszczególnych składników zapasów na dzień bilansowy następuje indywidualnie, po cenach ich nabycia, zakupu lub po kosztach ich wytworzenia, z tym jednak, że cena taka nie może być wyższa od ceny sprzedaży netto danego składnika zapasów. Cena netto – to cena sprzedaży możliwa do uzyskania za ten artykuł na dzień bilansowy, pomniejszona o rabaty i inne zmniejszenia ceny, należny VAT, podatek akcyzowy oraz koszty związane z przystosowaniem artykułu do sprzedaży.

Do wyceny zapasów na dzień bilansowy mogą być stosowane metody:

- *przeciętnych cen nabycia, zakupu lub kosztów wytworzenia*, ustalonych w wysokości średniej ważonej tychże cen danego składnika zapasów,

- *pierwsze przyszło – pierwsze wyszło (FIFO)* – stosuje się wówczas ceny z najwcześniejszej dostawy, a po wyczerpaniu zapasów o tej cenie, cenę z następnej kolejnej dostawy,

- *ostatnie przyszło – pierwsze wyszło (LIFO)* – ceny stosuje się z ostatniej dostawy, a następnie cofa się do cen z poprzednich dostaw.

Jeżeli w ciągu roku obrotowego jednostka do wyceny stosuje *cenę ewidencyjną*, tworząc *odchylenia od tych cen*, to na dzień bilansowy zachodzi konieczność rozliczenia tych odchyleń.

W przypadku gdy na dzień bilansowy w jednostce znajdują się zapasy, które utraciły cechy aktywu bądź jednostka utraciła nad nimi kontrolę (kradzież) lub na skutek działania czynników zewnętrznych

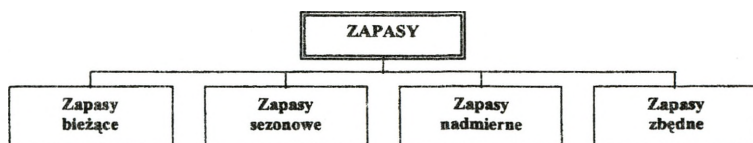
zapasy utraciły swoją wartość handlową lub użytkową – należy dokonać odpisu aktualizującego, doprowadzając wartość księgową tych zapasów do cen sprzedaży netto. Zgodnie z nowelizacją ustawy o rachunkowości jednostka sama decyduje o dokonaniu stosownego odpisu, „... bez względu na to, jak to wpłynie na jej wynik i mimo, że podatkowo, do czasu zagospodarowania danego składnika zapasu, odpis taki nie będzie uznawany za koszt uzyskania przychodu”¹⁴.

W bilansie zapasy są wykazywane w odpowiednich pozycjach, z uwzględnieniem kosztów zakupu materiałów i towarów oraz odchyleń od cen ewidencyjnych materiałów, towarów i produktów.

5.3. Racjonalizacja poziomu zapasów

Wielkość poszczególnych zapasów niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej jednostki zależy od wielkości i rodzaju działalności gospodarczej, umiejętności gospodarowania zapasami, w tym szczególnie szybkości rotacji w procesie produkcyjnym (usługowym).

W zależności od funkcji pełnionych w przedsiębiorstwie, zapasy dzielą się na: zapasy bieżące, sezonowe, nadmierne i zbędne.

Rys. 15. Podział zapasów z uwagi na funkcję pełnioną w przedsiębiorstwie

Zapasy bieżące – to surowce i materiały oraz wyroby i towary niezbędne do zapewnienia ciągłości produkcji i sprzedaży.

Zapasy sezonowe – to ilości zapasów przekraczające bieżące potrzeby, które są gromadzone przed okresami wzmożonego zbytu lub

¹⁴ Znowelizowana ustawa o rachunkowości. Komentarze – Wyjaśnienia – Ujednolicony tekst ustawy, Redakcja „Rachunkowość” – w porozumieniu z Centralnym Ośrodkiem Szkolenia Zawodowego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, Warszawa 2002, s. 43.

w okresie dużej podaży surowców, np. w przetwórstwie owocowo-warzywnym.

Zapasy nadmierne – jest to ekonomicznie nieuzasadniona wielkość zapasów bieżących i rezerwowych.

Zapasy zbędne – najczęściej powstają w wyniku zmiany produkcji lub sprzedaży – nie są wykorzystywane w przedsiębiorstwie.

Ustalenie odpowiedniej wielkości zapasów niezbędnych do utrzymania ciągłości produkcji (sprzedaży), polega na ustaleniu maksymalnego zapasu bieżącego, który powinien pokrywać się z potrzebami występującymi pomiędzy dwoma kolejnymi dostawami towarów (materiałów, produkcji wyrobów). Ten zapas obniża się do poziomu zero w dniu kolejnego jego odnowienia (nowej dostawy). Mimo to przedsiębiorca powinien śledzić zapas rezerwowy (tzw. zapas bezpieczeństwa), który gwarantuje mu zachowywanie ciągłości produkcji w przypadku zbyt dużego odchylenia od cyklicznej dostawy (lub produkcji) – zapas minimalny. Zapas minimalny sygnalizuje możliwość powstania zakłóceń w cyklu gospodarczym. Natomiast nadmierny zapas bieżący wiąże się z powstawaniem nieuzasadnionych kosztów jego utrzymywania. Dlatego przedsiębiorca prowadzi politykę optymalnych norm zapasów dla poszczególnych pozycji i grup asortymentowych, wyrażanych w jednostkach miary, w wartości lub w dniach (tzw. rotacji – tj. liczby dni zużycia lub sprzedaży, na jaką powinien zapas wystarczyć).

Maksymalną normę zapasu bieżącego ustala się według wzoru¹⁵:

$$Nm = Rd \cdot t = Rd \cdot tr$$

gdzie:

Nm – norma maksymalna zapasu (ilość lub wartość),

Rd – przypadające, przeciętne na jeden dzień w danym okresie zużycie (dotyczy materiałów) lub sprzedaż (dotyczy wyrobów lub towarów) wyrażone w ilości lub wartości,

t – przeciętny cykl dostawy materiałów lub towarów, względnie produkcji wyrobów wyrażony w dniach,

tr – możliwe opóźnienie (odchylenie) w stosunku do cyklu przeciętnego wyrażone w dniach.

¹⁵ W. Bień, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Di fin, Warszawa 1999, s. 227.

W ramach gospodarowania zapasami istotne znaczenie ma dokonywanie przez przedsiębiorcę przeglądu zgromadzonych zapasów, na tle ich maksymalnych norm i rotacji. Efektem tych działań jest ochrona przed tworzeniem się zapasów nadmiernych lub zbędnych, a w razie ich ujawnienia szybkie ich upłynnienie w celu ograniczenia powstawania nieuzasadnionych strat.

Do oceny gospodarki zapasami służą dwa wskaźniki sprawności działania (wykorzystania zapasów), tj. wskaźnik obrotu zapasami i wskaźnik obrotu zapasami w dniach.

1) **Wskaźnik obrotu zapasami = sprzedaż netto/średni stan zapasów** – wskaźnik ten informuje, ile razy w ciągu roku następuje rotacja zapasów. Jeżeli wskaźnik się zwiększa, to sytuacja w przedsiębiorstwie jest korzystna, zapasy bowiem wystarczają na coraz mniejszą liczbę dni sprzedaży, a koszty ich magazynowania się zmniejszają, tym samym jest uwalniany zamrożony w nich kapitał finansowy.

2) **Wskaźnik obrotu zapasami w dniach = średni stan zapasów x 360 dni/sprzedaż netto**. Wskaźnik ten określa stopień zamrożenia kapitałów w zapasach, czyli, co ile dni przedsiębiorstwo odnawia swoje zapasy celem realizacji celów gospodarczych. Jeżeli wskaźnik rotacji się obniża, to sytuacja w firmie staje się lepsza. Wielkość wskaźnika jest zależna od branży i przedmiotu działalności. Powinien on być analizowany i oceniany zarówno w grupie zapasów materiałowych, jak i produkcyjnych, czy też produktów gotowych.

Wskaźnik rotacji może występować jako **miernik efektywności zaangażowania zapasów** w postaci formuły¹⁶:

$$Re = Z / r$$

gdzie:

Re – rotacja efektywna,

Z – średni stan zapasów dotyczący tego samego okresu,

r – rozchód (np. sprzedaż) w tym samym okresie.

Wielkość wskaźnika obrotu zapasami informuje, jaką wartość zapasów wykorzystano do zrealizowania każdego jednego złotego rozchodu (zużycia, sprzedaży itp.).

¹⁶ J. Szczepański, L. Szyszko, *Propedeutyka finansów przedsiębiorstwa*, WSEI Warszawa.

STRUKTURA ZASOBÓW MAJĄTKOWYCH W BILANSIE PRZEDSIĘBIORSTWA

6.1. Pojęcie ogólne i istota bilansu

Termin „bilans” (ang. *Balance*) jest stosowany do wszelkiego rodzaju podsumowań lub zestawień, w szczególności jednak jest związany z ustaleniem wzajemnego stosunku dwóch równoważących się wielkości, np. przychodu i rozchodu określonego rodzaju dóbr materialnych w pewnym okresie. Dotyczy to również stanu składników zasobów majątkowych przedsiębiorstwa.

Bilans może dotyczyć wielkości planowanych (bilans planowany) lub wielkości faktycznych (bilans sprawozdawczy).

Bilans przedsiębiorstwa jest m.in. zestawieniem zasobów majątkowych firmy, tzn. jej **aktywów**, oraz źródeł ich pochodzenia (finansowania), tj. **pasywów**.

Dane zawarte w bilansie są wartościami (wielkościami) zagregowanymi i odzwierciedlają rezultaty wszystkich decyzji (operacyjnych, inwestycyjnych, finansowych) oraz zdarzeń gospodarczych, jakie miały miejsce do momentu, który przyjmuje się na koniec okresu sprawozdawczego (zwykle jest to 31 grudnia).

Istota bilansu wyraża się w tym, że wszystkie aktywa (składniki majątkowe) powinny znajdować pokrycie w pasywach. Stąd globalne sumy aktywów i pasywów przedsiębiorstwa są wzajemnie równe.

Suma aktywów (wartość majątku)	=	Suma pasywów (kapitały własne, zysk i zobowiązania)
--	---	--

Bilans zwykle zestawia się w formie dwustronnej tabeli. Na lewej stronie wykazuje się poszczególne rodzaje składników majątkowych

stanowiących własność firmy (przedsiębiorstwa) – **aktywa**, a na prawej stronie źródła ich finansowego pokrycia – **pasywa**.

BILANS	
SKŁADNIKI MAJĄTKU	ŹRÓDŁA SFINANSOWANIA MAJĄTKU
SUMA BILANSOWA AKTYWÓW	= SUMA BILANSOWA PASYWÓW

W bilansie są wykazywane w ujęciu wartościowym wszystkie składniki majątkowe (lewa strona bilansu) oraz źródła ich sfinansowania (prawa strona bilansu).

Bilans informuje o wartości własnego majątku jednostki (przedsiębiorstwa), na co wskazuje ogólna suma aktywów pomniejszona o zobowiązania:

AKTYWA	–	ZOBOWIĄZANIA	=	WARTOŚĆ MAJĄTKU NETTO
--------	---	--------------	---	-----------------------------

6.2. Usytuowanie zasobów majątkowych w bilansie przedsiębiorstwa

Bilans przedsiębiorstwa może być zestawiony:

a) w postaci dwustronnego zestawienia:

PRZEDSIĘBIORSTWO „X” BILANS sporządzony na dzień 31 grudnia 2001 roku			
AKTYWA		PASYWA	
A. Aktywa trwałe	150	A. Kapitał (fundusz) własny	140
B. Aktywa obrotowe	90	B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	100
Suma aktywów	240	Suma pasywów	240
(-) Gł. Księgowy		Warszawa, dnia 10 marca 2002 r.	
		(-) Dyrektor	

b) w tzw. układzie porządkowym:

PRZEDSIĘBIORSTWO „X” BILANS sporządzony na dzień 31 grudnia 2001 roku	
AKTYWA	
A. Aktywa trwałe	150
B. Aktywa obrotowe	90
Suma aktywów	240
PASYWA	
A. Kapitał (fundusz) własny	140
B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	100
Suma pasywów	240
Warszawa, dnia 10 marca 2002 r. (-) Gł. Księgowy (-) Dyrektor	

c) uproszczony schemat bilansu:

AKTYWA	PASYWA
Aktywa trwałe	Kapitał własny
Aktywa obrotowe	Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania
↓	↓
Sposób zaangażowania kapitałów	Źródła pokrycia majątku

Składniki aktywów w bilansie przedsiębiorstwa są ujęte w ściśle określonej, logicznej kolejności. Uszeregowane są one w kolejności wskazującej na zwiększający się stopień ich płynności, tzn. łatwość, z jaką mogą być zamienione na gotówkę, uwzględniając cykliczność operacji gospodarczych. Wobec powyższego, w pierwszej kolejności są wykazywane te aktywa, których szybka zamiana na środki pieniężne jest trudna.

W obowiązującym wzorze „Bilansu przedsiębiorstwa” (jednostki gospodarczej) wyróżnia się (w aktywach i pasywach):

- a) grupy (oznaczone dużymi literami);
- b) podgrupy (oznaczone cyframi rzymskimi);
- c) pozycje (oznaczone cyframi arabskimi).

AKTYWA	Stan na	
	Początek roku	Koniec roku
A. Aktywa trwałe		
I. Wartości niematerialne i prawne		
1. Koszty zakończonych prac		
2. Wartość firmy		
3. Inne wartości niematerialne i prawne		
4. Zaliczki na wartości niematerialne i prawne		
II. Rzeczowe aktywa trwałe		
1. Środki trwałe		
a) grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)		
b) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej		
c) urządzenia techniczne i maszyny		
d) środki transportu		
e) inne środki trwałe		
2. Środki trwałe w budowie		
3. Zaliczki na środki trwałe w budowie		
III. Należności długoterminowe		
1. Od jednostek powiązanych		
2. Od pozostałych jednostek		
IV. Inwestycje długoterminowe		
1. Nieruchomości		
2. Wartości niematerialne i prawne		
3. Długoterminowe aktywa finansowe		
a) w jednostkach powiązanych		
– udziały lub akcje		
– inne papiery wartościowe		
– udzielone pożyczki		
– inne długoterminowe aktywa finansowe		
b) w pozostałych jednostkach		
– udziały lub akcje		
– inne papiery wartościowe		
– udzielone pożyczki		
– inne długoterminowe aktywa finansowe		
4. Inne inwestycje długoterminowe		

V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe 1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego 2. Inne rozliczenia międzyokresowe		
B. Aktywa obrotowe		
I. Zapasy		
1. Materiały 2. Półprodukty i produkty w toku 3. Produkty gotowe 4. Towary 5. Zaliczki na dostawy		
II. Należności krótkoterminowe		
1. Należności od jednostek powiązanych a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) inne 2. Należności od pozostałych jednostek a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń c) inne d) dochodzone na drodze sądowej		
III. Inwestycje krótkoterminowe		
1. Krótkoterminowe aktywa finansowe a) w jednostkach powiązanych – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne krótkoterminowe aktywa finansowe		

b) w pozostałych jednostkach – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne krótkoterminowe aktywa finansowe c) środki pieniężne i inne aktywa pieniężne – środki pieniężne w kasie i na rachunkach – inne środki pieniężne – inne aktywa pieniężne 2. Inne inwestycje krótkoterminowe IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe		
Aktywa razem		

6.3. Informacje o zasobach majątkowych wynikające z bilansu przedsiębiorstwa

1) Do poprawnego funkcjonowania przedsiębiorstwa niezbędne jest zachowanie właściwych proporcji między aktywami trwałymi i kapitałem własnym (dotyczy to również aktywów obrotowych i zobowiązań).

2) W dobrym (dla przedsiębiorstwa) bilansie powinno być możliwie jak najwięcej aktywów obrotowych przynoszących zyski, a jak najmniej rzeczowych aktywów trwałych, które tylko w sposób pośredni przyczyniają się do osiągnięcia zysków.

WNIOSEK – aktywów trwałych powinno być tylko tyle, ile jest nieodzowne do prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwo.

3) W normalnie rozwijającym się przedsiębiorstwie wartość rzeczowych aktywów trwałych powinna wzrastać w większym stopniu niż wartość zapasów, a z kolei wartość zapasów – w większym stopniu niż należności.

4) Wzrost wartości składników trwałych o charakterze produkcyjnym jest zjawiskiem pozytywnym, bowiem przyczynia się do powiększenia potencjału wytwórczego przedsiębiorstwa (tzn. jego zdolności produkcyjnej).

5) Relatywnie wysoki udział aktywów trwałych (szczególnie rzeczowych aktywów trwałych) powoduje usztywnienie reguł podejmowania decyzji finansowych, bowiem ogranicza płynność finansową przedsiębiorstwa.

6) Zwiększenie udziału zapasów w ogólnych zasobach majątkowych przedsiębiorstwa zmniejsza jego zdolność do wypracowywania zysku (utrzymywanie zapasów wiąże się zawsze ze znacznymi kosztami ich magazynowania).

7) Wzrost poziomu należności może być uzasadniony wzrostem sprzedaży, jednak nadmierny ich wzrost jest niekorzystny, ponieważ środki pieniężne i inne aktywa finansowe zamiast obsługiwać działalność przedsiębiorstwa są zamrożone w należnościach.

8) Wysoki poziom środków pieniężnych można interpretować jako symptom nieumiejętności ich zagospodarowania.

9) W praktyce trudno jest określić optymalną relację między aktywami trwałymi i aktywami obrotowymi, bowiem struktura aktywów zależy od charakteru działalności gospodarczej przedsiębiorstwa.

10) Wysoki poziom aktywów rzeczowych prowadzi najczęściej do zwiększenia kosztów stałych, a więc przyczynia się do wzrostu ryzyka operacyjnego.

11) Składniki aktywów charakteryzujące się niską płynnością powinny być finansowane ze źródeł stabilnych, np. kapitału własnego.

12) Pełne pokrycie aktywów trwałych kapitałem własnym sprzyja redukcji ryzyka finansowego. Niepełne pokrycie stwarza natomiast sytuację permanentnego zagrożenia płynności finansowej.

13) Finansowanie aktywów trwałych krótkoterminowymi kapitałami obcymi, nawet w niewielkim zakresie, jest bardzo ryzykowne. Wymaga to bowiem częstego odnawiania zobowiązań i w niesprzyjających okolicznościach może powodować trudności w pozyskiwaniu środków finansowych – przedsiębiorstwo może stracić płynność finansową.

14) Relacja między wysokością kapitału własnego i wartością aktywów trwałych wyższa od jedności, jest nazywana **złotą regułą finansową**.

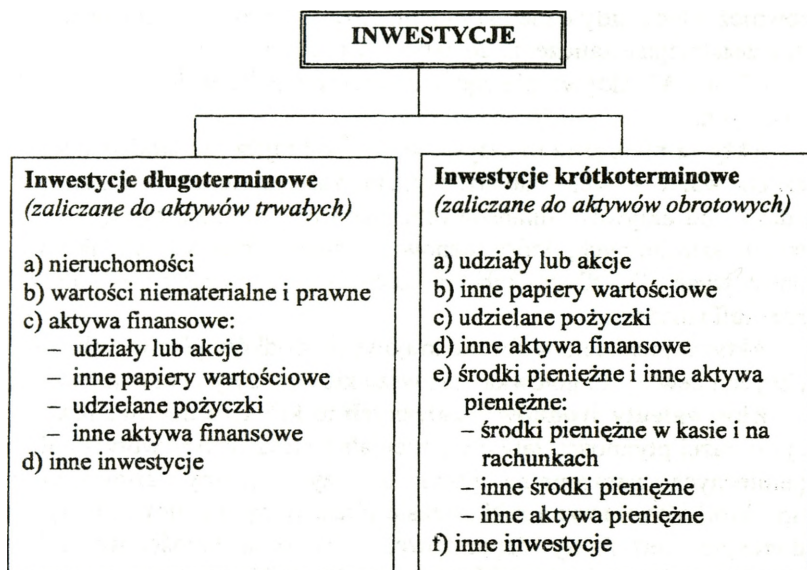
7.1. Pojęcie ogólne

Przez **inwestycje** należy rozumieć wydatek środków pieniężnych (aktywów finansowych) dzisiaj, aby osiągnąć efekty w przyszłości, czyli nakład jednorazowy dla przyszłych korzyści. Charakterystyczną cechą działalności inwestycyjnej jest rezygnacja z konsumpcji bieżącej (np. ograniczenie płac, luksusowych zakupów czy rezygnacja z dywidend) oraz upływ czasu, aby proces inwestycji mógł się zrealizować.

Inwestycje (ang. *Investment*) to aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania w nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej, a w szczególności aktywa finansowe oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę (przedsiębiorstwo), lecz zostały nabyte w celu osiągnięcia korzyści.

Według znowelizowanej ustawy o rachunkowości, (DzU z 19 listopada 1994 r. – ost. zm. 2.01.2002 r.) podstawowe **znaczenie dla zaliczenia zasobu majątkowego do inwestycji ma cel jego nabycia – tj. dążenie do osiągnięcia w przyszłości korzyści ekonomicznych przynoszonych wprost przez te aktywa**. Aktywami takimi są, przede wszystkim:

- a) aktywa finansowe,
- b) nieruchomości,
- c) wartości niematerialne i prawne.

Rys. 16. Pozycje inwestycji wykazywane w bilansie jednostki (przedsiębiorstwa)

7.2. Inwestycje w aktywach finansowych

Aktywa finansowe to: aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki oraz wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach.

Aktywa finansowe, które są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia, albo stanowią aktywa pieniężne są zaliczane do aktywów obrotowych. Natomiast aktywa finansowe, nie zaliczane do aktywów obrotowych, są automatycznie aktywami trwałymi.

W praktyce istnieje możliwość **przekwalifikowania aktywów obrotowych do aktywów trwałych i odwrotnie**, w przypadku zmiany polityki inwestycyjnej (zamierzeń) dotyczącej danego zasobu, jak

również wtedy, gdy dane aktywa finansowe przestają spełniać warunki uzasadniające zaliczenie do aktywów obrotowych.

UWAGA! Aktywa pieniężne się zawsze zalicza do aktywów obrotowych.

Aktywa pieniężne to aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Ponadto zalicza się do nich naliczane odsetki od aktywów finansowych, natomiast nie zalicza się do nich metali szlachetnych, które stanowią składnik rzeczowych aktywów obrotowych albo długo- lub krótkoterminową inwestycję o charakterze niefinansowym.

Aktywa pieniężne w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz – to gotówka oraz wszelkie depozyty płatne na żądanie.

Ekwiwalenty środków pieniężnych to krótkoterminowe inwestycje o dużej płynności, łatwo wymienialne na znaczne kwoty środków pieniężnych i narażone na nieznaczne ryzyko zmiany wartości. Są to, np.: krótkoterminowe czek, weksle obce, bony handlowe, bony komercyjne, certyfikaty depozytowe, bony oszczędnościowe, lokaty terminowe, bony skarbowe, bony pieniężne NBP.

UWAGA! 1. Depozyty (lokaty) terminowe, zawarte na okres dłuższy niż 12 miesięcy, powinny być ujęte w księgach jako inwestycje długoterminowe.

2. Do ekwiwalentów środków pieniężnych zalicza się te pieniężne instrumenty finansowe, które są płatne lub wymagalne w ciągu 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty).

Instrumenty finansowe to kontrakty, które powodują powstanie aktywów finansowych u jednej ze stron i zobowiązania finansowego albo instrumentu kapitałowego u drugiej ze stron, pod warunkiem że z kontraktu zawartego między dwiema lub więcej stronami jednoznacznie wynikają skutki gospodarcze – bez względu na to czy wykonanie tych praw lub zobowiązań wynikających z kontraktu ma charakter bezwarunkowy, czy warunkowy. Są to, m.in.: akcje, udziały w innych jednostkach, długoterminowe papiery wartościowe (lokaty), dłużne papiery wartościowe, środki pieniężne, kapitały (fundusze) i wyemitowane papiery wartościowe, należności i zobowiązania z tytułu pożyczek, obligacje zamienne na akcje, obligacje z prawem pierwszeństwa do akcji, jednostki uczestnictwa w otwartych funduszach inwestycyjnych, certyfikaty inwestycyjne, kontrakty terminowe.

Instrumenty kapitałowe to kontrakty, z których wynika prawo do majątku jednostki (przedsiębiorstwa), pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wszystkich wierzycieli, a także zobowiązanie się jednostki do wyemitowania lub dostarczenia własnych instrumentów kapitałowych, a w szczególności udziały (w tym akcje), opcje na akcje własne lub waranty. Są to, np.: akcje, udziały w spółkach z o.o., udziały kapitałowe wspólników spółek osobowych.

Zobowiązania finansowe to zobowiązanie jednostki (przedsiębiorstwa) do wydania aktywów finansowych albo do wymiany instrumentu finansowego z inną jednostką na niekorzystnych warunkach. Dzielą się na długoterminowe i krótkoterminowe, i obejmują:

- a) kredyty i pożyczki;
- b) emisję dłużnych papierów wartościowych;
- c) zobowiązania wekslowe;
- d) inne zobowiązania finansowe.

Przykładem zobowiązania finansowego są, np.: zaciągnięte przez jednostkę (przedsiębiorstwo) pożyczki i kredyty, również te w rachunku bieżącym, naliczone od nich odsetki; wyemitowane dłużne papiery wartościowe oraz naliczane od nich odsetki i dyskonto, wystawione weksle i czek własne.

7.3. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne

Inwestycją w nieruchomości jest nieruchomość (grunt albo budynek lub część budynku, lub oba składniki łącznie) utrzymywana (przez posiadacza albo korzystającego na prawie umowy leasingu finansowego) w celu uzyskiwania pożytków z wynajmu lub korzyści wynikających z przyrostu wartości tej nieruchomości, pod warunkiem że nie jest ona przeznaczona do:

- a) użytku na własne potrzeby w procesie produkcji, dostawy dóbr lub świadczenia usług albo do własnej działalności administracyjnej;
- b) sprzedaży w toku zwykłej działalności.

Typowe przykłady inwestycji w nieruchomości:

- 1) grunt utrzymywany w celu osiągnięcia w długim okresie korzyści wynikających z przyrostu jego wartości;

2) grunt utrzymywany bez określonego przeznaczenia, który z tej przyczyny uznaje się za inwestycję dokonaną w celu przyrostu jego wartości;

3) budynek posiadany przez jednostkę (przedsiębiorstwo) albo zaliczany do jej aktywów na podstawie umowy leasingu finansowego, który został na podstawie jednej lub więcej umów oddany w najem;

4) nie użytkowany na własne potrzeby budynek, który jednostka (przedsiębiorstwo) utrzymuje w celu oddania go w najem na podstawie jednej lub więcej umów.

Inwestycje w wartości niematerialne i prawne obowiązują te same zasady, co inwestycje w nieruchomości. W związku z tym do inwestycji w wartości niematerialne i prawne nie zalicza się tych (wartości niematerialnych i prawnych), które się znajdują w posiadaniu jednostki gospodarczej w celu:

a) wykorzystania do produkcji, dostawy dóbr lub świadczenia usług;

b) oddania do odpłatnego użytkowania osobom trzecim;

c) użytkowania do własnej działalności administracyjnej.

7.4. Techniki kalkulacji opłacalności inwestycji

Skuteczna działalność gospodarcza jednostki (przedsiębiorstwa) wymaga, m.in. podejmowania decyzji inwestycyjnych. Wybór właściwej decyzji powinien być poprzedzony odpowiedzią na następujące pytania: na jaką skalę i w jakie aktywa należy inwestować? skąd i na jakich warunkach uzyskać źródła finansowania?

Cechą inwestycji (długoterminowych i krótkoterminowych) jest konieczność zaangażowania określonego kapitału na pewien (długi lub krótki) okres, co się wiąże z niepewnością i ryzykiem, a także chęcią odzyskania włożonego (zainwestowanego) kapitału wraz z rekompensatą (zyskiem) za odłożoną konsumpcję i ryzyko. W związku z tym podstawą do podejmowania takich decyzji, powinien być zawsze **rachunek opłacalności przedsięwzięć inwestycyjnych**. Ogólnie się przyjmuje, że najlepszym miernikiem oceny działalności gospodarczej jednostki (przedsiębiorstwa) jest zysk, jednak dodatkowo powinno być ocenione ryzyko i czas (zmiana wartości pieniądza w czasie).

Ryzyko w odróżnieniu od niepewności ma wymiar finansowy, ponieważ można dokonać jego pomiaru, czyli skutków przyszłych decyzji. Źródłami ryzyka są, przede wszystkim czynniki makro- i mikroekonomiczne. Do czynników makroekonomicznych należy cała sfera gospodarki i jej przesłanki (inflacja, stopa procentowa, podaż siły pracy itd.). Czynniki mikroekonomiczne wiążą się bezpośrednio z działalnością przedsiębiorstwa i mogą mieć charakter operacyjny – zależny od struktury aktywów (możliwość oddziaływania na cenę, sprzedaż, koszty) lub charakter finansowy – zależny od pasywów.

Metody oceny ryzyka inwestycji dzielą się na:

1) **metody korygowania efektywności** inwestycji (korekta wybranych parametrów, narzuty procentowe);

2) **analizę wrażliwości i progno rentowności** (wartość krytyczna, margines bezpieczeństwa);

3) **metody probabilistyczne** – statystycznie związane z rachunkiem prawdopodobieństwa (ryzyko wyliczone według formuły odchylenia standardowego bądź wariancji);

4) **metody operacyjne** (strategia gier).

Na wartość pieniądza w czasie mają wpływ trzy czynniki:

- a) inflacja (pieniądz traci wartość – deprecjacja),
- b) deflacja (wzrost wartości pieniądza – aprecjacja),
- c) moment postawienia pieniądza do dyspozycji.

Ważnym i trudnym problemem przy ocenie zamierzeń inwestycyjnych jest oszacowanie stopy dyskontowej. Jest to szczególnie trudne w sytuacji braku rozwiniętego rynku finansowego, tj. rynku, w którym uczestniczyłoby wiele podmiotów o wystarczająco długiej historii działania. Dlatego też do oceny stopy dyskontowej – wymaganej stopy zwrotu od danego przedsięwzięcia – danej firmy można się posłużyć metodologią o charakterze jakościowo-ilościowym. Elementami tej oceny są przede wszystkim¹⁷:

- sprawozdanie finansowe,
- charakterystyka firmy,
- charakterystyka przemysłu (branży),
- kondycja finansowa,

¹⁷ Zob. T. Górczak, *Zasady finansów. Elementy zarządzania finansami firmy*. Warszawa 1998.

- zarządzanie,
- źródła funduszy (osiagalne),
- przepływy finansowe i obsługa pożyczek.

Ocena tych elementów według odpowiednich wag i kwalifikacja do grup ryzyka umożliwia podjęcie decyzji o akceptacji zamierzenia inwestycyjnego bądź jego odrzuceniu.

Podstawę rachunku opłacalności przedsięwzięć rozwojowych stanowi **wartość przepływów pieniężnych netto**. Przepływy te odzwierciedlają różnicę między strumieniem wpływów a strumieniem wydatków zrealizowanych w poszczególnych latach, czyli polegają na porównaniu sumy wpływów z sumą wydatków. Właściwe ustalenie wartości przepływów finansowych stanowi generalną podstawę opłacalności inwestycji.

Badanie opłacalności decyzji inwestycyjnych rozpoczyna się od wykorzystania prostych metod oceny finansowej, a potem przechodzi w fazę wykorzystania dyskontowych metod rachunku ekonomicznego i definitywne wnioski.

Do prostych metod oceny zamierzeń inwestycyjnych należą: okres zwrotu nakładów, prosta stopa zwrotu, analiza prognozy rentowności i analiza wrażliwości.

Okres zwrotu nakładów inwestycyjnych jest metodą prostą, według której określa się czas niezbędny na odzyskanie nakładów na realizację inwestycji z osiągniętych nadwyżek finansowych.

Formuła: suma nakładów inwestycyjnych / suma rocznych nadwyżek finansowych.

Zaletą tej metody jest prostota kalkulacji i zapewnienie poprawności oceny projektów obciążonych dużym ryzykiem oraz o wysokiej i szybko zmieniającej się technologii. Natomiast wadą jest nieuwzględnianie całego okresu funkcjonowania przedsięwzięcia i zmiany wartości pieniądza w czasie.

Prosta stopa zwrotu określa stosunek rocznego zysku, osiąganego w trakcie funkcjonowania przedsięwzięcia, do wartości kapitału służącego sfinansowaniu początkowych nakładów inwestycyjnych. Najczęściej wykorzystuje się prostą stopę zwrotu całości kapitału, wyliczoną według formuły:

$$R = Z_n = Od / K \cdot 100\%$$

gdzie:

R – prosta stopa zwrotu zysku zaangażowanego kapitału,

Z_n – roczny zysk netto,

Od – roczne odsetki od kredytów,

K – kapitał zaangażowany.

W praktyce powyższe metody stanowią jedynie element pomocniczy, bowiem nie można na ich podstawie uzyskać jednoznacznej odpowiedzi co do opłacalności projektu.

Analiza prognozy rentowności jest metodą wykorzystywaną w bieżącym zarządzaniu przedsiębiorstwem i ogólnie powszechną. Polega na ustaleniu opłacalności inwestycji, uwzględniając osiągniętą nadwyżkę finansową w stosunku do poniesionych nakładów bądź przychodów. Analiza ta stanowi uzupełnienie analizy wrażliwości.

Podstawą **analizy wrażliwości** jest określenie szans i zagrożeń wpływających na próg rentowności, czyli opracowanie skrajnych wariantów (optymistycznych i pesymistycznych) zmian warunków działania przedsiębiorstwa. Punktem wyjścia w tej analizie jest ustalenie poziomu prognozy rentowności, w każdym przypadku zmian cen jednostkowych sprzedaży lub kosztów. Analiza wrażliwości obejmuje także badanie granicznego i optymalnego poziomu czynników, które zagwarantują osiągnięcie oczekiwanego poziomu rentowności.

Dyskontowe metody rachunku ekonomicznego zalicza się do precyzyjnych narzędzi oceny opłacalności inwestycji, ponieważ uwzględniają w czasie wpływy i wydatki związane z realizacją przedsięwzięcia. Postawę tych metod stanowi określenie wartości teraźniejszej, tj. zaktualizowanej na dany moment dokonywania oceny.

Do metod dyskontowych stosowanych w praktyce należą:

- 1) metoda wartości zaktualizowanej netto (NPV),
- 2) metoda wewnętrznej stopy zwrotu (IRR).

Metoda wartości bieżącej netto (NPV) jest metodą dyskontową, odmianą metody okresu zwrotu nakładów inwestycyjnych. Pozwala na określenie aktualnej wartości wpływów i wydatków pieniężnych związanych z prowadzeniem procesu inwestycyjnego. Jest to suma zdyskontowanych, oddzielnie dla każdego roku, przepływów pieniężnych netto, zrealizowanych w całym okresie objętym rachunkiem, z uwzględnieniem stałej stopy procentowej.

$$NPV = \text{suma } [xt / (1+k)^t] - I$$

gdzie:

xt – kalkulowane w poszczególnych latach minimum nadwyżki finansowej,

k – stopa dyskontowa,

t – liczba lat (okres eksploatacji inwestycji),

I – suma łącznych nakładów inwestycyjnych.

Wartość bieżąca netto (NPV) wskazuje wielkość korzyści, jakie przyniesie firmie zrealizowany projekt inwestycyjny. Gdy $NPV > 0$ (lub w skrajnym przypadku $NPV = 0$), to projekt inwestycyjny należy przyjąć, bowiem pozwoli uzyskać określone korzyści finansowe (podnieś jego wartość). Natomiast gdy $NPV < 0$, to projekt należy odrzucić, gdyż jego realizacja nie będzie opłacalna. A więc poziom NPV zależy od wielkości i rozłożenia w czasie przepływów finansowych oraz stopy procentowej.

Metoda wewnętrznej stopy zwrotu (IRR) jest stopą procentową, przy której aktualizowana wartość strumieni wydatków pieniężnych jest równa obecnej wartości strumieni wpływów pieniężnych, czyli jest to stopa procentowa, przy której wartość zaktualizowana netto badanego zamierzenia inwestycyjnego jest równa zero ($NPV = 0$).

$$IRR = \text{suma } [xi / (1+r)^n] - I = 0$$

gdzie:

xi – kalkulowane w poszczególnych latach nadwyżki finansowe,

r – stopa procentowa,

n – liczba lat eksploatacji,

I – suma łącznych nakładów inwestycyjnych.

Przy interpretacji wyników należy wziąć pod uwagę tzw. regułę decyzyjną, iż wewnętrzna stopa zwrotu jest stopą dyskontową, przy której bieżąca wartość wpływów jest równa bieżącej wartości wydatków z tytułu realizacji inwestycji. Dlatego wynika tu prosta zależność pomiędzy IRR a NPV, a mianowicie: gdy $k = t$, to NPV takiego projektu równa się zero.

Metoda określania opłacalności projektu IRR daje zwykle te same wyniki co do przyjęcia bądź odrzucenia NPV: zamierzenia o dodatniej wartości netto będą miały $t > k$, a więc gdy wewnętrzna stopa zwrotu jest wyższa (w skrajnym przypadku równa zero) od stopy granicznej – będącą najniższą możliwą do zaakceptowania przez przedsiębiorstwo stopą rentowności – zamierzenie inwestycyjne jest opłacalne.

ROZDZIAŁ 8

LEASING

8.1. Istota i formy leasingu

Leasing – termin pochodzący z języka angielskiego. Brak odpowiednika polskiego. Najbliższe mu polskie określenia – to „najem” lub „dzierżawa”.

« Leasing » to umowa, na podstawie której leasingodawca przenosi na leasingobiorcę prawo do używania składnika majątku przez określony czas w zamian za zapłatę rat leasingowych. *Definicja wg standardu IAS 17¹⁸ (MSR 17.3)*

W umowie o leasing, jak to wynika z powyższej definicji, występują dwie strony:

a) leasingodawca¹⁹, który jest właścicielem majątku przekazywanego do użytkowania innej osobie (firmie);

b) leasingobiorca²⁰, tj. osoba lub firma wynajmująca od leasingodawcy składniki majątkowe w zamian za zapłatę rat leasingowych.

Istotą umowy leasingowej jest przeniesienie prawa do użytkowania składnika majątku.

Przedmiotem leasingu mogą być środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne.

¹⁸ Celem standardu IAS 17 jest sprecyzowanie właściwych zasad rachunkowości i wymagań informacyjnych dotyczących operacji leasingu operacyjnego oraz finansowego do zastosowania przez leasingodawców oraz leasingobiorców.

¹⁹ W kodeksie cywilnym (art. 709) leasingodawcę nazwano „finansującym”.

²⁰ W kodeksie cywilnym (art. 709) leasingobiorcę nazwano „korzystającym”.

Rodzaj i forma współdziałania	Umowa
kooperacyjne	– umowa kupna – sprzedaży – kooperacja produkcyjna – umowa kartelowa* – konsorcjum** – dzierżawa – leasing – spółka

* **Kartel** – potajemne lub jawne porozumienie zawarte pomiędzy dwoma lub kilkoma firmami, które dokonują wspólnie podziału zadań, koordynują decyzje i harmonizują prowadzoną politykę gospodarczą. Celem kartelu jest ograniczenie lub usunięcie ryzyka konkurencji.

** **Konsorcjum** – stowarzyszenie, zgrupowanie.

Rys. 18. Usytuowanie leasingu we współdziałaniu gospodarczym firm

Występują dwie formy leasingu – finansowy i operacyjny.

Leasing finansowy to umowa, na podstawie której **przenoszone** są zasadniczo wszystkie **ryzyka i korzyści** związane z posiadaniem majątku. Ostateczne przeniesienie prawa własności może, lecz nie musi nastąpić.

Leasing operacyjny to każdy leasing inny niż leasing finansowy.

Podstawowym kryterium klasyfikacji leasingu są rozmiary możliwego ryzyka lub możliwych korzyści, jakie dla leasingobiorcy i leasingodawcy wynikają z faktu leasingu określonych aktywów.

Ryzyko w leasingu to możliwe straty, wynikające z niewykorzystania zdolności produkcyjnych lub zacofania technologicznego oraz zmian warunków spłat, będące wynikiem zmian warunków ekonomicznych.

Korzyści w leasingu to zyskowna działalność operacyjna w okresie ekonomicznego użytkowania określonych aktywów (środków trwałych) oraz zysk, wynikający z aprecjacji ich wartości, oraz zysk z użytkowania wartości niematerialnych i prawnych.

Czynniki (elementy) wskazujące na występowanie leasingu finansowego:

1) przeniesienie prawa własności na leasingobiorcę na koniec okresu leasingu;

- 2) opcja zakupu (przez leasingobiorcę) po cenie niższej od wartości godziwej;
- 3) okres leasingu obejmuje znaczącą część ekonomicznego zużycia składnika majątku, jednak nie krótszy niż $\frac{3}{4}$ tego okresu;
- 4) wartość bieżąca rat leasingowych zbliżona do wartości godziwej²¹ składnika majątku;
- 5) specyficzny charakter przedmiotu leasingu;
- 6) zerwanie umowy przez leasingobiorcę wiąże się z poniesieniem przez niego strat;
- 7) zyski lub straty z tytułu zmian wartości końcowej przypadają leasingobiorcy;
- 8) możliwość kontynuowania leasingu za opłatą znacznie niższą od wartości rynkowej.

Leasing gruntów i budynków zalicza się do leasingu operacyjnego lub finansowego na tych samych zasadach, jakie obowiązują przy leasingu innych środków trwałych. Jednak cechą charakterystyczną gruntów jest fakt, iż mają one nieograniczony okres użytkowania i – jeśli umowa nie przewiduje przejścia tytułu własności na leasingobiorcę przed upływem leasingu – na leasingobiorcę nie przechodzi ani ryzyko, ani potencjalne korzyści z tytułu własności.

Oddane do użytkowania, w ramach leasingu finansowego, środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne stanowią **aktywa trwałe leasingobiorcy** (korzystającego), natomiast **leasingodawca** (finansujący) **wykazuje je jako należności** od korzystającego. W związku z tym leasingobiorca ma prawo do amortyzowania przedmiotu umowy do celów ustalenia wyniku finansowego.

8.2. Zalety i wady leasingu

1. Zalety:

– jest alternatywą w stosunku do nabycia składników majątkowych na własność;

²¹ Suma opłat, pomniejszonych o dyskonto, ustalana w dniu zawarcia umowy i przypadająca do zapłaty w okresie jej obowiązywania, przekracza 90% wartości rynkowej przedmiotu umowy na ten dzień.

- zmniejsza ryzyko demodernizacji (z uwagi na szybki postęp techniczny);
- unikanie kosztów beczynności (obiekt wynajmowany jest wtedy, gdy jest potrzebny);
- umożliwia uzyskiwanie środków na inne cele (np. sprzedaż obiektu firmie leasingowej za gotówkę, z jednoczesnym zawarciem umowy o użytkowanie sprzedanych obiektów) wg metody „sprzedaj i użytkuj”;
- leasingodawca nabywając większą liczbę, np. maszyn, urządzeń, środków transportowych przeznaczonych do wynajmu, może uzyskiwać bonifikaty cenowe;
- firma specjalizująca się w leasingu, może czasami uzyskać dogodniejsze i tańsze źródła pozyskiwania kapitałów.

2. Wady:

- leasingodawca ponosi ryzyko demodernizacji;
- leasingodawca wlicza w opłatę koszty zaangażowania swojego kapitału; angażowanie własnych funduszy w finansowaniu majątku powoduje, że ich koszt nie jest traktowany jako koszt uzyskania przychodów i powiększa przez to podstawę opodatkowania;
- opłaty leasingowe są na ogół wyższe w stosunku do efektywnych wydatków ponoszonych przy zakupie składników majątku na własność.

8.3. Kalkulacja opłacalności leasingu

Opłacalność leasingu kalkuluje się, porównując występujące w tej formie obciążenia finansowe firmy z obciążeniami występującymi przy zakupie składników majątkowych na własność, sfinansowanych dostępnym kredytem. W związku z tym:

1) kalkuluje się wydatki związane z leasingiem składników majątkowych, obliczając **wydatek efektywny** na obsługę rat leasingowych, którym jest różnica między ich wielkością a ich pokryciem, tzw. zmniejszeniem podatku.

2) kalkuluje się wydatki (alternatywne) związane z ewentualnym zakupem (przewidzianych do leasingu) składników majątkowych, obliczając:

a) wielkość rat rocznych, wraz z odsetkami, związanych ze spłatą zaciągniętego w banku kredytu;

b) roczną stawkę amortyzacji (zwykle metodą liniową), ewentualnie zakupywanych składników majątkowych;

c) wielkość potrąceń z podstawy opodatkowania;

d) pokrycie wydatków tzw. zmniejszeniem podatku;

e) wydatek efektywny firmy związany z ewentualnym zakupem składników majątkowych na własność;

3) porównuje wydatki firmy związane z leasingiem i ewentualnym zakupem składników majątkowych, uwzględniając stopę oprocentowania kredytu i dyskonto.

LITERATURA

Słownik ekonomiczny i finansowy, (Bernard & Colli) tłum. z fr. B. Nowosad, Wyd. „Książnica”, Warszawa 1994.

Bień Witold: *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Wyd. Difin, Warszawa 1999.

Dobja Mieczysław: *Rachunkowość zarządcza*, PWN, Warszawa 1994.

Ficoń Krzysztof: *Działalność rynkowa podmiotów gospodarczych*, AON, Warszawa, 2000.

Lichtarski Jan: *Podstawy nauki o przedsiębiorstwie*, Wyd. AE im. Oskara Langego we Wrocławiu 1977.

Olchowicz Irena: *Podstawy rachunkowości*, Wyd. Difin, Warszawa 1999.

Świdarska Gertruda Krystyna: *ABC rachunkowości dla menedżera*, Wyd. Poltext, Warszawa 1995.

Finanse przedsiębiorstwa z elementami zarządzania i analizy, red. Wypych Mirosław, Wyd. ABSOLWENT, Łódź 1999.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości [DzU z 1994 r., nr 12, poz. 591 z późn. zm.].

Znowelizowana ustawa o rachunkowości. Komentarze – Wyjaśnienia – Ujednolicony tekst ustawy. Wyd. „Rachunkowość”, Warszawa 2001.

**SŁOWNICZEK ZMIAN PODSTAWOWYCH KATEGORII
MAJĄTKOWYCH I FINANSOWYCH**

Lp.	Kategorie majątkowe i finansowe	
	nowe	dotychczasowe
1.	Aktywa trwałe	Majątek trwały
2.	Aktywa obrotowe	Majątek obrotowy
3.	Rzeczowe aktywa trwałe	Rzeczowy majątek trwały
4.	Środki trwałe w budowie	Inwestycje rozpoczęte
5.	Inwestycje długoterminowe	–
6.	Inwestycje krótkoterminowe	–
7.	Rzeczowe aktywa trwałe	Środki trwałe
8.	Aktywa finansowe	Środki pieniężne Finansowy majątek trwały Papiery wartościowe przeznaczone
9.	Rzeczowe aktywa obrotowe	Zapasy
10.	Instrumenty finansowe	–
11.	Aktywa pieniężne	Środki pieniężne Waluty obce
12.	Instrumenty kapitałowe	–

PODSTAWOWE KATEGORIE MAJĄTKOWE I FINANSOWE W ROZUMIENIU USTAWY O RACHUNKOWOŚCI

1. Podstawowe kategorie majątkowe

Aktywa – kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych.

Podział aktywów: aktywa trwałe, aktywa obrotowe.

Aktywa obrotowe – część aktywów jednostki, która obejmuje:

a) rzeczowe aktywa obrotowe – przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności, jeżeli trwa on dłużej niż 12 miesięcy;

b) aktywa finansowe:

– aktywa pieniężne; aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz oraz innych aktywów finansowych w tym szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych,

– instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach, płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia;

c) należności krótkoterminowe:

– ogół należności z tytułu dostaw i usług,
– całość lub część należności z innych tytułów nie zaliczonych do aktywów finansowych, a które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego;

d) rozliczenia międzyokresowe – które trwają nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Aktywa trwałe – aktywa jednostki, które nie są zaliczane do aktywów obrotowych obejmują:

a) wartości niematerialne i prawne,

b) rzeczowe aktywa trwałe,

c) należności długoterminowe,

d) inwestycje długoterminowe,

e) długoterminowe rozliczenia międzyokresowe.

Wartości niematerialne i prawne – nabyte przez jednostkę, także na mocy umowy leasingu finansowego, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki, a w szczególności:

a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,

b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,

c) know-how.

Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy i koszty zakończonych prac rozwojowych.

Rzeczowe aktywa trwałe: środki trwałe, środki trwałe w budowie.

Środki trwałe – rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności:

a) nieruchomości – w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego,

b) maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy,

c) ulepszenia w obcych środkach trwałych,

d) inwentarz żywy.

Składniki zaliczane do środków trwałych mogą być wytwarzane we własnym zakresie lub nabyte także na mocy umowy leasingu finansowego.

Środki trwałe w budowie – zaliczane do aktywów trwałych, środki trwałe w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego.

Inwestycje długoterminowe – aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania z nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej w okresie dłuższym niż 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Do inwestycji długoterminowych zalicza się:

a) nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne;

b) długoterminowe aktywa finansowe;

– udziały i akcje,

– inne papiery wartościowe (obligacje),

– udzielane pożyczki,

– inne długoterminowe aktywa finansowe (lokaty terminowe w bankach).

Zobowiązania – wynikające z przeszłych zdarzeń obecne, o wiarygodnie określonej wartości, świadczenia, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki.

Rezerwy – zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne.

Zobowiązania krótkoterminowe – ogół zobowiązań z tytułu dostaw i usług, a także całość lub tę część pozostałych zobowiązań, które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Aktywa netto – aktywa jednostki pomniejszone o zobowiązania, odpowiadające wartościowo kapitałowi (funduszowi) własnemu.

Przychody i zyski – uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie wkładów przez udziałowców lub właścicieli.

Koszty i straty – uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż pobranie środków przez udziałowców lub właścicieli.

Straty i zyski nadzwyczajne – straty i zyski powstające na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i nie związane z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia.

2. Zasady rachunkowości

• Zasada „true and fair” i treści ekonomicznej

Jednostki obowiązane są stosować określone ustawą zasady rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy.

Zdarzenia, w tym operacje gospodarcze, ujmując się w księgach rachunkowych i wykazując w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną.

• Zasada ciągłości stosowanych rozwiązań – musi być zapewniona porównywalność informacji za kolejne lata.

• Zasada kontynuacji działalności – kierownik jednostki ustala zdolność do kontynuowania działalności, uwzględniając wszystkie informacje dostępne na dzień sporządzania sprawozdań finansowych, dotyczące dającej się przewidzieć przyszłości obejmujące okres nie krótszy niż rok od dnia bilansowego.

• Zasada ostrożności – w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość należy uwzględnić w szczególności:

1) zmniejszenie wartości użytkowej lub handlowej składników majątkowych (w tym odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe),

2) wyłącznie niewątpliwie pozostałe przychody operacyjne i zyski nadzwyczajne,

3) wszystkie poniesione pozostałe koszty i straty nadzwyczajne,

4) rezerwy na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń.

• Zasada zmiany polityki rachunkowości

Polityka rachunkowości oznacza wybrane i stosowane przez jednostkę, odpowiednie do jej działalności, rozwiązania dopuszczone przepisami ustawy i zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

Jednostka może, ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego, bez względu na datę podjęcia decyzji, zmienić stosowane rozwiązania na inne przewidziane ustawą.

W takim przypadku ujawnia się informacje w sprawozdaniu finansowym, podaje przyczyny zmian, wpływ na wynik (liczbowo) oraz zapewnia porównywalność danych w stosunku do poprzedzającego roku obrotowego.

3. Parametry wyceny

A. Cena nabycia

– cena zakupu składnika aktywów, obejmująca kwotę należną sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększona o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika aktywów do stanu zdatnego do używania lub wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku, wyładunku, składowania lub wprowadzenia do obrotu, a obniżona o rabaty, opusty, inne podobne zmniejszenia i odzyski.

B. Koszt wytworzenia produktu

- koszty dające się bezpośrednio przypisać do danego produktu,
- uzasadniona część kosztów pośrednio związanych z danym produktem.

Koszty bezpośrednio obejmują:

- wartość zużytych materiałów bezpośrednich,
- koszty przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją,
- inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem zapasów do postaci i miejsca, w jakich się znajdują w momencie wyceny.

Do uzasadnionej części kosztów pośrednich zaliczamy:

- zmienne pośrednie koszty produkcji,
- część stałych, pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów, przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych.

Na normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych należy uznać:

- przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w normalnych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów, przy uwzględnieniu planowanych remontów.

W uzasadnionych przypadkach:

- niezbędne długotrwałe przygotowanie towaru lub produktu do sprzedaży,
- długi okres wytwarzania produktu.

Cena nabycia lub koszt wytworzenia może obejmować koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów lub produktów w okresie ich przygotowania do sprzedaży bądź wytworzenia i związanych z tą obsługą różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu.

Koszt wytworzenia produktu nie obejmuje kosztów:

- 1) będących konsekwencją nie wykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,
- 2) ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny,
- 3) magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- 4) kosztów sprzedaży produktów.

Koszty te wpływają na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione.

C. **Cena (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów** to: możliwa do uzyskania na dzień bilansowy cena jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, pomniejszona o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, powiększona o należną dotację przedmiotową.

Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny sprzedaży netto danego składnika aktywów, należy w inny sposób określić jego wartość godziwą na dzień bilansowy.

D. **Wartość godziwa**

Kwota, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązаныmi ze sobą stronami.

E. **Trwała utrata wartości**

Istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych.

Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość aktywów, w tym również odpisu z tytułu trwałej utraty wartości, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego zwiększa wartość danego składnika aktywów i podlega zaliczeniu odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych.

4. **Zmiany w podstawowych zasadach wyceny**

Aktywa i pasywa wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy:

1) **środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne** – według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych) pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,

2) **środki trwałe w budowie** – w wysokości ogółu kosztów pozostających w bezpośrednim związku z ich nabyciem lub wytworzeniem, pomniejszonych o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,

3) **udziały w innych jednostkach** oraz inne inwestycje zaliczone do aktywów trwałych – według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej; wartość w cenie nabycia można przeszacować do wartości w cenie rynkowej, a różnicę z przeszacowania rozliczyć z kapitałem z aktualizacji wyceny,

4) **udziały w jednostkach podporządkowanych** – według zasad określonych w pkt. 3, z tym że udziały zaliczane do aktywów trwałych mogą być wycenione metodą praw własności,

5) **inwestycje krótkoterminowe** – według ceny (wartości) rynkowej albo według ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa, a inwestycje krótkoterminowe, dla których nie istnieje aktywny rynek, w inny sposób określonej wartości godziwej,

6) **rzeczowe składniki aktywów obrotowych** – według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy,

7) **należności i udzielone pożyczki** – w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem ostrożności,

8) **zobowiązania** – w kwocie wymagającej zapłaty, przy czym zobowiązania finansowe, których uregulowanie zgodnie z umową następuje drogą wydania aktywów finansowych innych niż środki pieniężne lub wymiany na instrumenty finansowe – według wartości godziwej,

9) **rezerwy** – w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości,

10) **kapitały (fundusze) własne oraz pozostałe aktywa i pasywa** – w wartości nominalnej.

A. Środki trwałe

1. **Leasing, kryterium ryzyka i korzyści podstawą podziału na leasing finansowy i operacyjny.**

Elementy wskazujące na występowanie leasingu finansowego:

1) przenosi własność jej przedmiotu na korzystającego po zakończeniu okresu, na który została zawarta,

2) zawiera prawo do nabycia jej przedmiotu przez korzystającego, po zakończeniu okresu, na jaki została zawarta, po cenie niższej od wartości rynkowej z dnia nabycia,

3) okres, na jaki została zawarta, odpowiada w przeważającej części przewidywanemu okresowi ekonomicznej użyteczności środka trwałego lub prawa majątkowego, przy czym nie może być on krótszy niż 3/4 tego okresu. Prawo własności przedmiotu umowy może być, po okresie, na jaki umowa została zawarta, przeniesione na korzystającego,

4) suma opłat, pomniejszonych o dyskonto, ustalona w dniu zawarcia umowy i przypadająca do zapłaty w okresie jej obowiązywania, przekracza 90% wartości rynkowej przedmiotu umowy na ten dzień. W sumie opłat uwzględnia się wartość końcową przedmiotu umowy, którą korzystający zobowiązuje się zapłacić za przeniesienie na niego własności tego przedmiotu. Do sumy opłat nie zalicza się płatności na rzecz korzystającego za świadczenia dodatkowe, podatków oraz składek na ubezpieczenie tego przedmiotu, jeżeli korzystający pokrywa je niezależnie od opłat za używanie,

5) zawiera przyrzeczenie finansującego do zawarcia z korzystającym kolejnej umowy o oddanie w odpłatne używanie tego samego przedmiotu lub przedłużenia umowy dotychczasowej, na warunkach korzystniejszych od przewidzianych w dotychczasowej umowie,

6) przewiduje możliwość jej wypowiedzenia, z zastrzeżeniem, że wszelkie powstałe z tego tytułu koszty i straty poniesione przez finansującego pokrywa korzystający,

7) przedmiot umowy został dostosowany do indywidualnych potrzeb korzystającego. Może on być używany wyłącznie przez korzystającego, bez wprowadzania w nim istotnych zmian.

2. Amortyzacja ekonomiczna (metody, stawki)

Na dzień przyjęcia środka trwałego do używania należy na piśmie:

- ustalić okres (stawkę)
- metodę jego amortyzacji.

Poprawność stosowanych okresów i metod amortyzacji środków trwałych powinna być przez jednostkę okresowo weryfikowana, powodując odpowiednią korektę dokonywanych w następnych latach obrotowych odpisów amortyzacyjnych.

Rozpoczęcie amortyzacji następuje: – nie wcześniej niż po przyjęciu środka trwałego do używania,

zaś jej zakończenie:

- nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych (umorzeniowych) z wartością początkową środka trwałego,
- z chwilą przeznaczenia go do likwidacji,
- ze stwierdzeniem jego niedoboru, z ewentualnym uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji wartości sprzedaży netto pozostałości środka trwałego.

c) **aktualizacja wyceny** jest spowodowana:

- zmianą technologii produkcji,
- przeznaczeniem środka do likwidacji,
- wycofaniem z używania lub innych przyczyn powodujących trwałą utratę wartości środka trwałego.

Odpisy dotyczące środków trwałych, których wycena została zaktualizowana na podstawie odrębnych przepisów, zmniejszają odniesione na kapitał (fundusz) różnice spowodowane aktualizacją wyceny; ewentualną nadwyżkę odpisu nad różnicami z aktualizacji wyceny zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych.

B. Wartości niematerialne i prawne

Wartość firmy – stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów, pomniejszoną o przejęte zobowiązania.

Jeżeli cena nabycia jednostki lub zorganizowanej jej części jest niższa od wartości godziwej przejętych aktywów pomniejszonych o przejęte zobowiązania, to różnica stanowi **ujemną wartość firmy**.

USTAWA
z dnia 29 września 1994 r.
o rachunkowości
(DzU z dnia 19 listopada 1994 r.)
Tekst ost. zm. 01.01.2001
(DzU z 2000 r., nr 113, poz. 1186; DzU z 2001 r., nr 111 poz. 1195)

Rozdział 1
Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa określa zasady rachunkowości oraz tryb badania sprawozdań finansowych przez biegłych rewidentów.

Art. 2. 1. Przepisy ustawy o rachunkowości, zwanej dalej ustawą, stosuje się do mających siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

1) ⁽¹⁾ spółek handlowych (osobowych i kapitałowych, w tym również w organizacji) oraz spółek cywilnych, z zastrzeżeniem pkt 2, a także innych osób prawnych, z wyjątkiem Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego,

2) ⁽²⁾ osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek jawnych osób fizycznych oraz spółek partnerskich, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 800 000 EURO,

3) ⁽³⁾ jednostek organizacyjnych działających na podstawie Prawa bankowego, Prawa o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych, przepisów o funduszach inwestycyjnych, przepisów o działalności ubezpieczeniowej lub przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, bez względu na wielkość przychodów,

4) ⁽⁴⁾ gmin, powiatów, województw i ich związków, a także państwowych, gminnych, powiatowych i wojewódzkich:

- a) jednostek budżetowych,
- b) gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych,
- c) zakładów budżetowych,
- d) funduszy celowych,

5) jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, z wyjątkiem spółek, o których mowa w pkt 1 i 2,

6) zagranicznych osób prawnych, zagranicznych jednostek nie posiadających osobowości prawnej oraz zagranicznych osób fizycznych, prowadzących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność osobiście, przez osobę upoważnioną, przy pomocy pracowników – w odniesieniu do działalności prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, bez względu na wielkość przychodów,

7) ⁽⁵⁾ jednostek nie wymienionych w pkt 1–6, jeżeli otrzymują one na realizację zadań zleconych dotacje lub subwencje z budżetu państwa, budżetów jedno-

stek samorządu terytorialnego lub funduszy celowych – od początku roku obrotowego, w którym dotacje lub subwencje zostały im przyznane.

2. ⁽⁶⁾ Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie mogą stosować zasady rachunkowości określone ustawą również od początku następnego roku obrotowego, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż równowartość w walucie polskiej 800 000 EURO. W tym przypadku osoby te lub wspólnicy przed rozpoczęciem roku obrotowego są obowiązani do zawiadomienia o tym urzędu skarbowego, właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

Art. 3. 1. ⁽⁷⁾ Ilekroć w ustawie jest mowa o:

1) jednostce – rozumie się przez to podmioty i osoby określone w art. 2 ust. 1,
2) banku – rozumie się przez to jednostkę działającą na podstawie przepisów Prawa bankowego,

3) zakładzie ubezpieczeń – rozumie się przez to jednostkę prowadzącą działalność ubezpieczeniową na podstawie przepisów o działalności ubezpieczeniowej,

4) udziałach lub udziałowcach – rozumie się przez to również odpowiednio akcje lub akcjonariuszy,

5) krajowych środkach płatniczych, walutach obcych i dewizach – rozumie się przez to krajowe środki płatnicze, waluty obce i dewizy, o których mowa w przepisach Prawa dewizowego,

6) kierowniku jednostki – rozumie się przez to osobę lub organ jedno- lub wieloosobowy (zarząd), który – zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności – uprawniony jest do zarządzania jednostką, z wyłączeniem pełnomocników ustanowionych przez jednostkę. W przypadku spółki jawnej i spółki cywilnej za kierownika jednostki uważa się wspólników prowadzących sprawę spółki, w przypadku spółki partnerskiej – wspólników prowadzących sprawę spółki albo zarząd, a w odniesieniu do spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej – komplementariuszy prowadzących sprawę spółki. W przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą za kierownika jednostki uważa się tę osobę; przepis ten stosuje się odpowiednio do osób wykonujących wolne zawody. Za kierownika jednostki uważa się również likwidatora lub syndyka,

7) organie zatwierdzającym – rozumie się przez to organ, który zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności jest uprawniony do zatwierdzania sprawozdania finansowego jednostki. W przypadku spółki osobowej, z wyjątkiem spółki komandytowo-akcyjnej, oraz spółki cywilnej przez organ zatwierdzający rozumie się jej wspólników,

8) okresie sprawozdawczym – rozumie się przez to okres, za który sporządza się sprawozdanie finansowe w trybie przewidzianym ustawą lub inne sprawozdania sporządzone na podstawie ksiąg rachunkowych,

9) roku obrotowym – rozumie się przez to rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę. Jeżeli jednostka rozpoczęła działalność w drugiej połowie przyjętego roku obrotowego, to można księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe za ten okres połączyć z księgami rachunkowymi i sprawozdaniem finansowym za rok następny. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy,

10) dniu bilansowym – rozumie się przez to dzień, na który jednostka sporządza sprawozdanie finansowe,

11) przyjętych zasadach (polityce) rachunkowości – rozumie się przez to wybrane i stosowane przez jednostkę, odpowiednie do jej działalności, rozwiązania dopuszczane przepisami ustawy i zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych,

12) aktywach – rozumie się przez to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych,

13) aktywach trwałych – rozumie się przez to aktywa jednostki, które nie są zaliczane do aktywów obrotowych, o których mowa w pkt 18,

14) wartościach niematerialnych i prawnych – rozumie się przez to, z zastrzeżeniem pkt 17, nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki, a w szczególności:

a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,

b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,

c) know-how.

W przypadku wartości niematerialnych i prawnych oddanych do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy o podobnym charakterze, wartości niematerialne i prawne zalicza się do aktywów trwałych jednej ze stron umowy, zgodnie z warunkami określonymi w ust. 4. Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych,

15) środkach trwałych – rozumie się przez to, z zastrzeżeniem pkt 17, rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdane do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności:

a) nieruchomości – w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego,

b) maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy,

- c) ulepszenia w obcych środkach trwałych,
- d) inwentarz żywy.

Środki trwałe oddane do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub innej umowy o podobnym charakterze zalicza się do aktywów trwałych jednej ze stron umowy, zgodnie z warunkami określonymi w ust. 4,

16) środkach trwałych w budowie – rozumie się przez to zaliczane do aktywów trwałych środki trwałe w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego,

17) inwestycjach – rozumie się przez to aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania z nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej, a w szczególności aktywa finansowe oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz zostały nabyte w celu osiągnięcia tych korzyści. W przypadku zakładów ubezpieczeń przez inwestycje rozumie się lokaty,

18) aktywach obrotowych – rozumie się przez to tę część aktywów jednostki, które w przypadku:

a) aktywów rzeczowych, o których mowa w pkt 19 – są przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności, jeżeli trwa on dłużej niż 12 miesięcy,

b) aktywów finansowych, o których mowa w pkt 24 – są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia, albo stanowią aktywa pieniężne,

c) należności krótkoterminowych – obejmują ogół należności z tytułu dostaw i usług oraz całość lub część należności z innych tytułów nie zaliczonych do aktywów finansowych, a które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego,

d) rozliczeń międzyokresowych – trwają nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia bilansowego,

19) rzeczowych aktywach obrotowych – rozumie się przez to materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez jednostkę produkty gotowe (wyroby i usługi) zdane do sprzedaży lub w toku produkcji, półprodukty oraz towary nabyte w celu odprzedaży w stanie nieprzetworzonym,

20) zobowiązaniach – rozumie się przez to wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki,

21) rezerwach – rozumie się przez to zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne,

22) zobowiązaniach krótkoterminowych – rozumie się przez to ogół zobowiązań z tytułu dostaw i usług, a także całość lub tę część pozostałych zobowiązań, które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego,

23) instrumentach finansowych – rozumie się przez to kontrakt, który powoduje powstanie aktywów finansowych u jednej ze stron i zobowiązania finansowego albo instrumentu kapitałowego u drugiej ze stron pod warunkiem, że z kontraktu zawartego między dwiema lub więcej stronami jednoznacznie wynikają skutki gospodarcze, bez względu na to, czy wykonanie praw lub zobowiązań wynikających z kontraktu ma charakter bezwarunkowy albo warunkowy. Do instrumentów finansowych nie zalicza się w szczególności:

- a) rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego,
- b) umów o gwarancje finansowe, które ustalają wykonanie obowiązków z tytułu udzielonej gwarancji, w formie zapłacenia kwot odpowiadających stratom poniesionym przez beneficjenta na skutek niespłacenia wierzytelności przez dłużnika w wymaganym terminie,
- c) umów o przeniesienie praw z papierów wartościowych w okresie pomiędzy terminem zawarcia i rozliczenia transakcji, gdy wykonanie tych umów wymaga wydania papierów wartościowych w określonym terminie, również wtedy, gdy przeniesienie tych praw następuje w formie zapisu na rachunku papierów wartościowych, prowadzonym przez podmiot upoważniony na podstawie odrębnych przepisów,
- d) aktywów i zobowiązań z tytułu programów, z których wynikają udziały pracowników oraz innych osób związanych z jednostką w jej kapitałach,
- e) umów połączenia spółek, z których wynikają obowiązki określone w art. 44b ust. 9,

24) aktywach finansowych – rozumie się przez to aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach,

25) aktywach pieniężnych – rozumie się przez to aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Do aktywów pieniężnych zalicza się również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych. Jeżeli aktywa te są płatne lub wymagalne w ciągu 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty), to na potrzeby rachunku przepływów pieniężnych zalicza się je do środków pieniężnych, chyba że ujmuje się je w przepływach z działalności inwestycyjnej (lokacyjnej),

26) instrumentach kapitałowych – rozumie się przez to kontrakty, z których wynika prawo do majątku jednostki, pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wszystkich wierzycieli, a także zobowiązanie się jednostki do wyemitowania lub dostarczenia własnych instrumentów kapitałowych, a w szczególności udziały, opcje na akcje własne lub warranty,

27) zobowiązaniach finansowych – rozumie się przez to zobowiązanie jednostki do wydania aktywów finansowych albo do wymiany instrumentu finansowego z inną jednostką, na niekorzystnych warunkach,

28) zobowiązaniach warunkowych – rozumie się przez to obowiązek wykonania świadczeń, których powstanie jest uzależnione od zaistnienia określonych zdarzeń,

29) aktywach netto – rozumie się przez to aktywa jednostki pomniejszone o zobowiązania, odpowiadające wartościowo kapitałowi (funduszowi) własnemu,

30) przychodach i zyskach – rozumie się przez to uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli,

31) kosztach i stratach – rozumie się przez to uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli,

32) pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych – rozumie się przez to koszty i przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, a w szczególności koszty i przychody związane:

a) z działalnością socjalną,

b) ze zbyciem środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych,

c) z odpisaniem należności i zobowiązań przedawnionych, umorzonych, nieściągalnych, z wyjątkiem należności i zobowiązań o charakterze publiczno-prawnym nie obciążających kosztów,

d) z utworzeniem i rozwiązaniem rezerw, z wyjątkiem rezerw związanych z operacjami finansowymi,

e) z odpisami aktualizującymi wartość aktywów i ich korektami, z wyjątkiem odpisów obciążających koszty wytworzenia sprzedanych produktów lub sprzedanych towarów, koszty sprzedaży lub koszty finansowe,

f) z odszkodowaniami, karami i grzywnami,

g) z przekazaniem lub otrzymaniem nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny aktywów, w tym także środków pieniężnych na inne cele niż nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych,

33) stratach i zyskach nadzwyczajnych – rozumie się przez to straty i zyski powstające na skutek zdarzeń trudnych do przewidzenia, poza działalnością operacyjną jednostki i nie związane z ogólnym ryzykiem jej prowadzenia,

34) sprawowaniu kontroli nad inną jednostką – rozumie się przez to zdolność jednostki do kierowania polityką finansową i operacyjną innej jednostki, w celu osiągania korzyści ekonomicznych z jej działalności,

35) sprawowaniu współkontroli nad inną jednostką – rozumie się przez to zdolność jednostki na równi z innymi udziałowcami lub współnikami do kierowania polityką finansową i operacyjną innej jednostki, w celu osiągania wspólnych ekonomicznych korzyści z jej działalności,

36) znaczącym wpływie na inną jednostkę – rozumie się przez to nie mającą znamion sprawowania kontroli lub współkontroli zdolność jednostki do wpły-

wania na politykę finansową i operacyjną, w tym również dotyczącą podziału lub pokrycia wyniku finansowego innej jednostki,

37) jednostce dominującej – rozumie się przez to spółkę handlową, sprawującą kontrolę lub współkontrolę nad inną jednostką, a w szczególności:

a) posiadającą bezpośrednio lub pośrednio przez udziały większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym innej jednostki (zależnej), także na podstawie porozumień z innymi uprawnionymi do głosu, wykonującymi swe prawa głosu zgodnie z wolą jednostki dominującej lub

b) uprawnioną do kierowania polityką finansową i operacyjną innej jednostki (zależnej) w sposób samodzielny lub przez wyznaczone przez siebie osoby lub jednostki na podstawie umowy zawartej z innymi uprawnionymi do głosu, posiadającymi, na podstawie statutu lub umowy spółki, łącznie z jednostką dominującą, większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym, lub

c) uprawnioną jako udziałowiec do powoływania albo odwoływania większości członków organów zarządzających lub nadzorczych innej jednostki (zależnej) lub

d) będącą udziałowcem jednostki, której członkowie zarządu w poprzednim roku obrotowym, w ciągu bieżącego roku obrotowego i do czasu sporządzenia sprawozdania finansowego za bieżący rok obrotowy, stanowią jednocześnie więcej niż połowę składu zarządu tej jednostki (zależnej) lub osoby, które zostały powołane do pełnienia tych funkcji w rezultacie wykonywania przez jednostkę dominującą prawa głosu w organach tej jednostki (zależnej), lub

e) będącą udziałowcem lub współnikiem innej jednostki współzależnej nie będącej spółką handlową i sprawującą współkontrolę nad tą jednostką wspólnie z innymi uprawnionymi do głosu,

38) znaczącym inwestorze – rozumie się przez to spółkę handlową, posiadającą w innej jednostce – nie będącej jednostką zależną – nie mniej niż 20% głosów w organie stanowiącym tej jednostki i wywierającą znaczący wpływ lub sprawującą współkontrolę nad tą jednostką, przy czym liczbę głosów ustala się z zachowaniem zasady określonej w pkt 37 lit. a). Udział w ogólnej liczbie głosów może być mniejszy niż 20%, jeżeli inne okoliczności wskazują na wywieranie znaczącego wpływu lub sprawowanie współkontroli,

39) jednostce zależnej – rozumie się przez to spółkę handlową, która kontrolowana jest przez jednostkę dominującą,

40) jednostce współzależnej – rozumie się przez to spółkę handlową lub inną jednostkę, która jest współkontrolowana przez jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora i innych udziałowców lub współników na podstawie statutu, umowy spółki lub umowy zawartej na okres dłuższy niż rok,

41) jednostce stowarzyszonej – rozumie się przez to spółkę handlową, na którą znaczący inwestor wywiera znaczący wpływ,

42) jednostkach podporządkowanych – rozumie się przez to jednostki zależne, współzależne od jednostki dominującej oraz jednostki stowarzyszone ze znaczącym inwestorem,

43) jednostkach powiązanych – rozumie się przez to grupę jednostek obejmującą jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora, jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone,

44) grupie kapitałowej – rozumie się przez to jednostkę dominującą wraz z jednostkami zależnymi i nie będącymi spółkami handlowymi jednostkami współzależnymi,

45) konsolidacji – rozumie się przez to łączenie sprawozdań finansowych jednostek tworzących grupę kapitałową przez sumowanie odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych jednostki dominującej, jednostek zależnych i nie będących spółkami handlowymi jednostek współzależnych, z uwzględnieniem niezbędnych wyłączeń i korekt,

46) kapitałach mniejszości – rozumie się przez to tę część aktywów netto jednostki zależnej, która należy do udziałowców spoza grupy kapitałowej,

47) metodzie praw własności – rozumie się przez to przyjętą przez jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora metodę wyceny udziałów w aktywach netto jednostki podporządkowanej, z uwzględnieniem wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, ustalonych na dzień objęcia kontroli, współkontroli lub wywierania znaczącego wpływu. Wartość początkową udziału aktualizuje się na dzień bilansowy, na który sporządza się sprawozdanie finansowe, o zmiany wartości aktywów netto jednostki podporządkowanej, jakie nastąpiły w okresie sprawozdawczym, wynikające zarówno z osiągniętego wyniku finansowego, skorygowanego o odpis raty wartości firmy lub ujemnej wartości firmy przypadający na dany okres sprawozdawczy, jak i wszelkie inne zmiany, w tym wynikające z rozliczeń z jednostką dominującą lub znaczącym inwestorem.

2. ⁽⁸⁾ Wyrażone w EURO⁽⁹⁾ wielkości przelicza się na walutę polską po średnim kursie, ustalonym przez Narodowy Bank Polski na dzień bilansowy, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. ⁽¹⁰⁾ Wyrażone w EURO wielkości, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 2, przelicza się na walutę polską po średnim kursie ustalonym przez Narodowy Bank Polski, na dzień 30 września roku poprzedzającego rok obrotowy.

4. ⁽¹¹⁾ Jeżeli jednostka przyjęła do używania obce środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne na mocy umowy, zgodnie z którą jedna ze stron, zwana dalej „finansującym”, oddaje drugiej stronie, zwanej dalej „korzystającym”, środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne do odpłatnego używania lub również pobierania pożytków na czas oznaczony, środki te i wartości zalicza się do aktywów trwałych korzystającego, jeżeli umowa spełnia co najmniej jeden z następujących warunków:

1) przenosi własność jej przedmiotu na korzystającego po zakończeniu okresu, na który została zawarta,

2) zawiera prawo do nabycia jej przedmiotu przez korzystającego, po zakończeniu okresu, na jaki została zawarta, po cenie niższej od wartości rynkowej z dnia nabycia,

3) okres, na jaki została zawarta, odpowiada w przeważającej części przewidywanemu okresowi ekonomicznej użyteczności środka trwałego lub prawa majątkowego, przy czym nie może być on krótszy niż 3/4 tego okresu. Prawo

własności przedmiotu umowy może być, po okresie, na jaki umowa została zawarta, przeniesione na korzystającego,

4) suma opłat, pomniejszonych o dyskonto, ustalona w dniu zawarcia umowy i przypadająca do zapłaty w okresie jej obowiązywania, przekracza 90% wartości rynkowej przedmiotu umowy na ten dzień. W sumie opłat uwzględnia się wartość końcową przedmiotu umowy, którą korzystający zobowiązuje się zapłacić za przeniesienie na niego własności tego przedmiotu. Do sumy opłat nie zalicza się płatności na rzecz korzystającego za świadczenia dodatkowe, podatków oraz składek na ubezpieczenie tego przedmiotu, jeżeli korzystający pokrywa je niezależnie od opłat za używanie,

5) zawiera przyrzeczenie finansującego do zawarcia z korzystającym kolejnej umowy o oddanie w odpłatne używanie tego samego przedmiotu lub przedłużenia umowy dotychczasowej, na warunkach korzystniejszych od przewidzianych w dotychczasowej umowie,

6) przewiduje możliwość jej wypowiedzenia, z zastrzeżeniem, że wszelkie powstałe z tego tytułu koszty i straty poniesione przez finansującego pokrywa korzystający,

7) przedmiot umowy został dostosowany do indywidualnych potrzeb korzystającego. Może on być używany wyłącznie przez korzystającego, bez wprowadzania w nim istotnych zmian.

5. ⁽¹²⁾ W przypadku spełnienia co najmniej jednego z warunków określonych w ust. 4, oddane do używania korzystającemu środki trwałe lub wartości niematerialne i prawne zalicza się u finansującego do aktywów trwałych jako należności.

6. ⁽¹³⁾ W przypadku gdy roczne sprawozdanie finansowe korzystającego nie podlega obowiązkowi badania i ogłaszania w myśl art. 64 ust. 1, to może on dokonywać kwalifikacji umów, o których mowa w ust. 4, według zasad określonych w przepisach podatkowych i nie stosować ust. 4 i 5.

Art. 4. ⁽¹⁴⁾ 1. Jednostki obowiązane są stosować określone ustawą zasady rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy.

2. Zdarzenia, w tym operacje gospodarcze, ujmuje się w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniu finansowym zgodnie z ich treścią ekonomiczną.

3. Rachunkowość jednostki obejmuje:

- 1) przyjęte zasady (politykę) rachunkowości,
- 2) prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym,
- 3) okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- 4) wycenę aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku finansowego,
- 5) sporządzanie sprawozdań finansowych,
- 6) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą,

7) poddanie badaniu i ogłoszenie sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą.

4. Jednostka może w ramach przyjętych zasad (polityki) rachunkowości stosować uproszczenia, jeżeli nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na realizację obowiązku określonego w ust. 1.

5. Kierownik jednostki ponosi odpowiedzialność za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości określonych ustawą, w tym z tytułu nadzoru, również w przypadku gdy określone obowiązki w zakresie rachunkowości – z wyłączeniem odpowiedzialności za przeprowadzenie inwentaryzacji w formie spisu z natury – zostaną powierzone innej osobie za jej zgodą. Przyjęcie odpowiedzialności przez inną osobę powinno być stwierdzone w formie pisemnej. W przypadku gdy kierownikiem jednostki jest organ wieloosobowy, a nie została wskazana osoba odpowiedzialna, odpowiedzialność ponoszą wszyscy członkowie tego organu.

Art. 5. ⁽¹⁵⁾ 1. Przyjęte zasady (politykę) rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne. Wykazane w księgach rachunkowych na dzień ich zamknięcia stany aktywów i pasywów należy ująć w tej samej wysokości, w otwartych na następny rok obrotowy księgach rachunkowych.

2. Przy stosowaniu przyjętych zasad (polityki) rachunkowości przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w nie zmniejszonym istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym. Ustalając zdolność jednostki do kontynuowania działalności, kierownik jednostki uwzględnia wszystkie informacje dostępne na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego, dotyczące dającej się przewidzieć przyszłości, obejmującej okres nie krótszy niż jeden rok od dnia bilansowego.

Art. 6. 1. ⁽¹⁶⁾ W księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty.

2. ⁽¹⁷⁾ Dla zapewnienia współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione.

Art. 7. 1. ⁽¹⁸⁾ Poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywiście poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty),

z zachowaniem zasady ostrożności. W szczególności należy w tym celu w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, uwzględnić:

1) ⁽¹⁹⁾ zmniejszenia wartości użytkowej lub handlowej składników aktywów, w tym również dokonywane w postaci odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych,

2) ⁽²⁰⁾ (skreślony),

3) wyłącznie niewątpliwie pozostałe przychody operacyjne i zyski nadzwyczajne,

4) wszystkie poniesione pozostałe koszty operacyjne i straty nadzwyczajne,

5) rezerwy na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń.

2. Zdarzenia, o których mowa w ust. 1, należy uwzględnić także wtedy, gdy zostaną one ujawnione między dniem bilansowym a dniem, w którym rzeczywiście następuje zamknięcie ksiąg rachunkowych.

3. Wartość poszczególnych składników aktywów i pasywów, przychodów i związanych z nimi kosztów, jak też zysków i strat nadzwyczajnych ustala się oddzielnie. Nie można kompensować ze sobą wartości różnych co do rodzaju aktywów i pasywów, przychodów i kosztów związanych z nimi oraz zysków i strat nadzwyczajnych.

Art. 8. ⁽²¹⁾ 1. Dokonując wyboru rozwiązań dopuszczonych ustawą i dostosowując je do potrzeb jednostki, należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności, o której mowa w art. 7.

2. W celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji jednostka może, ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego, bez względu na datę podjęcia decyzji, zmienić dotychczas stosowane rozwiązania na inne, przewidziane ustawą. Zmiana dotychczas stosowanych rozwiązań wymaga również określenia w informacji dodatkowej wpływu tych zmian na sprawozdania finansowe wymagane innymi przepisami prawa, jeżeli zostały one sporządzone za okres, w którym powyższe rozwiązania uległy zmianie. W przypadku takim należy w sprawozdaniu finansowym jednostki za rok obrotowy, w którym zmiany te nastąpiły, podać przyczyny tych zmian, określić liczbowo ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego dotyczących roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym dokonano zmian.

Rozdział 2 ⁽²²⁾

Prowadzenie ksiąg rachunkowych

Art. 9. ⁽²³⁾ Księgi rachunkowe prowadzi się w języku polskim i w walucie polskiej.

Art. 10. ⁽²⁴⁾ 1. Jednostka powinna posiadać dokumentację, opisującą w języku polskim przyjęte przez nią zasady (politykę) rachunkowości, a w szczególności dotyczące:

1) określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,

2) metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru,

3) sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w tym co najmniej:

a) zakładowego planu kont, ustalającego wykaz kont księgi głównej, przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej,

b) wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na komputerowych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych,

c) opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego, zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji,

4) systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

2. Kierownik jednostki ustala w formie pisemnej i aktualizuje dokumentację, o której mowa w ust. 1.

3. W sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy, przyjmując zasadę (politykę) rachunkowości, jednostka może stosować krajowe standardy rachunkowości wydane przez uprawniony w myśl ustawy Komitet Standardów Rachunkowości. W przypadku braku odpowiedniego standardu krajowego może stosować Międzynarodowe Standardy Rachunkowości.

(Oznaczenie oraz tytuł rozdziału 2 skreślone)⁽²⁵⁾

Art. 11. ⁽²⁶⁾ 1. Księgi rachunkowe prowadzi się w siedzibie jednostki (przedstawicielstwa lub oddziału zagranicznej osoby prawnej).

2. Jednostki posiadające oddziały (zakłady) mogą prowadzić księgi rachunkowe oddziałów (zakładów) w siedzibie jednostki albo oddziałów (zakładów).

3. Księgi rachunkowe mogą być prowadzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poza siedzibą jednostki (oddziału, zakładu), w przypadku określonym w art. 13 ust. 2 i 3 oraz w razie powierzenia ich prowadzenia osobie fizycznej, osobie prawnej lub jednostce nie posiadającej osobowości prawnej, uprawnionej do świadczenia takich usług.

4. W przypadku nieprowadzenia ksiąg rachunkowych w siedzibie jednostki (oddziału, zakładu) kierownik jednostki obowiązany jest:

1) powiadomić właściwy urząd skarbowy o miejscu prowadzenia ksiąg w terminie 15 dni od dnia wydania ksiąg poza siedzibę jednostki (oddziału, zakładu),

2) zapewnić dostępność ksiąg rachunkowych do badania przez upoważnione organy kontroli zewnętrznej w siedzibie jednostki (oddziału, zakładu).

Art. 12. 1. ⁽²⁷⁾ Księgi rachunkowe otwiera się:

1) na dzień rozpoczęcia działalności, którym jest dzień pierwszego zdarzenia wywołującego skutki o charakterze majątkowym lub finansowym,

2) na początek każdego następnego roku obrotowego,

3) na dzień zmiany formy prawnej, z zastrzeżeniem ust. 3,

4) na dzień wpisu do rejestru połączenia jednostek lub podziału jednostki, powodujących powstanie nowej jednostki (jednostek),

5) na dzień rozpoczęcia likwidacji lub wszczęcia postępowania upadłościowego – w ciągu 15 dni od dnia zaistnienia tych zdarzeń.

2. ⁽²⁸⁾ Księgi rachunkowe zamyka się:

1) na dzień kończący rok obrotowy,

2) na dzień zakończenia działalności jednostki, w tym również jej sprzedaży i zakończenia likwidacji lub postępowania upadłościowego,

3) na dzień poprzedzający zmianę formy prawnej, z zastrzeżeniem ust. 3,

4) w jednostce przejmowanej na dzień przejęcia jednostki przez inną jednostkę,

5) na dzień poprzedzający dzień podziału lub połączenia jednostek, jeżeli w wyniku połączenia powstaje nowa jednostka,

6) na dzień poprzedzający dzień postawienia jednostki w stan likwidacji lub upadłości,

7) na inny dzień bilansowy określony odrębnymi przepisami – nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia zaistnienia tych zdarzeń.

3. ⁽²⁹⁾ Można nie zamykać i nie otwierać ksiąg rachunkowych w przypadku przekształcenia spółki osobowej oraz spółki cywilnej w inną spółkę osobową, jak również w przypadku połączenia jednostek, gdy w myśl ustawy rozliczenie przejęcia jednostki następuje metodą łączenia udziałów i nie powoduje powstania nowej jednostki.

4. Ostateczne zamknięcie i otwarcie ksiąg rachunkowych jednostki kontynuującej działalność powinno nastąpić najpóźniej w ciągu 15 dni od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za rok obrotowy.

5. ⁽³⁰⁾ Zamknięcie ksiąg rachunkowych polega na nieodwracalnym wyłączeniu możliwości dokonywania zapisów księgowych w zbiorach tworzących zamknięte księgi rachunkowe, z uwzględnieniem art. 13 ust. 2 i 3.

Art. 13. ⁽³¹⁾ 1. Księgi rachunkowe obejmują zbiory zapisów księgowych, obrotów (sum zapisów) i sald, które tworzą:

1) dziennik,

- 2) księgę główną,
- 3) księgi pomocnicze,
- 4) zestawienia: obrotów i sald kont księgi głównej oraz sald kont ksiąg pomocniczych,

- 5) wykaz składników aktywów i pasywów (inwentarz).

2. Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z nimi uważa się odpowiednio zasoby informacyjne rachunkowości, zorganizowane w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, bazy danych lub wyodrębnionych jej części, bez względu na miejsce ich powstania i przechowywania.

3. Warunkiem utrzymywania zasobów informacyjnych systemu rachunkowości w formie określonej w ust. 2 jest posiadanie przez jednostkę oprogramowania umożliwiającego uzyskiwanie czytelnych informacji w odniesieniu do zapisów dokonanych w księgach rachunkowych, poprzez ich wydrukowanie lub przeniesienie na inny komputerowy nośnik danych.

4. Księgi rachunkowe, z uwzględnieniem techniki ich prowadzenia, powinny być:

- 1) trwale oznaczone nazwą (pełną lub skróconą) jednostki, której dotyczą (każda księga wiązana, każda luźna karta kontowa, także jeżeli mają one postać wydruku komputerowego lub zestawienia wyświetlanego na ekranie monitora komputera), nazwą danego rodzaju księgi rachunkowej oraz nazwą programu przetwarzania,

- 2) wyraźnie oznaczone co do roku obrotowego, okresu sprawozdawczego i daty sporządzenia,

- 3) przechowywane starannie w ustalonej kolejności.

5. Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera należy zapewnić automatyczną kontrolę ciągłości zapisów, przenoszenia obrotów lub sald. Wydruki komputerowe ksiąg rachunkowych powinny składać się z automatycznie numerowanych stron, z oznaczeniem pierwszej i ostatniej, oraz być sumowane na kolejnych stronach w sposób ciągły w roku obrotowym.

6. Księgi rachunkowe należy wydrukować nie później niż na koniec roku obrotowego. Za równoważne z wydrukiem uznaje się przeniesienie treści ksiąg rachunkowych na inny komputerowy nośnik danych, zapewniający trwałość zapisu informacji, przez czas nie krótszy od wymaganego dla przechowywania ksiąg rachunkowych.

Art. 14. ⁽³²⁾ 1. Dziennik zawiera chronologiczne ujęcie zdarzeń, jakie nastąpiły w danym okresie sprawozdawczym. Bez względu na technikę prowadzenia ksiąg rachunkowych dziennik powinien umożliwiać uzgodnienie jego obrotów z obrotami zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej.

2. Zapisy w dzienniku muszą być kolejno numerowane, a sumy zapisów (obrotów) liczone w sposób ciągły. Sposób dokonywania zapisów w dzienniku powinien umożliwiać ich jednoznaczne powiązanie ze sprawdzonymi i zatwierdzonymi dowodami księgowymi.

3. Jeżeli stosuje się dzienniki częściowe, grupujące zdarzenia według ich rodzajów, to należy sporządzić zestawienie obrotów tych dzienników za dany okres sprawozdawczy.

4. Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera zapis księgowy powinien posiadać automatycznie nadany numer pozycji, pod którą został wprowadzony do dziennika, a także dane pozwalające na ustalenie osoby odpowiedzialnej za treść zapisu.

Art. 15. ⁽³³⁾ 1. Konta księgi głównej zawierają zapisy o zdarzeniach w ujęciu systematycznym. Na kontach księgi głównej obowiązuje ujęcie zarejestrowanych uprzednio lub równocześnie w dzienniku zdarzeń, zgodnie z zasadą podwójnego zapisu.

2. Zapisów na określonym koncie księgi głównej dokonuje się w kolejności chronologicznej.

Art. 16. 1. ⁽³⁴⁾ Konta ksiąg pomocniczych zawierają zapisy będące uszczegółowieniem i uzupełnieniem zapisów kont księgi głównej. Prowadzi się je w ujęciu systematycznym jako wyodrębniony system ksiąg, kartotek (zbiorów kont), komputerowych zbiorów danych, uzgodniony z saldami i zapisami na kontach księgi głównej.

2. ⁽³⁵⁾ Na kontach ksiąg pomocniczych można w ciągu okresu sprawozdawczego stosować, obok lub zamiast jednostek pieniężnych, jednostki naturalne. Należy wówczas sporządzić na koniec okresu sprawozdawczego zestawienie zapisów dokonanych na kontach ksiąg pomocniczych w jednostkach naturalnych i ustalić ich wartość.

3. ⁽³⁶⁾ (skreślony).

Art. 17. ⁽³⁷⁾ 1. Konta ksiąg pomocniczych prowadzi się w szczególności dla:

1) środków trwałych, w tym także środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych oraz dokonywanych od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych,

2) rozrachunków z kontrahentami,

3) rozrachunków z pracownikami, a w szczególności jako imienną ewidencję wynagrodzeń pracowników zapewniającą uzyskanie informacji, z całego okresu zatrudnienia,

4) operacji sprzedaży (kolejno numerowane własne faktury i inne dowody, ze szczególnością niezbędną do celów podatkowych),

5) operacji zakupu (obce faktury i inne dowody, ze szczególnością niezbędną do wyceny składników aktywów i do celów podatkowych),

6) kosztów i istotnych dla jednostki składników aktywów,

7) operacji gotówkowych w przypadku prowadzenia kasy.

2. Kierownik jednostki, uwzględniając rodzaj i wartość poszczególnych grup rzeczowych składników aktywów obrotowych posiadanych przez jednostkę, podejmuje decyzję o stosowaniu jednej z następujących metod prowadzenia kont ksiąg pomocniczych dla tych grup składników:

1) ewidencję ilościowo-wartościową, w której dla każdego składnika ujmuje się obroty i stany w jednostkach naturalnych i pieniężnych,

2) ewidencję ilościową obrotów i stanów, prowadzoną dla poszczególnych składników lub ich jednorodnych grup wyłącznie w jednostkach naturalnych. Wartość stanu wycenia się przynajmniej na koniec okresu sprawozdawczego, za który następują rozliczenia z budżetem z tytułu podatku dochodowego, dokonane na podstawie danych rzeczywistych,

3) ewidencję wartościową obrotów i stanów towarów oraz opakowań, prowadzoną dla punktów obrotu detalicznego lub miejsc składowania, którego przedmiotem zapisów są tylko przychody, rozchody i stany całego zapasu,

4) odpisywania w koszty wartości materiałów i towarów na dzień ich zakupu lub produktów gotowych w momencie ich wytworzenia, połączone z ustalaniem stanu tych składników aktywów i jego wyceny oraz korekty kosztów o wartość tego stanu, nie później niż na dzień bilansowy.

Art. 18. ⁽³⁸⁾ 1. Na podstawie zapisów na kontach księgi głównej sporządza się na koniec każdego okresu sprawozdawczego, nie rzadziej niż na koniec miesiąca, zestawienie obrotów i sald, zawierające:

1) symbole lub nazwy kont,

2) salda kont na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obroty za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz salda na koniec okresu sprawozdawczego,

3) sumę sald na dzień otwarcia ksiąg rachunkowych, obrotów za okres sprawozdawczy i narastająco od początku roku obrotowego oraz sald na koniec okresu sprawozdawczego.

Obroty tego zestawienia powinny być zgodne z obrotami dziennika lub obrotami zestawienia obrotów dzienników częściowych.

2. Co najmniej na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych sporządza się zestawienia sald wszystkich kont ksiąg pomocniczych, a na dzień inwentaryzacji – zestawienia sald inwentaryzowanej grupy składników aktywów.

Art. 19. 1. Wykaz składników aktywów i pasywów (inwentarz), potwierdzony ich inwentaryzacją, sporządzają jednostki, które uprzednio nie prowadziły ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą. W pozostałych jednostkach rolę inwentarza spełnia zestawienie obrotów i sald kont księgi głównej oraz zestawienia sald kont ksiąg pomocniczych sporządzone na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych.

2. Pozycje inwentarza sporządzonego przez jednostki, które nie prowadziły uprzednio ksiąg rachunkowych, powinny stanowić odpowiedniki lub rozwinięcia poszczególnych pozycji bilansu otwarcia. Składniki aktywów i pasywów wycenia się w inwentarzu według zasad określonych w rozdziale 4.

Art. 20. 1. ⁽³⁹⁾ Do ksiąg rachunkowych okresu sprawozdawczego należy wprowadzić, w postaci zapisu, każde zdarzenie, które nastąpiło w tym okresie sprawozdawczym.

2. Podstawą zapisów w księgach rachunkowych są dowody księgowe stwierdzające dokonanie operacji gospodarczej, zwane dalej „dowodami źródłowymi”:

- 1) zewnętrzne obce – otrzymane od kontrahentów,
- 2) zewnętrzne własne – przekazywane w oryginale kontrahentom,
- 3) wewnętrzne – dotyczące operacji wewnątrz jednostki.

3. Podstawą zapisów mogą być również sporządzone przez jednostkę dowody księgowe:

- 1) zbiorcze – służące do dokonania łącznych zapisów zbioru dowodów źródłowych, które muszą być w dowodzie zbiorczym pojedynczo wymienione,
- 2) korygujące poprzednie zapisy,
- 3) zastępcze – wystawione do czasu otrzymania zewnętrznego obcego dowodu źródłowego,
- 4) rozliczeniowe – ujmujące już dokonane zapisy według nowych kryteriów klasyfikacyjnych.

4. W przypadku uzasadnionego braku możliwości uzyskania zewnętrznych obcych dowodów źródłowych, kierownik jednostki może zezwolić na udokumentowanie operacji gospodarczej za pomocą księgowych dowodów zastępczych, sporządzonych przez osoby dokonujące tych operacji. Nie może to jednak dotyczyć operacji gospodarczych, których przedmiotem są zakupy opodatkowane podatkiem od towarów i usług oraz skup metali nieżelaznych od ludności.

5. ⁽⁴⁰⁾ Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z dowodami źródłowymi uważa się zapisy w księgach rachunkowych, wprowadzane automatycznie za pośrednictwem urządzeń łączności, komputerowych nośników danych lub tworzone według algorytmu (programu) na podstawie informacji zawartych już w księgach, przy zapewnieniu, że podczas rejestrowania tych zapisów zostaną spełnione co najmniej następujące warunki:

- 1) uzyskają one trwale czytelną postać zgodną z treścią odpowiednich dowodów księgowych,
- 2) możliwe jest stwierdzenie źródła ich pochodzenia oraz ustalenie osoby odpowiedzialnej za ich wprowadzenie,
- 3) stosowana procedura zapewnia sprawdzenie poprawności przetworzenia odnośnych danych oraz kompletności i identyczności zapisów,
- 4) dane źródłowe w miejscu ich powstania są odpowiednio chronione, w sposób zapewniający ich niezmiennosć, przez okres wymagany do przechowywania danego rodzaju dowodów księgowych.

Art. 21. 1. Dowód księgowy powinien zawierać co najmniej:

- 1) ⁽⁴¹⁾ określenie rodzaju dowodu i jego numeru identyfikacyjnego,
- 2) określenie stron (nazwy, adresy) dokonujących operacji gospodarczej,
- 3) opis operacji oraz jej wartość, jeżeli to możliwe, określoną także w jednostkach naturalnych,
- 4) datę dokonania operacji, a gdy dowód został sporządzony pod inną datą – także datę sporządzenia dowodu,

5) ⁽⁴²⁾ podpis wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów,

6) ⁽⁴³⁾ stwierdzenie sprawdzenia i zakwalifikowania dowodu do ujęcia w księgach rachunkowych przez wskazanie miesiąca oraz sposobu ujęcia dowodu w księgach rachunkowych (dekretacja), podpis osoby odpowiedzialnej za te wskazania.

7) ⁽⁴⁴⁾ (skreślony).

1a. ⁽⁴⁵⁾ Można zaniechać zamieszczania na dowodzie danych, o których mowa w ust. 1 pkt 5 i 6, jeżeli wynikają one z techniki dokumentowania zapisów księgowych.

2. Wartość może być w dowodzie pominięta, jeżeli w toku przetwarzania w rachunkowości danych wyrażonych w jednostkach naturalnych następuje ich wycena, potwierdzona stosownym wydrukiem.

3. Dowód księgowy opiewający na waluty obce powinien zawierać przeliczenie ich wartości na walutę polską według kursu obowiązującego w dniu przeprowadzenia operacji gospodarczej. Wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie, chyba że system przetwarzania danych zapewnia automatyczne przeliczenie walut obcych na walutę polską, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk.

4. ⁽⁴⁶⁾ Jeżeli dowód nie dokumentuje przekazania lub przejęcia składnika aktywów, przeniesienia prawa własności lub użytkowania wieczystego gruntu albo nie jest dowodem zastępczym, podpisy osób, o których mowa w ust. 1 pkt 5, mogą być zastąpione znakami zapewniającymi ustalenie tych osób. Podpisy na dokumentach ubezpieczenia i emitowanych papierach wartościowych mogą być odtworzone mechanicznie.

5. Na żądanie organów kontroli lub biegłego rewidenta należy zapewnić wiarygodne przetłumaczenie na język polski treści wskazanych przez nich dowodów, sporządzonych w języku obcym.

Art. 22. 1. Dowody księgowe powinny być rzetelne, to jest zgodne z rzeczywistym przebiegiem operacji gospodarczej, którą dokumentują, kompletne, zawierające co najmniej dane określone w art. 21, oraz wolne od błędów rachunkowych. Niedopuszczalne jest dokonywanie w dowodach księgowych wymazywania i przeróbek.

2. Błędy w dowodach źródłowych zewnętrznych obcych i własnych można korygować jedynie przez wysłanie kontrahentowi odpowiedniego dokumentu zawierającego sprostowanie, wraz ze stosownym uzasadnieniem, chyba że inne przepisy stanowią inaczej.

3. ⁽⁴⁷⁾ Błędy w dowodach wewnętrznych mogą być poprawiane przez skreślenie błędnej treści lub kwoty, z utrzymaniem czytelności skreślonych wyrażeń lub liczb, wpisanie treści poprawnej i daty poprawki oraz złożenie podpisu osoby do tego upoważnionej, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej. Nie można poprawiać pojedynczych liter lub cyfr.

4. Jeżeli jedną operację dokumentuje więcej niż jeden dowód lub więcej niż jeden egzemplarz dowodu, kierownik jednostki ustala sposób postępowania

z każdym z nich i wskazuje, który dowód lub jego egzemplarz będzie podstawą do dokonania zapisu.

Art. 23. 1. ⁽⁴⁸⁾ Zapisów w księgach rachunkowych dokonuje się w sposób trwały, bez pozostawiania miejsc pozwalających na późniejsze dopiski lub zmiany. Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera należy stosować właściwe procedury i środki chroniące przed zniszczeniem, modyfikacją lub ukryciem zapisu.

2. ⁽⁴⁹⁾ Zapis księgowy powinien zawierać co najmniej:

1) datę dokonania operacji gospodarczej,
2) określenie rodzaju i numer identyfikacyjny dowodu księgowego stanowiącego podstawę zapisu oraz jego datę, jeżeli różni się ona od daty dokonania operacji,

3) zrozumiały tekst, skrót lub kod opisu operacji, z tym że należy posiadać pisemne objaśnienia treści skrótów lub kodów,

4) kwotę i datę zapisu,

5) oznaczenie kont, których dotyczy.

3. Zapisów dotyczących operacji wyrażonych w walutach obcych dokonuje się w sposób umożliwiający ustalenie kwoty operacji w walucie polskiej i obcej.

4. ⁽⁵⁰⁾ Zapisy w dzienniku i na kontach księgi głównej powinny być powiązane ze sobą w sposób umożliwiający ich sprawdzenie.

5. ⁽⁵¹⁾ Zapisy w księgach rachunkowych powinny być dokonane w sposób zapewniający ich trwałość, przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych.

Art. 24. 1. Księgi rachunkowe powinny być prowadzone rzetelnie, bezbłędnie, sprawdzalnie i bieżąco.

2. Księgi rachunkowe uznaje się za rzetelne, jeżeli dokonane w nich zapisy odzwierciedlają stan rzeczywisty.

3. ⁽⁵²⁾ Księgi rachunkowe uznaje się za prowadzone bezbłędnie, jeżeli wprowadzono do nich kompletnie i poprawnie wszystkie zakwalifikowane do zaksięgowania w danym miesiącu dowody księgowe, zapewniono ciągłość zapisów oraz bezbłędność działania stosowanych procedur obliczeniowych.

4. Księgi rachunkowe uznaje się za sprawdzalne, jeżeli umożliwiają stwierdzenie poprawności dokonanych w nich zapisów, stanów (sald) oraz działania stosowanych procedur obliczeniowych, a w szczególności:

1) udokumentowanie zapisów pozwala na identyfikację dowodów i sposobu ich zapisania w księgach rachunkowych na wszystkich etapach przetwarzania danych,

2) ⁽⁵³⁾ zapisy uporządkowane są chronologicznie i systematycznie według kryteriów klasyfikacyjnych umożliwiających sporządzenie obowiązujących jednostkę sprawozdań finansowych i innych, sprawozdań, w tym deklaracji podatkowych oraz dokonanie rozliczeń finansowych,

3) ⁽⁵⁴⁾ w przypadku prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera zapewniona jest kontrola kompletności zbiorów systemu rachunkowości oraz parametrów przetwarzania danych,

4) ⁽⁵⁵⁾ zapewniony jest dostęp do zbiorów danych pozwalających, bez względu na stosowaną technikę, na uzyskanie w dowolnym czasie i za dowolnie wybrany okres sprawozdawczy jasnych i zrozumiałych informacji o treści zapisów dokonanych w księgach rachunkowych.

5. ⁽⁵⁶⁾ Księgi rachunkowe uznaje się za prowadzone bieżąco, jeżeli:

1) pochodzące z nich informacje umożliwiają sporządzenie w terminie obowiązujących jednostkę sprawozdań finansowych i innych, sprawozdań, w tym deklaracji podatkowych oraz dokonanie rozliczeń finansowych,

2) zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej są sporządzane przynajmniej za poszczególne okresy sprawozdawcze, nie rzadziej niż na koniec miesiąca, w terminie, o którym mowa w pkt 1, a za rok obrotowy – nie później niż do 85 dnia po dniu bilansowym,

3) ujęcie wpłat i wypłat gotówką, czekami i weksłami obcymi oraz obrotu detalicznego i gastronomii następuje w tym samym dniu, w którym zostały dokonane.

Art. 25. 1. Stwierdzone błędy w zapisach poprawia się:

1) przez skreślenie dotychczasowej treści i wpisanie nowej, z zachowaniem czytelności błędnego zapisu, oraz podpisanie poprawki i umieszczenie daty; poprawki takie muszą być dokonane jednocześnie we wszystkich księgach rachunkowych i nie mogą nastąpić po zamknięciu miesiąca lub

2) przez wprowadzenie do ksiąg rachunkowych dowodu zawierającego korekty błędnych zapisów, dokonywane tylko zapisami dodatnimi albo tylko ujemnymi.

2. W razie ujawnienia błędów po zamknięciu miesiąca lub prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera, dozwolone są tylko korekty dokonane w sposób określony w ust. 1 pkt 2.

Rozdział 3 **Inwentaryzacja**

Art. 26. ⁽⁵⁷⁾ 1. Jednostki przeprowadzają na ostatni dzień każdego roku obrotowego inwentaryzację:

1) aktywów pieniężnych (z wyjątkiem zgromadzonych na rachunkach bankowych), papierów wartościowych, rzeczowych składników aktywów obrotowych, środków trwałych, z zastrzeżeniem pkt 3, oraz maszyn i urządzeń wchodzących w skład środków trwałych w budowie – drogą spisu ich ilości z natury, wyceny tych ilości, porównania wartości z danymi ksiąg rachunkowych oraz wyjaśnienia i rozliczenia ewentualnych różnic,

2) aktywów finansowych zgromadzonych na rachunkach bankowych lub przechowywanych przez inne jednostki, należności, w tym udzielonych pożyczek, z zastrzeżeniem pkt 3, oraz powierzonych kontrahentom własnych skład-

ników aktywów – drogą otrzymania od banków i uzyskania od kontrahentów potwierdzeń prawidłowości wykazanego w księgach rachunkowych jednostki stanu tych aktywów oraz wyjaśnienia i rozliczenia ewentualnych różnic,

3) środków trwałych, do których dostęp jest znacznie utrudniony, gruntów, należności spornych i wątpliwych, a w bankach również należności zagrożonych, należności i zobowiązań wobec osób nie prowadzących ksiąg rachunkowych, z tytułów publicznoprawnych, a także aktywów i pasywów nie wymienionych w pkt 1 i 2 oraz wymienionych w pkt 1 i 2, jeżeli przeprowadzenie ich spisu z natury lub uzgodnienie z przyczyn uzasadnionych nie było możliwe – drogą porównania danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacji realnej wartości tych składników.

2. Inwentaryzacją drogą spisu z natury obejmuje się również znajdujące się w jednostce składniki aktywów, będące własnością innych jednostek, powierzone jej do sprzedaży, przechowania, przetwarzania lub używania, powiadamiając te jednostki o wynikach spisu. Obowiązek ten nie dotyczy jednostek świadczących usługi pocztowe, transportowe, spedycyjne i składowania.

3. Termin i częstotliwość inwentaryzacji, określone w ust. 1, uważa się za dotrzymane, jeżeli inwentaryzację:

1) składników aktywów – z wyłączeniem aktywów pieniężnych, papierów wartościowych, produktów w toku produkcji oraz materiałów, towarów i produktów gotowych, określonych w art. 17 ust. 2 pkt 4 – rozpoczęto nie wcześniej niż 3 miesiące przed końcem roku obrotowego, a zakończono do 15 dnia następnego roku, ustalenie zaś stanu nastąpiło przez dopisanie lub odpisanie od stanu stwierdzonego drogą spisu z natury lub potwierdzenia salda – przychodów i rozchodów (zwiększeń i zmniejszeń), jakie nastąpiły między datą spisu lub potwierdzenia a dniem ustalenia stanu wynikającego z ksiąg rachunkowych, przy czym stan wynikający z ksiąg rachunkowych nie może być ustalony po dniu bilansowym,

2) zapasów materiałów, towarów, produktów gotowych i półproduktów znajdujących się w strzeżonych składowiskach i objętych ewidencją ilościowo-wartościową – przeprowadzono raz w ciągu 2 lat,

3) środków trwałych oraz maszyn i urządzeń wchodzących w skład środków trwałych w budowie, znajdujących się na terenie strzeżonym – przeprowadzono raz w ciągu 4 lat.

4. Inwentaryzację, o której mowa w ust. 1, przeprowadza się również na dzień zakończenia działalności przez jednostkę oraz na dzień poprzedzający postawienie jej w stan likwidacji lub upadłości. W przypadku połączenia lub podziału jednostek, z wyjątkiem spółek kapitałowych, strony mogą w drodze umowy pisemnej odstąpić od inwentaryzacji.

Art. 27. 1. Przeprowadzenie i wyniki inwentaryzacji należy odpowiednio udokumentować i powiązać z zapisami ksiąg rachunkowych.

2. Ujawnione w toku inwentaryzacji różnice między stanem rzeczywistym a stanem wykazanim w księgach rachunkowych należy wyjaśnić i rozliczyć

w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, na który przypadał termin inwentaryzacji.

Rozdział 4

Wycena aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego

Art. 28. ⁽⁵⁸⁾ 1. Aktywa i pasywa wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy w sposób następujący:

1) środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne – według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,

2) środki trwałe w budowie – w wysokości ogółu kosztów pozostających w bezpośrednim związku z ich nabyciem lub wytworzeniem, pomniejszonych o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,

3) udziały w innych jednostkach oraz inne inwestycje zaliczone do aktywów trwałych – według ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub według wartości godziwej; wartość w cenie nabycia można przeszacować do wartości w cenie rynkowej, a różnicę z przeszacowania rozliczyć zgodnie z art. 35 ust. 4,

4) udziały w jednostkach podporządkowanych – według zasad określonych w pkt 3, z tym że udziały zaliczane do aktywów trwałych mogą być wycenione metodą praw własności, z uwzględnieniem zasad wyceny określonych w art. 63,

5) inwestycje krótkoterminowe – według ceny (wartości) rynkowej albo według ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa, a krótkoterminowe inwestycje, dla których nie istnieje aktywny rynek w inny sposób określonej wartości godziwej,

6) rzeczowe składniki aktywów obrotowych – według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy,

7) należności i udzielone pożyczki – w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem ostrożności,

8) zobowiązania – w kwocie wymagającej zapłaty, przy czym zobowiązania finansowe, których uregulowanie zgodnie z umową następuje drogą wydania aktywów finansowych innych niż środki pieniężne lub wymiany na instrumenty finansowe – według wartości godziwej,

9) rezerwy – w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości,

10) kapitały (fundusze) własne oraz pozostałe aktywa i pasywa – w wartości nominalnej.

2. Cena nabycia, o której mowa w ust. 1, to cena zakupu składnika aktywów, obejmująca kwotę należną sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększona o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz powiększona o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika aktywów do stanu zdatnego do używania lub wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku, wyładunku, składowania lub wprowadzenia do obrotu,

a obniżona o rabaty, opusty, inne podobne zmniejszenia i odzyski. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny nabycia składnika aktywów, a w szczególności przyjętego nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny – jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży takiego samego lub podobnego przedmiotu.

3. Koszt wytworzenia produktu obejmuje koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu. Koszty bezpośrednie obejmują wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny. Do uzasadnionej, odpowiedniej do okresu wytwarzania produktu, części kosztów pośrednich zalicza się zmienne pośrednie koszty produkcji oraz tę część stałych, pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych. Za normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych uznaje się przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w typowych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów, przy uwzględnieniu planowych remontów. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie kosztu wytworzenia produktu, jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży netto takiego samego lub podobnego produktu, pomniejszonej o przeciętnie osiągnięty przy sprzedaży produktów zysk brutto ze sprzedaży, a w przypadku produktu w toku – także z uwzględnieniem stopnia jego przetworzenia.

Do kosztów wytworzenia produktu nie zalicza się kosztów:

- 1) będących konsekwencją nie wykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,
- 2) ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny,
- 3) magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- 4) kosztów sprzedaży produktów.

Koszty te wpływają na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione.

4. W przypadkach uzasadnionych niezbędnym, długotrwałym przygotowaniem towaru lub produktu do sprzedaży bądź długim okresem wytwarzania produktu, cenę nabycia lub koszt wytworzenia można zwiększyć o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów lub produktów w okresie ich przygotowania do sprzedaży bądź wytworzenia i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu.

5. Za cenę (wartość) sprzedaży netto składnika aktywów przyjmuje się możliwą do uzyskania na dzień bilansowy cenę jego sprzedaży, bez podatku od towarów i usług i podatku akcyzowego, pomniejszoną o rabaty, opusty i inne podobne zmniejszenia oraz koszty związane z przystosowaniem składnika aktywów do sprzedaży i dokonaniem tej sprzedaży, a powiększoną o należną dotację przedmiotową. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny sprzedaży netto danego

składnika aktywów, należy w inny sposób określić jego wartość godziwą na dzień bilansowy.

6. Za wartość godziwą przyjmuje się kwotę, za jaką dany składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane na warunkach transakcji rynkowej, pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, niepowiązаныmi ze sobą stronami. Wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na aktywnym rynku stanowi cena rynkowa pomniejszona o koszty związane z przeprowadzeniem transakcji, gdyby ich wysokość była znacząca. Cenę rynkową aktywów finansowych posiadanych przez jednostkę oraz zobowiązań finansowych, które jednostka zamierza zaciągnąć, stanowi zgłoszona na rynku bieżąca oferta kupna, natomiast cenę rynkową aktywów finansowych, które jednostka zamierza nabyć, oraz zaciągniętych zobowiązań finansowych stanowi zgłoszona na rynek bieżąca oferta sprzedaży.

7. Trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

8. Cena nabycia i koszt wytworzenia środków trwałych w budowie, środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych obejmuje ogół ich kosztów poniesionych przez jednostkę za okres budowy, montażu, przystosowania i ulepszenia, do dnia bilansowego lub przyjęcia do używania, w tym również:

1) nie podlegający odliczeniu podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy,

2) koszt obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu ich finansowania i związane z nimi różnice kursowe, pomniejszony o przychody z tego tytułu.

9. Lokaty, których ryzyko ponosi ubezpieczający, są wyceniane przez zakład ubezpieczeń na życie według wartości godziwych ustalonych na dzień bilansowy. Różnice między wartością godziwą a wartością według cen nabycia albo kosztu wytworzenia tych lokat odpowiednio zwiększają lub zmniejszają rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe na życie, których ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający. Wartość godziwą nieruchomości określa rzeczoznawca majątkowy co najmniej raz na 5 lat. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie wartości godziwej innych lokat niż nieruchomości, to ich wycena następuje po cenach nabycia albo kosztach wytworzenia. Wartość godziwą nieruchomości położonych za granicą oraz zagranicznych instrumentów finansowych ustala się według zasad obowiązujących w kraju ich pochodzenia.

10. W ubezpieczeniach majątkowych i osobowych dopuszcza się stosowanie dyskonta lub odpisów wyłącznie przy ustalaniu rezerw na skapitalizowaną wartość rent, rezerw w dziale ubezpieczeń na życie, rezerw w dziale ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty (inwestycyjne) ponosi ubezpieczający, oraz rezerw na premie i rabaty (bonifikaty) dla ubezpieczonych w związku z osiąganymi dochodami z lokat stanowiących pokrycie tych rezerw. Szczegółowe warunki sto-

sowania dyskonta określa rozporządzenie ministra właściwego do spraw instytucji finansowych.

11. Na dzień nabycia lub powstania ujmuje się w księgach rachunkowych nabyte lub powstałe:

1) zapasy rzeczowych składników aktywów obrotowych – według cen nabycia lub kosztów wytworzenia,

2) należności i zobowiązania, w tym również z tytułu pożyczek – według wartości nominalnej.

12. Przepis ust. 11 pkt 2 nie dotyczy banków.

Art. 29. ⁽⁵⁹⁾ 1. Jeżeli założenie kontynuacji działalności, o którym mowa w art. 5 ust. 2, nie jest zasadne, to wycena aktywów jednostki następuje po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen ich nabycia albo kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. W takim przypadku jednostka jest również obowiązana utworzyć rezerwę na przewidywane dodatkowe koszty i straty spowodowane zaniechaniem lub utratą zdolności do kontynuowania działalności.

2. Wycena po cenach sprzedaży netto i utworzenie rezerwy następują w szczególności w przeddzień postawienia jednostki w stan likwidacji (jeżeli nie jest ona spowodowana prywatyzacją przedsiębiorstwa państwowego) lub w stan upadłości, na koniec roku obrotowego, jeżeli na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy jednostka nie będzie kontynuowała działalności, na koniec roku obrotowego przypadającego w czasie trwania postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego, a także w przeddzień przekazania, podziału lub sprzedaży jednostki, jeżeli odpowiednia umowa nie przewiduje przyjęcia za podstawę rozliczeń wartości majątku ustalonej przy założeniu, że działalność gospodarcza będzie przez jednostkę kontynuowana.

2a. Różnica powstała w wyniku wyceny oraz utworzenia rezerwy, o których mowa w ust. 1, wpływa na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

3. Wszczęcie postępowania naprawczego lub zmiana formy prawnej jednostki nie stanowi przeszkody do uznania, że działalność będzie kontynuowana, jeżeli odpowiednia umowa nie przewiduje obniżenia wartości wykazanych w bilansie aktywów i pasywów.

Art. 30. ⁽⁶⁰⁾ 1. Nie rzadziej niż na dzień bilansowy wycenia się wyrażone w walutach obcych:

1) składniki aktywów (z wyłączeniem udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenionych metodą praw własności) – po kursie kupna stosowanym w tym dniu przez bank, z którego usług korzysta jednostka, nie wyższym jednak od kursu średniego ustalonego dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski na ten dzień, z zastrzeżeniem pkt 3,

2) składniki pasywów – po kursie sprzedaży stosowanym w tym dniu przez bank, z którego usług korzysta jednostka, nie niższym jednak od kursu średniego ustalonego dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski na ten dzień,

3) gotówkę znajdującą się w jednostkach prowadzących kupno i sprzedaż walut obcych – po kursie, po którym nastąpił jej zakup, jednak w wysokości nie wyższej od średniego kursu ustalonego na dzień wyceny, dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski.

2. Wyrażone w walutach obcych operacje gospodarcze ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia odpowiednio po kursie:

1) kupna lub sprzedaży walut stosowanym przez bank, z którego usług korzysta jednostka – w przypadku operacji sprzedaży lub kupna walut oraz operacji zapłaty należności lub zobowiązań,

2) średnim ustalonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski na ten dzień, chyba że w zgłoszeniu celnym lub innym wiążącym jednostkę dokumentie ustalony został inny kurs – w przypadku pozostałych operacji.

3. Jeżeli aktywa i pasywa są wyrażone w walutach, dla których bank, z którego usług korzysta jednostka, lub Narodowy Bank Polski nie ustala kursu, to kurs tych walut określa się w relacji do wskazanej przez jednostkę waluty odniesienia, której kurs jest ustalany przez Narodowy Bank Polski.

4. Różnice kursowe dotyczące inwestycji długoterminowych wyrażonych w walutach obcych, powstałe na dzień ich wyceny, rozlicza się w sposób określony w art. 35 ust. 2 i 4. Różnice kursowe, z zastrzeżeniem ust. 5–7, dotyczące pozostałych aktywów i pasywów wyrażonych w walutach obcych, powstałe na dzień ich wyceny oraz przy zapłacie należności i zobowiązań w walutach obcych, jak również sprzedaży walut, zalicza się odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych, a w uzasadnionych przypadkach – do kosztu wytworzenia produktów lub ceny nabycia towarów, a także ceny nabycia lub kosztu wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie lub wartości niematerialnych i prawnych.

5. Powstałe na dzień wyceny różnice kursowe od inwestycji stanowiących pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych zakłady ubezpieczeń na życie zaliczają do przychodów lub kosztów działalności lokacyjnej i wykazują w technicznym rachunku ubezpieczeń na życie.

6. Powstałe na dzień wyceny różnice kursowe od inwestycji stanowiących pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w części dotyczącej lokat środków skapitalizowanej wartości rent i rezerwy na premie oraz rabaty dla ubezpieczonych zakłady ubezpieczeń majątkowych i osobowych zaliczają do przychodów lub kosztów działalności lokacyjnej i wykazują w technicznym rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych.

7. Powstałe na dzień wyceny różnice kursowe od należności i zobowiązań z tytułu ubezpieczeń i reasekuracji zalicza się do pozostałych przychodów lub kosztów technicznych na udziale własnym.

Art. 31. ⁽⁶¹⁾ 1. Wartość początkową stanowiącą cenę nabycia lub koszt wytworzenia środka trwałego powiększają koszty jego ulepszenia, polegające na

przebudowie, rozbudowie, modernizacji lub rekonstrukcji i powodującego, że wartość użytkowa tego środka po zakończeniu ulepszenia przewyższa posiadaną przy przyjęciu do używania wartość użytkową, mierzoną okresem używania, zdolnością wytwórczą, jakością produktów uzyskiwanych przy pomocy ulepszonego środka trwałego, kosztami eksploatacji lub innymi miarami.

2. Wartość początkową środków trwałych – z wyjątkiem gruntów nie służących wydobywaniu kopalin metodą odkrywkową – zmniejszają odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe dokonywane w celu uwzględnienia utraty ich wartości, na skutek używania lub upływu czasu.

3. Wartość początkowa i dotychczas dokonane od środków trwałych odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe mogą, na podstawie odrębnych przepisów, ulegać aktualizacji wyceny. Ustalona w wyniku aktualizacji wyceny wartość księgowa netto środka trwałego nie powinna być wyższa od jego wartości godziwej, której odpisanie w przewidywanym okresie jego dalszego używania jest ekonomicznie uzasadnione.

4. Powstała na skutek aktualizacji wyceny różnica wartości netto środków trwałych, o której mowa w ust. 3, odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny i nie może ona być przeznaczona do podziału. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny podlega, z zastrzeżeniem art. 32 ust. 5, zmniejszeniu o różnicę z aktualizacji wyceny uprzednio zaktualizowanych zbywanych lub zlikwidowanych środków trwałych. Różnica ta wpływa na kapitał (fundusz) zapasowy lub inny o podobnym charakterze, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej.

Art. 32. ⁽⁶²⁾ 1. Odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od środka trwałego dokonuje się drogą systematycznego, planowego rozłożenia jego wartości początkowej na ustalony okres amortyzacji. Rozpoczęcie amortyzacji następuje nie wcześniej niż po przyjęciu środka trwałego do używania, a jej zakończenie – nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych z wartością początkową środka trwałego lub przeznaczenia go do likwidacji, sprzedaży lub stwierdzenia jego niedoboru, z ewentualnym uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji ceny sprzedaży netto pozostałości środka trwałego.

2. Przy ustalaniu okresu amortyzacji i rocznej stawki amortyzacyjnej uwzględnia się okres ekonomicznej użyteczności środka trwałego, na określenie którego wpływają w szczególności:

- 1) liczba zmian, na których pracuje środek trwały,
- 2) tempo postępu techniczno-ekonomicznego,
- 3) wydajność środka trwałego mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów albo innym właściwym miernikiem,
- 4) prawne lub inne ograniczenia czasu używania środka trwałego,
- 5) przewidywana przy likwidacji cena sprzedaży netto istotnej pozostałości środka trwałego.

3. Na dzień przyjęcia środka trwałego do używania należy ustalić okres lub stawkę i metodę jego amortyzacji. Poprawność stosowanych okresów i stawek amortyzacji środków trwałych powinna być przez jednostkę okresowo weryfi-

kowana, powodując odpowiednią korektę dokonywanych w następnych latach obrotowych odpisów amortyzacyjnych.

4. W przypadku zmiany technologii produkcji, przeznaczenia do likwidacji, wycofania z używania lub innych przyczyn powodujących trwałą utratę wartości środka trwałego, dokonuje się – w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych – odpowiedniego odpisu aktualizującego jego wartość.

5. Odpisy, o których mowa w ust. 4, dotyczące środków trwałych, których wycena została zaktualizowana na podstawie odrębnych przepisów, zmniejszają odniesione na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny różnice spowodowane aktualizacją wyceny. Ewentualną nadwyżkę odpisu, o którym mowa w ust. 4, nad różnicami z aktualizacji wyceny zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych.

6. Dla środków trwałych o niskiej jednostkowej wartości początkowej można ustalać odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe w sposób uproszczony, przez dokonywanie zbiorczych odpisów dla grup środków zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem lub jednorazowo odpisując wartość tego rodzaju środków trwałych.

Art. 33. ⁽⁶³⁾ 1. Do wyceny wartości niematerialnych i prawnych oraz sposobów dokonywania od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych stosuje się odpowiednio przepisy art. 31 ust. 2 i art. 32 ust. 1–4 i ust. 6.

2. Koszty zakończonych prac rozwojowych prowadzonych przez jednostkę na własne potrzeby, poniesione przed podjęciem produkcji lub zastosowaniem technologii, zalicza się do wartości niematerialnych i prawnych, jeżeli:

1) produkt lub technologia wytwarzania są ściśle ustalone, a dotyczące ich koszty prac rozwojowych wiarygodnie określone,

2) techniczna przydatność produktu lub technologii została stwierdzona i odpowiednio udokumentowana i na tej podstawie jednostka podjęła decyzję o wytwarzaniu tych produktów lub stosowaniu technologii,

3) koszty prac rozwojowych zostaną pokryte, według przewidywań, przychodami ze sprzedaży tych produktów lub zastosowania technologii.

3. Okres dokonywania odpisów kosztów prac rozwojowych nie może przekraczać 5 lat.

4. Wartość firmy stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto. Jeżeli cena nabycia jednostki lub zorganizowanej jej części jest niższa od wartości godziwej przejętych aktywów netto, to różnica stanowi ujemną wartość firmy. Zasady rozliczania i odpisywania wartości firmy lub ujemnej wartości firmy określa art. 44b ust. 10–12.

Art. 34. ⁽⁶⁴⁾ 1. Jednostki mogą wyceniać:

1) materiały i towary – w cenach zakupu,

2) produkty w toku produkcji – w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich bądź nie wyceniać ich w ogóle

– jeżeli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki. Zasady, o których mowa w pkt 2, nie mogą być stosowane do produkcji o przewidywanym czasie wykonania dłuższym niż 3 miesiące, przeznaczonej do sprzedaży lub na rzecz środków trwałych w budowie jednostki. Nie dotyczy to jednak produkcji rolnej.

2. Składniki rzeczowych aktywów obrotowych mogą być na dzień nabycia lub wytworzenia ujmowane w księgach rachunkowych w cenach przyjętych do ewidencji, z uwzględnieniem różnic między tymi cenami a rzeczywistymi cenami ich nabycia albo zakupu, albo kosztami wytworzenia. Na dzień bilansowy wartość składników rzeczowych aktywów obrotowych, wyrażoną w cenach ewidencyjnych, doprowadza się do poziomu określonego w ust. 1 lub w art. 28 ust. 1 pkt 6. Nie dotyczy to produktów gotowych, produktów w toku i półproduktów, jeżeli do ich ewidencji stosuje się koszty planowane, w tym normatywne, różnice zaś między planowanymi a rzeczywistymi kosztami wytworzenia są nieznaczne. Stosowane do wyceny na dzień bilansowy ceny nabycia albo zakupu, albo planowane koszty wytworzenia nie mogą być wyższe od cen sprzedaży netto tych składników.

3. Wytworzone przez jednostkę filmy, oprogramowanie komputerów, projekty typowe i inne produkty o podobnym charakterze, przeznaczone do sprzedaży, wycenia się w okresie przynoszenia przez nie korzyści ekonomicznych, nie dłuższym niż 5 lat, w wysokości nadwyżki kosztów ich wytworzenia nad przychodami według cen sprzedaży netto, uzyskanymi ze sprzedaży tych produktów w ciągu tego okresu. Nie odpisane po upływie tego okresu koszty wytworzenia zwiększają pozostałe koszty operacyjne.

4. W przypadku gdy ceny nabycia albo zakupu, albo koszty wytworzenia jednakowych albo uznanych za jednakowe, ze względu na podobieństwo ich rodzaju i przeznaczenie, są różne, wartość stanu końcowego rzeczowych składników aktywów obrotowych wycenia się w zależności od przyjętej przez jednostkę metody ustalania wartości ich rozchodu, w tym zużycia, sprzedaży:

1) według cen przeciętnych, to jest ustalonych w wysokości średniej ważonej cen (kosztów) danego składnika aktywów,

2) przyjmując, że rozchód składnika aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najwcześniej nabyła (wytworzyła),

3) przyjmując, że rozchód składników aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najpóźniej nabyła (wytworzyła),

4) w drodze szczegółowej identyfikacji rzeczywistych cen (kosztów) tych składników aktywów, które dotyczą ściśle określonych przedsięwzięć, niezależnie od daty ich zakupu lub wytworzenia.

5. Odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych dokonane w związku z utratą ich wartości oraz wynikające z wyceny według cen sprzedaży netto zamiast według cen nabycia, albo zakupu, albo kosztów wytworzenia – zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów wytworzenia sprzedanych produktów lub kosztów sprzedaży.

Art. 34a. ⁽⁶⁵⁾ 1. Przychody z wykonania nie zakończonej usługi, w tym budowlanej, objętej umową, w okresie realizacji dłuższym niż 6 miesięcy, wykonanej na dzień bilansowy w istotnym stopniu, ustala się na dzień bilansowy proporcjonalnie do stopnia zaawansowania usługi, jeżeli stopień ten można ustalić w sposób wiarygodny.

2. Przychody z wykonania nie zakończonej usługi, w tym budowlanej, w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia bilansowego – po odliczeniu przychodów, które wpłynęły na wynik finansowy w ubiegłych okresach sprawozdawczych – ustala się proporcjonalnie do stopnia jej zaawansowania. Stopień zaawansowania usługi mierzy się w zależności od przyjętej przez jednostkę metody:

1) udziałem kosztów poniesionych od dnia zawarcia umowy do dnia ustalenia przychodu w całkowitych kosztach wykonania usługi,

2) liczbą przepracowanych godzin bezpośrednich wykonania usługi,

3) na podstawie obmiaru wykonanych prac,

4) inną metodą

– jeżeli wyrażają w sposób wiarygodny stopień zaawansowania usługi.

3. W przypadku gdy umowa o usługę, w tym budowlaną, przewiduje, że cenę za tę usługę ustala się:

1) w wysokości kosztów powiększonych o narzut zysku – to przychód z wykonania nie zakończonej usługi ustala się w wysokości kosztów odpowiadających wykonanej części usługi, powiększonych o narzut zysku,

2) w wysokości ryczałtu – to przychód z wykonania nie zakończonej usługi ustala się proporcjonalnie do stopnia zaawansowania wykonania usługi, o ile stopień zaawansowania usługi na dzień bilansowy może zostać ustalony w sposób wiarygodny.

4. Jeżeli stopień zaawansowania nie zakończonej usługi, w tym budowlanej, nie może być na dzień bilansowy ustalony w sposób wiarygodny, to przychód ustala się w wysokości poniesionych w danym okresie sprawozdawczym kosztów, nie wyższych jednak od kosztów, których pokrycie w przyszłości przez zamawiającego jest prawdopodobne.

5. Bez względu na zastosowany sposób ustalania przychodów na wynik finansowy jednostki wpływają przewidywane straty związane z wykonaniem usługi objętej umową.

Art. 34b. ⁽⁶⁶⁾ 1. Koszty wytworzenia, które można bezpośrednio przyporządkować przychodom osiągniętym przez jednostkę, wpływają na wynik finansowy jednostki za ten okres sprawozdawczy, w którym przychody te wystąpiły.

2. Koszty wytworzenia, które można jedynie w sposób pośredni przyporządkować przychodom lub innym korzyściom osiąganym przez jednostkę, wpływają na wynik finansowy jednostki w części, w której dotyczą danego okresu sprawozdawczego, zapewniając ich współmierność do przychodów lub innych korzyści ekonomicznych.

Art. 34c. ⁽⁶⁷⁾ 1. Koszty wytworzenia nie zakończonej usługi, w tym budowlanej, obejmują koszty poniesione od dnia zawarcia odpowiedniej umowy do dnia bilansowego. Koszty poniesione przed zawarciem umowy, związane z realizacją jej przedmiotu, zaliczane są do aktywów, jeżeli pokrycie w przyszłości tych kosztów przychodami uzyskanymi od zamawiającego jest prawdopodobne.

2. Jeżeli przychody są ustalane odpowiednio do stopnia zaawansowania nie zakończonej usługi w inny sposób niż określony w art. 34a ust. 2 pkt 1, to koszty wpływające na wynik finansowy jednostki ustala się w takiej części całkowitych kosztów umowy, jaka odpowiada stopniowi zaawansowania usługi, po odliczeniu kosztów, które wpłynęły na wynik finansowy w ubiegłych okresach sprawozdawczych, po uwzględnieniu straty, o której mowa w art. 34a ust. 5. Różnicę pomiędzy kosztami faktycznie poniesionymi a kosztami wpływającymi na wynik finansowy jednostki zalicza się do rozliczeń międzyokresowych.

3. Poprawność przyjętych metod ustalania stopnia zaawansowania usługi, a także przewidywanych całkowitych kosztów i przychodów z wykonania usługi, powinna być przez jednostkę, nie później niż na dzień bilansowy, zweryfikowana. Spowodowane weryfikacją korekty wpływają na wynik finansowy jednostki tego okresu sprawozdawczego, w którym przeprowadzono weryfikację.

Art. 34d. ⁽⁶⁸⁾ Przepisów art. 34a i 34c można nie stosować, jeżeli udział przychodów z nie zakończonych usług na dzień bilansowy nie jest istotny w całości przychodów operacyjnych okresu sprawozdawczego.

Art. 35. ⁽⁶⁹⁾ 1. Nabyte lub powstałe aktywa finansowe oraz inne inwestycje ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich nabycia albo powstania, według ceny nabycia albo ceny zakupu, jeżeli koszty przeprowadzenia i rozliczenia transakcji nie są istotne.

2. Odpisu wyrażającego trwałą utratę wartości inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych dokonuje się nie później niż na koniec okresu sprawozdawczego.

3. Skutki wzrostu lub obniżenia wartości inwestycji krótkoterminowych wycenionych według cen (wartości) rynkowych zalicza się odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych. W przypadku stosowania innych niż określone w art. 28 ust. 1 pkt 5 zasad wyceny krótkoterminowych inwestycji, skutki obniżenia ich wartości zalicza się do kosztów finansowych w pełnej wysokości, natomiast skutki wzrostu ich wartości zalicza się do przychodów finansowych w wysokości nie wyższej niż kwota różnic uprzednio odpisanych w koszty finansowe.

4. Skutki przeszacowania inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych, powodujące wzrost ich wartości do poziomu cen rynkowych, zwiększają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. Obniżenie wartości inwestycji uprzednio przeszacowanej do wysokości kwoty, o którą podwyższono z tego tytułu kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, jeżeli kwota różnicy z przeszacowania nie była do dnia wyceny rozliczona, zmniejsza ten kapitał (fundusz). W pozostałych przypadkach skutki obniżenia wartości inwestycji zalicza się do kosztów finansowych. Wzrost wartości danej inwestycji bezpośrednio wiążący się z uprzed-

nim obniżeniem jej wartości, zaliczonym do kosztów finansowych, ujmuje się do wysokości tych kosztów jako przychody finansowe.

5. Jeżeli wartość zbytej inwestycji zaliczonej do aktywów trwałych była uprzednio przeszacowana albo wyceniana w cenie (wartości) rynkowej, lub w cenie nabycia, w zależności od tego, która z nich była niższa, zaś skutki takiej wyceny ujęto w sposób określony w ust. 4, to nadwyżkę z tytułu przeszacowania ustala się i rozlicza z kapitałem (funduszem) z aktualizacji wyceny.

6. Inwestycje zaliczone do aktywów trwałych na dzień ich przekwalifikowania do inwestycji krótkoterminowych wycenia się:

1) w wartości księgowej albo cenie nabycia, w zależności od tego, która z nich jest niższa – jeżeli inwestycje krótkoterminowe wycenia się w wartości rynkowej lub cenie nabycia, zależnie od tego, która z nich jest niższa,

2) według wartości księgowej – jeżeli inwestycje krótkoterminowe wycenia się w wartości rynkowej.

Jeżeli przekwalifikowana inwestycja długoterminowa była uprzednio przeszacowana, a skutki przeszacowania ujęte są w kapitale (funduszu) z aktualizacji wyceny, to nie rozliczoną na dzień przekwalifikowania nadwyżkę z tytułu przeszacowania inwestycji długoterminowej zalicza się do kosztów lub przychodów finansowych.

7. Inwestycje krótkoterminowe na dzień ich przekwalifikowania do inwestycji długoterminowych wycenia się według zasad określonych w ust. 6, z tym że jeżeli inwestycja krótkoterminowa była wyceniona w wartości rynkowej, to pomimo jej przekwalifikowania wycena pozostaje bez zmiany.

8. Jeżeli ceny nabycia jednakowych albo uznanych za jednakowe, ze względu na podobieństwo rodzaju i przeznaczenie, składników inwestycji są różne, to ich rozchód wycenia się według metody wybranej przez jednostkę spośród metod, o których mowa w art. 34 ust. 4 pkt 1–3.

Art. 35a. ⁽⁷⁰⁾ 1. Na dzień zawarcia kontraktu emitent lub wystawca instrumentu finansowego wprowadza do ksiąg rachunkowych wyemitowany lub wystawiony przez siebie instrument, a także składniki tego instrumentu, odpowiednio zakwalifikowane do kapitałów (funduszy) własnych jako instrumenty kapitałowe bądź do zobowiązań krótkoterminowych lub długoterminowych również wtedy, gdy składnik mający charakter zobowiązania nie jest zobowiązaniem finansowym.

2. Różnice z przeszacowania wartości instrumentu finansowego, a także osiągnięte przychody lub poniesione koszty stosownie do kwalifikacji instrumentu finansowego, o której mowa w ust. 1, wpływają odpowiednio na wynik finansowy lub kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

3. Kontrakty dotyczące instrumentów finansowych uznaje się za służące ograniczeniu ryzyka związanego z aktywami lub pasywami jednostki, tj. zabezpieczeniu tych aktywów lub pasywów, jeżeli co najmniej:

1) przed zawarciem kontraktu ustalono jego cel oraz określono, które aktywa lub pasywa mają zostać za pomocą tego kontraktu zabezpieczone,

2) zabezpieczający instrument finansowy będący przedmiotem kontraktu i zabezpieczane za jego pomocą aktywa lub pasywa charakteryzują się podobnymi cechami, a w szczególności wartością nominalną, datą zapadalności, wpływem zmian stopy procentowej albo kursu waluty,

3) stopień pewności oczekiwań dotyczących przewidywanych w wyniku kontraktu przepływów środków pieniężnych jest znaczny.

4. Jeżeli warunki, o których mowa w ust. 3, zostały spełnione, to przy wycenie zabezpieczanych aktywów lub pasywów uwzględnia się wartość nabytych dla ich zabezpieczenia instrumentów finansowych oraz zmiany ich wartości.

Art. 35b. ⁽⁷¹⁾ 1. Wartość należności aktualizuje się uwzględniając stopień prawdopodobieństwa ich zapłaty poprzez dokonanie odpisu aktualizującego, w odniesieniu do:

1) należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości – do wysokości należności nie objętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym,

2) należności od dłużników w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności,

3) należności kwestionowanych przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna – do wysokości nie pokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności,

4) należności stanowiących równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego – w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania,

5) należności przeterminowanych lub nie przeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców – w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty odpisu, w tym także ogólnego, na nieściągalne należności.

2. Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis aktualizacji.

3. Należności umorzone, przedawnione lub nieściągalne zmniejszają dokonane uprzednio odpisy aktualizujące ich wartość.

4. Należności, o których mowa w ust. 3, od których nie dokonano odpisów aktualizujących ich wartość lub dokonano odpisów w niepełnej wysokości, zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych.

Art. 35c. ⁽⁷²⁾ W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość aktywów, w tym również odpisu z tytułu trwałej utraty wartości, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego

odpisu aktualizującego zwiększa wartość danego składnika aktywów i podlega zaliczeniu odpowiednio do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych.

Art. 35d. ⁽⁷³⁾ 1. Rezerwy tworzy się na:

1) pewne lub o dużym stopniu prawdopodobieństwa przyszłe zobowiązania, których kwotę można w sposób wiarygodny oszacować, a w szczególności na straty z transakcji gospodarczych w toku, w tym z tytułu udzielonych gwarancji, poręczeń, operacji kredytowych, skutków toczącego się postępowania sądowego,

2) przyszłe zobowiązania spowodowane restrukturyzacją, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów jednostka jest zobowiązana do jej przeprowadzenia lub zawarto w tej sprawie wiążące umowy, a plany restrukturyzacji pozwalają w sposób wiarygodny oszacować wartość tych przyszłych zobowiązań.

2. Rezerwy, o których mowa w ust. 1, zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych lub strat nadzwyczajnych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą.

3. Powstanie zobowiązania, na które uprzednio utworzono rezerwę, zmniejsza rezerwę.

4. Nie wykorzystane rezerwy, wobec zmniejszenia lub ustania ryzyka uzasadniającego ich utworzenie, zwiększają na dzień, na który okazały się zbędne, odpowiednio pozostałe przychody operacyjne, przychody finansowe lub zyski nadzwyczajne.

Art. 36. 1. Kapitały (fundusze) własne ujmuje się w księgach rachunkowych z podziałem na ich rodzaje i według zasad określonych przepisami prawa, postanowieniami statutu lub umowy o utworzeniu jednostki.

2. ⁽⁷⁴⁾ Kapitał zakładowy spółek kapitałowych, товариств ubezpieczeń wzajemnych, fundusz udziałowy spółdzielni wykazuje się w wysokości określonej w umowie lub statucie i wpisanej w rejestrze sądowym. Zadeklarowane, lecz nie wniesione wkłady kapitałowe ujmuje się jako należne wkłady na poczet kapitału.

2a. ⁽⁷⁵⁾ W spółkach akcyjnych tworzy się kapitał (fundusz) rezerwowy w wysokości:

1) kwoty odpowiadającej wartości nabytych przez spółkę akcyjną akcji własnych według ceny nabycia tych akcji,

2) kwoty równej wysokości obniżenia kapitału zakładowego spółki akcyjnej, w przypadkach określonych w art. 360 § 2 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (DzU nr 94, poz. 1037); kwota ta powinna być równa łącznej wartości nominalnej umorzonych akcji.

2b. ⁽⁷⁶⁾ Koszty emisji akcji poniesione przy powstaniu spółki akcyjnej lub podwyższeniu kapitału zakładowego zmniejszają kapitał zapasowy spółki do wysokości nadwyżki wartości emisji nad wartością nominalną akcji, a pozostałą ich część zalicza się do kosztów finansowych.

2c. ⁽⁷⁷⁾ Kapitały (fundusze) własne powstałe z zamiany dłużnych papierów wartościowych, zobowiązań i pożyczek na udziały wykazuje się w wartości nominalnej tych papierów wartościowych, zobowiązań i pożyczek, po uwzględn-

nieniu nie zamortyzowanego dyskonta lub premii, odsetek naliczonych i nie zapłaconych do dnia zamiany, które nie będą wypłacone, nie zrealizowanych różnic kursowych oraz skapitalizowanych kosztów emisji. Jeżeli dłużne papiery wartościowe, zobowiązania i pożyczki są wyrażone w walucie obcej, to na dzień zamiany stosuje się do nich przepisy art. 30.

2d. ⁽⁷⁸⁾ Przepis ust. 2c stosuje się odpowiednio do zobowiązań bezwarunkowo umorzonych w wyniku postępowania naprawczego lub układowego.

3. Składniki kapitału (funduszu) własnego jednostek postawionych w stan likwidacji lub upadłości należy, na dzień rozpoczęcia likwidacji lub postępowania upadłościowego, połączyć w jeden kapitał (fundusz) podstawowy, zmniejszając go:

- 1) ⁽⁷⁹⁾ (skreślony),
- 2) w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością i towarzystwach ubezpieczeń wzajemnych – o własne udziały przeznaczone do sprzedaży,
- 3) w spółkach akcyjnych – o należne wkłady na poczet kapitału, o ile nie wezwano zainteresowanych do ich wniesienia, oraz o własne akcje przeznaczone do sprzedaży.

4. Przepis ust. 3 może być odpowiednio stosowany przez jednostki objęte postępowaniem naprawczym lub układowym.

Art. 37. ⁽⁸⁰⁾ 1. W związku z przejściowymi różnicami między wykazywaną w księgach rachunkowych wartością aktywów i pasywów a ich wartością podatkową oraz stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości, jednostka tworzy rezerwę i ustala aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, którego jest podatnikiem.

2. Wartość podatkowa aktywów jest to kwota wpływająca na pomniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przypadku uzyskania z nich, w sposób pośredni lub bezpośredni, korzyści ekonomicznych. Jeżeli uzyskanie korzyści ekonomicznych z tytułu określonych aktywów nie powoduje pomniejszenia podstawy obliczenia podatku dochodowego, to wartość podatkowa aktywów jest ich wartością księgową.

3. Wartością podatkową pasywów jest ich wartość księgowa pomniejszona o kwoty, które w przyszłości pomniejszą podstawę podatku dochodowego.

4. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności.

5. Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

6. Wysokość rezerwy i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się przy uwzględnieniu stawek podatku dochodowego obowiązujących w roku powstania obowiązku podatkowego.

7. Rezerwa i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazywane są w bilansie oddzielnie. Rezerwę i aktywa można kompensować, jeżeli jednostka ma tytuł uprawniający ją do ich jednoczesnego uwzględnienia przy obliczaniu kwoty zobowiązania podatkowego.

8. Wpływający na wynik finansowy podatek dochodowy za dany okres sprawozdawczy obejmuje:

- 1) część bieżącą,
- 2) część odroczoną.

Wykazywana w rachunku zysków i strat część odroczonego stanowi różnicę pomiędzy stanem rezerw i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i początek okresu sprawozdawczego, z uwzględnieniem przepisów ust. 9.

9. Rezerwy i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, dotyczące operacji rozliczanych z kapitałem (funduszem) własnym, odnosi się również na kapitał (fundusz) własny.

Art. 38.⁽⁸¹⁾ 1. Zakłady ubezpieczeń zaliczają do kosztów operacyjnych zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, które powinny zapewnić pełne pokrycie bieżących i przyszłych zobowiązań, jakie mogą wynikać z umów ubezpieczeniowych.

2. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, z wyjątkiem rezerw na wyrównanie szkodowości, ustala się nie później niż na dzień bilansowy. Rezerwę na wyrównanie szkodowości ustala się nie później niż na dzień kończący rok obrotowy.

Art. 39.⁽⁸²⁾ 1. Jednostki dokonują czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeżeli dotyczą one przyszłych okresów sprawozdawczych.

2. Jednostki dokonują biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów w wysokości prawdopodobnych zobowiązań przypadających na bieżący okres sprawozdawczy, wynikających w szczególności:

1) ze świadczeń wykonanych na rzecz jednostki przez kontrahentów jednostki, a kwotę zobowiązania można oszacować w sposób wiarygodny,

2) z obowiązku wykonania, związanych z bieżącą działalnością, przyszłych świadczeń wobec nieznanymi osobami, których kwotę można oszacować, mimo że data powstania zobowiązania nie jest jeszcze znana, w tym z tytułu napraw gwarancyjnych i rękojmi za sprzedane produkty długotrwałego użytku.

Zobowiązania ujęte jako bierne rozliczenia międzyokresowe i zasady ustalania ich wysokości powinny wynikać z uznanych zwyczajów handlowych.

3. Odpisy czynnych i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów mogą następować stosownie do upływu czasu lub wielkości świadczeń. Czas i sposób rozliczenia powinien być uzasadniony charakterem rozliczanych kosztów, z zachowaniem zasady ostrożności.

4. Jeżeli zgodnie z umową wartość otrzymanych finansowych składników aktywów jest niższa od zobowiązania zapłaty za nie, w tym również z tytułu emitowanych przez jednostkę papierów wartościowych, to różnica stanowi czynne rozliczenie międzyokresowe kosztów, które odpisuje się w koszty finansowe w równych ratach, w ciągu okresu, na jaki zaciągnięto zobowiązanie.

5. Zobowiązania ujęte jako bierne rozliczenia międzyokresowe zmniejszają koszty okresu sprawozdawczego, w którym stwierdzono, że zobowiązania te nie powstały.

Art. 40. ⁽⁸³⁾ (skreślony).

Art. 41. ⁽⁸⁴⁾ 1. Rozliczenia międzyokresowe przychodów, dokonywane z zachowaniem zasady ostrożności, obejmują w szczególności:

1) równowartość otrzymanych lub należnych od kontrahentów środków z tytułu świadczeń, których wykonanie nastąpi w następnych okresach sprawozdawczych,

2) środki pieniężne otrzymane na sfinansowanie nabycia lub wytworzenia środków trwałych, w tym także środków trwałych w budowie oraz prac rozwojowych, jeżeli stosownie do innych ustaw nie zwiększają one kapitałów (funduszy) własnych. Zaliczone do rozliczeń międzyokresowych przychodów kwoty zwiększają stopniowo pozostałe przychody operacyjne, równoległe do odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od środków trwałych lub kosztów prac rozwojowych sfinansowanych z tych źródeł,

3) ujemną wartość firmy, o której mowa w art. 33 ust. 4 i art. 44b ust. 11.

2. Przepis ust. 1 pkt 2 stosuje się odpowiednio do przyjętych nieodpłatnie, w tym także w drodze darowizny, środków trwałych w budowie, środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych.

3. Banki wykazują jako rozliczenia międzyokresowe przychodów również należne im odsetki od należności zagrożonych i należności pod obserwacją – do czasu ich otrzymania lub odpisania.

Art. 42. ⁽⁸⁵⁾ 1. W jednostkach innych niż banki i zakłady ubezpieczeń na wynik finansowy netto składają się:

1) wynik działalności operacyjnej, w tym z tytułu pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych,

2) wynik operacji finansowych,

3) wynik operacji nadzwyczajnych,

4) obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego, którego podatnikiem jest jednostka, i płatności z nim zrównanych, na podstawie odrębnych przepisów.

2. Wynik działalności operacyjnej stanowi różnicę między przychodami netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, z uwzględnieniem dotacji, opustów, rabatów i innych zwiększeń lub zmniejszeń, bez podatku od towarów i usług, oraz pozostałymi przychodami operacyjnymi a wartością sprzedanych produktów, towarów i materiałów wycenionych w kosztach wytworzenia albo cenach nabycia, albo zakupu, powiększoną o całość poniesionych od początku roku obrotowego kosztów ogólnych zarządu, sprzedaży produktów, towarów i materiałów oraz pozostałych kosztów operacyjnych.

3. Wynik operacji finansowych stanowi różnicę między przychodami finansowymi, w szczególności z tytułu dywidend (udziałów w zyskach), odsetek, zy-

sków ze zbycia inwestycji, aktualizacji wartości inwestycji, nadwyżki dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi, a kosztami finansowymi, w szczególności z tytułu odsetek, strat ze zbycia inwestycji, aktualizacji wartości inwestycji, nadwyżki ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi, z wyjątkiem odsetek, prowizji, dodatnich i ujemnych różnic kursowych, o których mowa w art. 28 ust. 4 i ust. 8 pkt 2.

4. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych stanowi różnicę między zyskami nadzwyczajnymi a stratami nadzwyczajnymi.

Art. 43. ⁽⁸⁶⁾ 1. W bankach na wynik finansowy netto składają się:

- 1) wynik działalności operacyjnej (w tym na działalności bankowej),
- 2) wynik operacji nadzwyczajnych,
- 3) obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego, którego podatnikiem jest jednostka, i płatności z nim zrównanych, na podstawie odrębnych przepisów.

2. Wynik działalności bankowej obejmuje: wynik z tytułu odsetek, prowizji, przychody z akcji, udziałów i innych papierów wartościowych, wynik operacji finansowych, wynik z pozycji wymiany.

3. Wynik działalności operacyjnej obejmuje wynik działalności bankowej, skorygowany o różnicę między pozostałymi przychodami operacyjnymi a pozostałymi kosztami operacyjnymi, koszty działania banku, amortyzację środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, wynik na wartości rezerw z aktualizacji.

4. Do wyniku operacji nadzwyczajnych stosuje się przepis art. 42 ust. 4.

Art. 44. ⁽⁸⁷⁾ 1. W zakładach ubezpieczeń na wynik finansowy netto składają się:

- 1) wynik techniczny ubezpieczeń,
- 2) różnica między przychodami a kosztami z działalności lokacyjnej nie zaliczana do wyniku technicznego ubezpieczeń,
- 3) różnica między pozostałymi przychodami a pozostałymi kosztami,
- 4) wynik operacji nadzwyczajnych,
- 5) obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego, którego podatnikiem jest jednostka, i płatności z nim zrównanych na podstawie odrębnych przepisów.

2. Wynik techniczny ubezpieczeń stanowi różnicę między przychodami ze składek, pozostałymi przychodami technicznymi a wypłaconymi odszkodowaniami, świadczeniami i zmianami rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, z uwzględnieniem udziału reasekuratorów w składce, odszkodowaniach i zmianach stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, oraz kosztami działalności ubezpieczeniowej i pozostałymi kosztami technicznymi. W przypadku gdy:

- 1) przychody z lokat przeznaczone są zgodnie z odrębnymi przepisami na zwiększenie rezerw,

- 2) zakład ubezpieczeń prowadzący działalność w dziale ubezpieczeń na życie inwestuje łącznie środki własne i środki stanowiące pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

– to przychody i koszty działalności lokacyjnej wykazuje się w technicznym rachunku ubezpieczeń.

3. Na różnicę między pozostałymi przychodami a pozostałymi kosztami składa się w szczególności różnica między:

- 1) pozostałymi przychodami finansowymi a pozostałymi kosztami finansowymi,
- 2) pozostałymi przychodami operacyjnymi a pozostałymi kosztami operacyjnymi,
- 3) przychodami a kosztami z tytułu pełnienia czynności komisarza awaryjnego.

4. Do wyniku operacji nadzwyczajnych stosuje się przepis art. 42 ust. 4.

Rozdział 4a⁽⁸⁸⁾ **Łączenie się spółek**

Art. 44a. 1. Łączenie się spółek handlowych, zwanych dalej „spółkami”, rozlicza się i ujmuje na dzień połączenia, z zastrzeżeniem art. 44b ust. 7, w księgach rachunkowych spółki, na którą przechodzi majątek łączących się spółek (spółki przejmującej) albo nowej spółki powstałej w wyniku połączenia (spółki nowo zawiązanej) – metodą nabycia, a w przypadkach określonych w art. 44c – metodą łączenia udziałów.

2. Za dzień połączenia spółek przyjmuje się dzień wpisania połączenia do rejestru właściwego dla siedziby odpowiednio spółki przejmującej albo spółki nowo zawiązanej.

Art. 44b. 1. Rozliczenie połączenia metodą nabycia polega na sumowaniu poszczególnych pozycji aktywów i pasywów spółki przejmującej, według ich wartości księgowej, z odpowiednimi pozycjami aktywów i pasywów spółki przejętej, według ich wartości godziwej ustalonej na dzień ich połączenia.

2. Aktywa i zobowiązania spółki przejętej na dzień połączenia obejmują także aktywa lub zobowiązania nie wykazywane dotychczas w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym spółki przejętej, jeżeli w wyniku połączenia następuje ich ujawnienie i odpowiadają one definicji aktywów i zobowiązań.

3. Kapitał (fundusz) własny spółki przejętej ustalony na dzień połączenia jako aktywa netto według wartości godziwej podlega wyłączeniu.

4. Za wartość godziwą określonych aktywów lub zobowiązań przyjmuje się w szczególności w przypadku:

- 1) notowanych papierów wartościowych – aktualny kurs notowań pomniejszony o koszty sprzedaży,
- 2) nie notowanych papierów wartościowych – wartość oszacowaną, uwzględniającą takie czynniki, jak współczynnik cena do zysku i stopa dywidendy porównywalnych papierów wartościowych wyemitowanych przez spółki o podobnych charakterystykach,
- 3) należności – wartość bieżącą (zdyskontowaną) kwot wymagających zapłaty, wyznaczoną przy odpowiednich bieżących stopach procentowych, po-

mniejszą o odpisy na należności zagrożone i nieściągalne oraz ewentualne koszty windykacji. Wyznaczanie wartości bieżących (zdyskontowanych) w odniesieniu do należności krótkoterminowych nie jest konieczne, jeżeli różnica pomiędzy wartością należności według kwot wymagających zapłaty a według ich wartością zdyskontowaną nie jest istotna,

4) zapasów produktów gotowych i towarów – cenę sprzedaży netto pomniejszoną o opust marży zysku wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą do sprzedaży zapasu lub znalezienia nabywcy,

5) zapasów produktów w toku – cenę sprzedaży netto produktów gotowych pomniejszoną o koszty zakończenia produkcji i opust marży zysku wynikający z kosztów doprowadzenia przez spółkę przejmującą zapasów do sprzedaży lub znalezienia nabywcy,

6) zapasów materiałów – aktualną cenę nabycia,

7) środków trwałych – wartość rynkową lub ich wartość według niezależnej wyceny. W przypadku gdy nie jest możliwe uzyskanie niezależnej wyceny środków trwałych – aktualną cenę nabycia albo koszt wytworzenia, z uwzględnieniem aktualnego stopnia ich zużycia,

8) wartości niematerialnych i prawnych – wartość oszacowaną, wyznaczoną w oparciu o ceny rynkowe takich samych lub podobnych wartości niematerialnych i prawnych, a w odniesieniu do wartości firmy lub ujemnej wartości firmy zawartej w bilansie spółki przejętej – wartość zerową. W przypadku gdy wartość oszacowana nie może zostać wyznaczona w oparciu o ceny rynkowe, to przyjmuje się taką wartość, która nie spowoduje powstania lub zwiększenia ujemnej wartości firmy w wyniku połączenia,

9) zobowiązań – wartość bieżącą (zdyskontowaną) kwot wymagających zapłaty, wyznaczoną przy odpowiednich bieżących stopach procentowych. Wyznaczanie wartości bieżących (zdyskontowanych) w odniesieniu do zobowiązań krótkoterminowych nie jest konieczne, jeżeli różnica pomiędzy wartością zobowiązań według kwot wymagających zapłaty a według ich wartością zdyskontowaną nie jest istotna,

10) rezerwy lub aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego – wartość możliwą do realizacji przez połączone spółki, po uwzględnieniu zmiany wartości podatkowej i księgowej aktywów netto spółki przejmowanej.

5. Przez cenę przejęcia rozumie się w przypadku:

1) gdy w celu połączenia spółka wydaje (emituje) udziały – cenę rynkową tych udziałów lub inaczej ustaloną ich wartość godziwą, jeżeli nie jest znana ich cena rynkowa. W takim przypadku nadwyżkę wartości rynkowej udziałów lub inaczej ustalonej ich wartości godziwej zalicza się do kapitału zapasowego. Cenę rynkową wydanych (wyemitowanych) udziałów przyjmuje się z dnia, w którym wszystkie istotne warunki połączenia, w tym relacja wymienna udziałów, zostały ogłoszone. Jeżeli cena rynkowa w tym okresie podlegała istotnym zmianom, wówczas za cenę rynkową można przyjąć średnią cen rynkowych z miesiąca poprzedzającego i miesiąca następującego po dniu ogłoszenia wszystkich istotnych warunków połączenia,

2) nabycia własnych udziałów w celu połączenia – cenę nabycia własnych udziałów,

3) nabycia udziałów spółki przejmowanej – cenę nabycia tych udziałów,

4) gdy w celu połączenia spółka dokonuje zapłaty w innej formie niż określona w pkt 1–3 – wartość godziwą przedmiotu zapłaty,

5) gdy w celu połączenia spółka dokonuje zapłaty w różnych formach – sumę odpowiednich wartości, o których mowa w pkt 1–4.

6. Nadwyżka ceny przejęcia, o której mowa w ust. 5, nad wartością godziwą aktywów netto spółki przejętej wykazywana jest w aktywach spółki, na którą przeszedł majątek połączonych spółek lub spółki powstałej w wyniku połączenia, jako wartość firmy.

7. W przypadku gdy połączenie jest wynikiem kilku następujących po sobie transakcji, cena przejęcia, wartość godziwa aktywów netto spółki przejętej w procencie odzwierciedlającym procent nabytych praw do aktywów netto oraz różnica ceny przejęcia wartości godziwej aktywów netto spółki przejętej ustalone są osobno na dzień każdej istotnej transakcji, przyjmując, iż pierwsza istotna transakcja została przeprowadzona nie później niż na dzień powstania stosunku podporządkowania pomiędzy spółką przejmującą a spółką przejmowaną. Ostateczna cena przejęcia, wartość godziwa aktywów netto spółki przejętej oraz różnica ceny przejęcia nad wartością godziwą aktywów netto spółki przejętej na dzień połączenia stanowi sumę odpowiednich wielkości z dnia poszczególnych istotnych transakcji.

8. Wartość bilansową aktywów i zobowiązań ustalonych na dzień połączenia koryguje się w kolejnych okresach sprawozdawczych, jeżeli w wyniku zaistniałych zdarzeń lub uzyskanych informacji ustalenie wartości godziwej na dzień połączenia było niewłaściwe. W takich przypadkach należy dokonać odpowiedniej korekty wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, pod warunkiem że jednostka przewiduje odzyskanie wartości wynikającej z korekty z przyszłych korzyści ekonomicznych i korekta taka dokonywana jest w ciągu tego roku obrotowego, w którym nastąpiło połączenie. W przeciwnym przypadku korektę taką zalicza się odpowiednio do pozostałych przychodów lub kosztów operacyjnych.

9. W przypadku gdy warunki połączenia zakładają możliwość korekty ceny przejęcia w wyniku zaistnienia w przyszłości określonych zdarzeń, wówczas korektę taką uwzględnia się przy określaniu ceny przejęcia na dzień połączenia, jeżeli wystąpienie w przyszłości zdarzeń powodujących korektę ceny jest prawdopodobne, a kwota korekty ceny może być określona w sposób wiarygodny. W przypadku gdy w kolejnych okresach sprawozdawczych nie wystąpią zdarzenia warunkujące zmianę ceny przejęcia lub faktyczna zmiana ceny będzie różniła się od wartości oszacowanej, wówczas należy dokonać odpowiedniej korekty ceny przejęcia i wartości firmy lub ujemnej wartości firmy.

10. Od wartości firmy jednostka dokonuje odpisów amortyzacyjnych w okresie nie dłuższym niż 5 lat. W uzasadnionych przypadkach kierownik jednostki może wydłużyć ten okres do lat 20. Wydłużenie okresu amortyzacji należy podać w informacji dodatkowej wraz z jego uzasadnieniem. Odpisów amor-

tyzacyjnych dokonuje się metodą liniową i zalicza się je do pozostałych kosztów operacyjnych.

11. Z zastrzeżeniem ust. 12, nadwyżkę wartości godziwej aktywów netto spółki przejętej nad ceną przejęcia, czyli ujemną wartość firmy, do wysokości nie przekraczającej wartości godziwej nabytych aktywów trwałych, z wyłączeniem długoterminowych aktywów finansowych notowanych na regulowanych rynkach, jednostka zalicza do rozliczeń międzyokresowych przychodów przez okres będący średnią ważoną okresu ekonomicznej użyteczności nabytych i podlegających amortyzacji aktywów. Ujemna wartość firmy w wysokości przekraczającej wartość godziwą aktywów trwałych, z wyłączeniem długoterminowych aktywów finansowych notowanych na regulowanych rynkach, zaliczana jest do przychodów na dzień połączenia.

12. Ujemną wartość firmy odpisuje się w pozostałe przychody operacyjne do wysokości, w jakiej dotyczy oszacowanych w sposób wiarygodny przyszłych strat i kosztów, ustalonych przez spółkę przejmującą na dzień połączenia, nie stanowiących jednak zobowiązania, o którym mowa w ust. 2. Odpis ten następuje w tym okresie sprawozdawczym, w którym straty i koszty wpływają na wynik finansowy. Jeżeli straty i koszty te nie zostały poniesione w uprzednio przewidywanych okresach sprawozdawczych, to dotyczącą ich ujemną wartość firmy odpisuje się w sposób określony w ust. 11.

13. W bilansie połączonych spółek wyłączeniu podlegają wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze.

14. W przypadku gdy w wyniku połączenia powstała nowa spółka, włączeniu do rachunku zysków i strat za rok obrotowy, w którym nastąpiło połączenie, podlegają przychody i koszty oraz zyski i straty spółki przejętej i spółki przejmującej od dnia połączenia. W przypadku gdy w wyniku połączenia na spółkę przejmującą przeszedł majątek spółki przejmowanej, włączeniu do rachunku zysków i strat za rok obrotowy, w którym nastąpiło połączenie, podlegają przychody i koszty oraz zyski i straty spółki przejętej od dnia połączenia oraz spółki przejmującej od początku roku obrotowego. W przypadku gdy przed dniem połączenia łączące się spółki pozostawały w stosunku podporządkowania, wówczas zyski lub straty netto spółki przejmowanej, osiągnięte przed dniem połączenia, wpływają w odpowiednim procencie, ustalonym jako procent kontrolowanych przez spółkę przejmującą w danym okresie przed dniem połączenia aktywów netto spółki przejmowanej, na odpowiednie pozycje kapitałów własnych spółki przejmującej, spółki powstałej w wyniku połączenia, z uwzględnieniem odpisów wartości firmy albo ujemnej wartości firmy, za okres od dnia powstania stosunku podporządkowania do dnia połączenia.

15. Koszty poniesione bezpośrednio w związku z połączeniem powiększają cenę przejęcia. Koszty organizacji poniesione przy założeniu nowej spółki akcyjnej lub koszty podwyższenia kapitału zakładowego w celu połączenia zmniejszają kapitał zapasowy spółki przejmującej lub spółki powstałej w wyniku połączenia, do wysokości nadwyżki wartości emisyjnej nad wartością nominalną akcji, a pozostałą część zalicza się do kosztów finansowych.

16. Sprawozdanie finansowe sporządzone na koniec okresu sprawozdawczego, w ciągu którego nastąpiło połączenie, powinno zawierać dane porównawcze za poprzedni rok obrotowy. Dane porównawcze za poprzedni rok obrotowy stanowią dane ze sprawozdania finansowego spółki przejmującej.

Art. 44c. 1. Łączenie się spółek rozlicza się i ujmuje w księgach rachunkowych spółki, na którą przechodzi majątek łączących się spółek, w tym również nowej spółki powstałej w wyniku połączenia metodą łączenia udziałów, jeżeli żadna z łączących się spółek nie może być uznana za spółkę przejmującą. W szczególności żadna z łączących się spółek nie jest uznawana za spółkę przejmującą, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

1) udziałowcy którejkolwiek z łączących się spółek nie uzyskują więcej niż 60% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu udziałowców spółki powstałej w wyniku połączenia,

2) wartość godziwa aktywów netto jednej z łączących się spółek nie różni się o więcej niż 10% od wartości godziwej aktywów netto drugiej łączącej się spółki,

3) dotychczasowi członkowie zarządu lub organów nadzoru albo wspólnicy prowadzący sprawy spółki którejkolwiek łączącej się spółki nie stanowią większości członków zarządu lub organów nadzoru spółki, na którą przechodzi majątek łączących się spółek lub nowej spółki powstałej w wyniku połączenia,

4) w ciągu ostatnich 2 lat przed połączeniem żadna z łączących się spółek nie była spółką zależną lub współzależną od innej łączącej się spółki lub od spółki dominującej wobec innej łączącej się spółki,

5) na dzień połączenia wszystkie łączące się spółki oraz spółki wobec nich dominujące, spółki od nich zależne, współzależne oraz z nimi stowarzyszone nie posiadają łącznie udziałów uprawniających do więcej niż 10% ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu udziałowców którejkolwiek z łączących się spółek,

6) łączenie następuje w drodze pojedynczej transakcji lub kilku transakcji, zgodnie z przyjętym planem, w ciągu 12 miesięcy od daty ogłoszenia wszystkich istotnych warunków połączenia,

7) w procesie łączenia spółek następuje podwyższenie kapitału jednej z łączących się spółek w ten sposób, że spółka podwyższająca swój kapitał wydaje (emituje) tylko udziały, do których przypisane są takie same prawa, jak do większości udziałów tworzących jej dotychczasowy kapitał,

8) połączenie spółek zostało dokonane bez możliwości nabycia w celu realizacji połączenia swoich własnych udziałów przez którąkolwiek z łączących się spółek,

9) połączenie spółek zostało dokonane bez możliwości dopłat do udziałów wydawanych przez jedną z łączących się spółek,

10) prawa głosu, które uzyskał udziałowiec z udziałów otrzymanych w wyniku łączenia, nie są umownie ani faktycznie ograniczone,

11) w okresie 2 lat od dnia połączenia spółka, na którą przechodzi majątek łączących się spółek, lub nowa spółka powstała w wyniku połączenia nie zamie-

rza sprzedać lub zlikwidować znaczącej części aktywów, z wyjątkiem przypadku, gdy taka sprzedaż lub likwidacja wynikałaby z faktu, iż w wyniku połączenia wystąpiły nadmierne zasoby.

2. Łączenie się spółek rozlicza się i ujmuje w księgach rachunkowych spółki, na którą przechodzi majątek łączących się spółek, w tym także nowej spółki powstałej w wyniku połączenia, metodą łączenia udziałów, również w przypadku:

1) połączenia spółek będących jednostkami zależnymi od tej samej jednostki dominującej, jeżeli na dzień połączenia jednostka dominująca lub jednostki od niej zależne posiadają 100% udziałów łączących się spółek,

2) połączenia spółek będących wobec siebie jednostką dominującą i jednostką zależną, jeżeli na dzień połączenia łącząca się jednostka dominująca lub jednostki od niej zależne posiadają 100% udziałów w łączącej się jednostce zależnej i jest jednocześnie jednostką zależną od jednostki dominującej wyższego szczebla, która to jednostka dominująca wyższego szczebla posiada samodzielnie lub wraz z jednostkami od siebie zależnymi 100% udziałów w łączącej się jednostce dominującej niższego szczebla.

3. Łączenie metodą łączenia udziałów polega na sumowaniu poszczególnych pozycji odpowiednich aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów połączonych spółek, według stanu na dzień połączenia, po uprzednim doprowadzeniu ich wartości do jednolitych metod wyceny i dokonaniu wyłączeń, o których mowa w ust. 4 i 5.

4. Wyłączeniu podlega wartość kapitału zakładowego spółki, której majątek został przeniesiony na inną spółkę, lub spółek, które w wyniku połączenia zostały wykreślone z rejestru. Po dokonaniu tego wyłączenia odpowiednie pozycje kapitału własnego spółki, na którą przechodzi majątek połączonych spółek lub nowo powstałej spółki koryguje się o różnicę pomiędzy sumą aktywów i pasywów.

5. Wyłączeniu podlegają również:

1) wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze łączących się spółek,

2) przychody i koszty operacji gospodarczych dokonywanych w danym roku obrotowym przed połączeniem między łączącymi się spółkami,

3) zyski lub straty operacji gospodarczych dokonanych przed połączeniem między łączącymi się spółkami, zawarte w wartościach podlegających łączeniu aktywów i pasywów.

6. Można nie dokonywać wyłączeń, o których mowa w ust. 5 pkt 2 i 3, jeżeli nie wpłynie to na rzetelność i jasność sprawozdania finansowego spółki, na którą przechodzi majątek połączonych spółek lub nowo powstałej spółki.

7. Koszty poniesione w związku z połączeniem, w tym również koszty organizacji poniesione przy założeniu nowej spółki lub koszty podwyższenia kapitału spółki, na którą przechodzi majątek łączących się spółek, zalicza się do kosztów finansowych.

8. Sprawozdanie finansowe spółki, na którą przechodzi majątek połączonych spółek lub nowo powstałej spółki, sporządzone na koniec okresu sprawozdawczego, w ciągu którego nastąpiło połączenie, zawiera dane porównawcze za

poprzedni rok obrotowy, określone w taki sposób, jakby połączenie miało miejsce na koniec poprzedniego roku obrotowego.

Art. 44d. Metodę nabycia stosuje się odpowiednio w przypadku nabycia przez jednostkę zorganizowanej części innej jednostki, z wyjątkiem transakcji pomiędzy jednostkami, co do których istnieje obowiązek rozliczenia metodą łączenia udziałów.

Rozdział 5

Sprawozdania finansowe jednostki

Art. 45. ⁽⁸⁹⁾ 1. Sprawozdanie finansowe sporządza się na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych, o którym mowa w art. 12 ust. 2, oraz na inny dzień bilansowy, stosując odpowiednio zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, określone w rozdziale 4.

2. Sprawozdanie finansowe składa się z:

- 1) bilansu,
- 2) rachunku zysków i strat,
- 3) informacji dodatkowej, obejmującej wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

3. Sprawozdanie finansowe jednostek określonych w art. 64 ust. 1, podlegające corocznemu badaniu, obejmuje ponadto zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym oraz rachunek przepływów pieniężnych.

4. Do rocznego sprawozdania finansowego dołącza się sprawozdanie z działalności jednostki, jeżeli obowiązek jego sporządzania wynika z ustawy lub odrębnych przepisów.

5. Sprawozdanie finansowe oraz sprawozdanie z działalności jednostki sporządza się w języku polskim i w walucie polskiej. Dane liczbowe można wykazywać w zaokrągleniu do tysięcy złotych, jeżeli nie zniekształca to obrazu jednostki zawartego w sprawozdaniu finansowym oraz w sprawozdaniu z działalności.

6. Sprawozdania finansowe oraz sprawozdania z działalności emitentów papierów wartościowych, dopuszczonych do publicznego obrotu lub ubiegających się o ich dopuszczenie, sporządza się na podstawie przepisów ustawy, z uwzględnieniem przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi.

Art. 46. ⁽⁹⁰⁾ 1. W bilansie wykazuje się stany aktywów i pasywów na dzień kończący bieżący i poprzedni rok obrotowy.

1a. W przypadku sporządzania bilansu na inny dzień bilansowy niż określony w ust. 1, w bilansie wykazuje się stany aktywów i pasywów na ten dzień oraz na dzień kończący rok obrotowy bezpośrednio poprzedzający ten dzień bilansowy.

2. Wykazana w aktywach bilansu, z zastrzeżeniem ust. 2a, wartość poszczególnych grup składników aktywów wynika z ich wartości księgowej, skorygowanej o:

1) dotychczas dokonane odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe oraz odpisy aktualizujące, w tym również z tytułu trwałej utraty wartości składników aktywów trwałych,

2) odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych,

3) odpisy aktualizujące wartość należności.

2a. Aktywa finansowe i zobowiązania finansowe wykazuje się w bilansie w kwocie netto po kompensacie, jeżeli jednostka ma bezwarunkowe prawo do kompensaty aktywów i zobowiązań danego rodzaju i zamierza je rozliczyć w kwocie netto albo jednocześnie wydać składnik aktywów finansowych i rozliczyć zobowiązanie finansowe.

3. Jeżeli w myśl odrębnych przepisów w ciągu roku dokonywane są odpisy z wyniku finansowego bieżącego roku obrotowego, to należy je wykazać ze znakiem ujemnym w odrębnej pozycji pasywów „Kapitał (fundusz) własny”, w pozycji „Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)”.

4. Zakładowy fundusz świadczeń socjalnych oraz inne fundusze tworzone na podstawie odrębnych przepisów, nie zaliczone do kapitałów (funduszy) własnych, wykazuje się w pasywach bilansu w grupie zobowiązań jako fundusze specjalne.

5. Bilans powinien zawierać informacje w zakresie ustalonym:

1) dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń – w załączniku nr 1 do ustawy,

2) dla banków – w załączniku nr 2 do ustawy,

3) dla zakładów ubezpieczeń - w załączniku nr 3 do ustawy.

Art. 47. ⁽⁹¹⁾ 1. W rachunku zysków i strat wykazuje się oddzielnie przychody, koszty, zyski i straty oraz obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego za bieżący i poprzedni rok obrotowy.

2. W przypadku sporządzania rachunku zysków i strat za inny okres sprawozdawczy niż określony w ust. 1, w rachunku zysków i strat wykazuje się oddzielnie przychody, koszty, zyski i straty oraz obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego za bieżący okres sprawozdawczy oraz analogiczny okres sprawozdawczy poprzedniego roku obrotowego.

3. W przypadku gdy jednostka przewiduje zaprzestanie określonego zakresu działalności mającego wpływ na przychody i koszty przyszłych okresów sprawozdawczych, przy zachowaniu zasady kontynuacji – odpowiednie przychody i koszty z tym związane należy wykazać odrębnie od przychodów i kosztów działalności kontynuowanej.

4. Rachunek zysków i strat powinien zawierać informacje w zakresie ustalonym:

1) dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń – w załączniku nr 1 do ustawy, w wariantcie kalkulacyjnym albo porównawczym, zależnie od wyboru dokonanego przez kierownika jednostki,

2) dla banków – w załączniku nr 2 do ustawy,

3) dla zakładów ubezpieczeń – w załączniku nr 3 do ustawy.

Art. 48. ⁽⁹²⁾ 1. Informacja dodatkowa powinna zawierać istotne dane i objaśnienia niezbędne do tego, aby sprawozdanie finansowe odpowiadało warunkom określonym w art. 4 ust. 1, a w szczególności obejmować:

1) wprowadzenie do sprawozdania finansowego, zawierające opis przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny i sporządzenia sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru, oraz przedstawienie przyczyn i skutków ich ewentualnych zmian w stosunku do roku poprzedzającego,

2) dodatkowe informacje i objaśnienia:

a) do pozycji bilansu, rachunku zysków i strat, zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym oraz rachunku przepływów pieniężnych za okresy sprawozdawcze objęte sprawozdaniem finansowym,

b) proponowany podział zysku lub pokrycia straty,

c) podstawowe informacje dotyczące pracowników i organów jednostki,

d) inne istotne informacje dla zrozumienia sprawozdania finansowego.

2. Zakres informacji dodatkowej, sporządzanej przez jednostki inne niż banki i zakłady ubezpieczeń, określa załącznik nr 1 do ustawy.

Art. 48a. ⁽⁹³⁾ 1. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym obejmuje informacje o zmianach poszczególnych składników kapitału (funduszu) własnego za bieżący i poprzedni rok obrotowy określone:

1) dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń – w załączniku nr 1 do ustawy,

2) dla banków – w załączniku nr 2 do ustawy,

3) dla zakładów ubezpieczeń – w załączniku nr 3 do ustawy.

2. W przypadku sporządzania zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym za inny okres sprawozdawczy niż określony w ust. 1, w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym wykazuje się zmiany poszczególnych pozycji kapitału (funduszu) własnego za bieżący okres sprawozdawczy i poprzedni rok obrotowy.

Art. 48b. ⁽⁹⁴⁾ 1. Rachunek przepływów pieniężnych sporządzony metodą bezpośrednią albo pośrednią, zależnie od wyboru dokonanego przez kierownika jednostki, wykazuje dane za bieżący i poprzedni rok obrotowy, obejmując informacje w zakresie ustalonym:

1) dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń – w załączniku nr 1 do ustawy,

2) dla banków – w załączniku nr 2 do ustawy,

3) dla zakładów ubezpieczeń – w załączniku nr 3 do ustawy.

2. W przypadku sporządzania rachunku przepływów pieniężnych za inny okres sprawozdawczy niż określony w ust. 1, rachunek przepływów pieniężnych sporządza się za bieżący okres sprawozdawczy i analogiczny okres sprawozdawczy poprzedniego roku obrotowego.

3. W rachunku przepływów pieniężnych należy uwzględnić wszystkie wpływy i wydatki z działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej jed-

nostki, z wyjątkiem wpływów i wydatków będących rezultatem zakupu lub sprzedaży środków pieniężnych, przy czym dla właściwego określenia wartości przepływów pieniężnych:

1) przez działalność operacyjną rozumie się podstawowy rodzaj działalności jednostki oraz inne rodzaje działalności, nie zaliczone do działalności inwestycyjnej (lokacyjnej) lub finansowej,

2) przez działalność inwestycyjną (lokacyjną) rozumie się nabywanie lub zbywanie składników aktywów trwałych i krótkoterminowych aktywów finansowych oraz wszystkie z nimi związane pieniężne koszty i korzyści,

3) przez działalność finansową rozumie się pozyskiwanie lub utratę źródeł finansowania [zmiany w rozmiarach i relacjach kapitału (funduszu) własnego i obcego w jednostce] oraz wszystkie z nimi związane pieniężne koszty i korzyści.

Art. 49. ⁽⁹⁵⁾ 1. W przypadku spółek kapitałowych, towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, spółdzielni, przedsiębiorstw państwowych, kierownik jednostki sporządza, wraz z rocznym sprawozdaniem finansowym, sprawozdanie z działalności jednostki.

2. Sprawozdanie z działalności jednostki powinno obejmować istotne informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej, w tym ocenę uzyskiwanych efektów oraz wskazanie czynników ryzyka i opis zagrożeń, a w szczególności informacje o:

1) zdarzeniach istotnie wpływających na działalność jednostki, jakie nastąpiły w roku obrotowym, a także po jego zakończeniu, do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego,

2) przewidywanym rozwoju jednostki,

3) ważniejszych osiągnięciach w dziedzinie badań i rozwoju,

4) aktualnej i przewidywanej sytuacji finansowej.

Art. 50. ⁽⁹⁶⁾ 1. Informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym mogą być wykazywane ze szczegółowością większą niż określona w załącznikach do ustawy, jeżeli wynika to z potrzeb lub specyfiki jednostki.

2. Jednostka, która w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, nie osiągnęła dwóch z następujących trzech wielkości:

1) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło nie więcej niż 50 osób,

2) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego w walucie polskiej nie przekroczyła równowartości 2 000 000 EURO,

3) przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekroczyły równowartości 4 000 000 EURO – może sporządzić sprawozdanie finansowe w formie uproszczonej, wykazując informacje w zakresie ustalonym w załączniku nr 1 literami i cyframi rzymskimi. Informację dodatkową sporządza się w odpowiednio uproszczonej formie.

3. W przypadku gdy informacje dotyczące poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego nie wystąpiły w jednostce zarówno w roku obrotowym,

jak i za rok poprzedzający rok obrotowy, to przy sporządzaniu sprawozdania finansowego pozycje te pomija się.

4. Przepisów ust. 2 nie stosuje się do banków i zakładów ubezpieczeń.

Art. 51. ⁽⁹⁷⁾ 1. Jednostka, w skład której wchodzi jednostki organizacyjne sporządzające samodzielne sprawozdania finansowe, sporządza łączne sprawozdanie finansowe, będące sumą sprawozdania finansowego jednostki i wszystkich jej oddziałów (zakładów), wyłączając odpowiednio:

- 1) aktywa i fundusze wydzielone,
- 2) wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze,
- 3) przychody i koszty z tytułu operacji dokonywanych między jednostką a jej oddziałami (zakładami) lub między jej oddziałami (zakładami),
- 4) wynik finansowy operacji gospodarczych dokonywanych wewnątrz jednostki, zawarty w aktywach jednostki lub jej oddziałów (zakładów).

Można nie dokonywać wyłączeń, o których mowa w pkt 2–4, jeżeli nie wpływa to ujemnie na spełnienie obowiązków określonych w art. 4 ust. 1.

2. Do sprawozdania finansowego jednostki, w której skład wchodzi oddziały (zakłady) znajdujące się poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i tam sporządzające sprawozdania finansowe, włącza się odpowiednie dane wynikające z bilansów tych oddziałów (zakładów), wyrażone w walutach obcych, przeliczone na walutę polską po obowiązującym na dzień bilansowy średnim kursie ustalonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski, natomiast z rachunku zysków i strat – po kursie stanowiącym średnią arytmetyczną średnich kursów na dzień kończący każdy miesiąc roku obrotowego, a w uzasadnionych przypadkach – po kursie będącym średnią arytmetyczną średnich kursów na dzień kończący poprzedni rok obrotowy i dzień kończący bieżący rok obrotowy, ustalonych dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski. Powstałe na skutek tych przeliczeń różnice wykazuje się w łącznym sprawozdaniu finansowym jednostki, w pozycji „Różnice kursowe z przeliczenia”, jako składnik kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny.

Art. 52. 1. Kierownik jednostki zapewnia sporządzenie rocznego sprawozdania finansowego nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia bilansowego i przedstawia je właściwym organom, zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, postanowieniami statutu lub umowy.

2. Sprawozdanie finansowe podpisuje – podając zarazem datę podpisu – osoba, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych, i kierownik jednostki, a jeżeli jednostką kieruje organ wieloosobowy – wszyscy członkowie tego organu. Odmowa podpisu wymaga pisemnego uzasadnienia dołączonego do sprawozdania finansowego.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio również do:

- 1) ⁽⁹⁸⁾ sprawozdania finansowego sporządzonego na dzień określony w art. 12 ust. 2 lub na inny dzień bilansowy,

2) sprawozdania z działalności jednostki określonego w art. 49, z tym że nie podpisuje go osoba, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych.

Art. 53. 1. Roczne sprawozdanie finansowe jednostki podlega zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający, nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego. Przed zatwierdzeniem roczne sprawozdanie finansowe jednostek, o których mowa w art. 64, podlega badaniu zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale 7.

2. ⁽⁹⁹⁾ (skreślony).

3. ⁽¹⁰⁰⁾ Podział lub pokrycie wyniku finansowego netto jednostek zobowiązanych, zgodnie z art. 64 ust. 1, do poddania badaniu rocznego sprawozdania finansowego może nastąpić po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego przez organ zatwierdzający, poprzedzonego wyrażeniem przez biegłego rewidenta opinii o tym sprawozdaniu bez zastrzeżeń lub z zastrzeżeniami. Podział lub pokrycie wyniku finansowego netto, dokonany bez spełnienia tego warunku, jest nieważny z mocy prawa.

4. ⁽¹⁰¹⁾ Podział lub pokrycie wyniku finansowego netto jednostek nie zobowiązanych do poddania badaniu rocznego sprawozdania finansowego może nastąpić po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego przez organ zatwierdzający.

Art. 54. ⁽¹⁰²⁾ 1. Jeżeli po sporządzeniu rocznego sprawozdania finansowego, a przed jego zatwierdzeniem, jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, które mają istotny wpływ na to sprawozdanie finansowe, lub powodujących, że założenie kontynuowania działalności przez jednostkę nie jest uzasadnione, powinna ona odpowiednio zmienić to sprawozdanie, dokonując jednocześnie odpowiednich zapisów w księgach rachunkowych roku obrotowego, którego sprawozdanie finansowe dotyczy, oraz powiadomić biegłego rewidenta, który sprawozdanie to bada lub zbadał. Jeżeli zdarzenia, które nastąpiły po dniu bilansowym, nie powodują zmiany stanu istniejącego na dzień bilansowy, to odpowiednie wyjaśnienia zamieszcza się w informacji dodatkowej.

2. Jeżeli jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, o których mowa w ust. 1, po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego, to ich skutki ujmuje w księgach rachunkowych roku obrotowego, w którym informacje te otrzymała.

3. Jeżeli w danym roku obrotowym lub przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za ten rok obrotowy jednostka stwierdziła popełnienie w poprzednich latach obrotowych błędu podstawowego, w następstwie którego nie można uznać sprawozdania finansowego za rok lub lata poprzednie za spełniające wymagania określone w art. 4 ust. 1, to kwotę korekty spowodowanej usunięciem tego błędu odnosi się na kapitał (fundusz) własny i wykazuje jako „zysk (strata) z lat ubiegłych”.

Sprawozdania finansowe jednostek powiązanych

Art. 55. 1. Jednostka dominująca, mająca siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządza roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej, obejmujące dane jednostki dominującej i jednostek od niej zależnych wszystkich szczebli, bez względu na to, w jakim państwie znajduje się ich siedziba, zestawione w taki sposób, jakby grupa kapitałowa stanowiła jedną jednostkę.

2. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe składa się z:

- 1) skonsolidowanego bilansu,
- 2) skonsolidowanego rachunku zysków i strat,
- 3) skonsolidowanego rachunku przepływów pieniężnych,
- 4) zestawienia zmian w skonsolidowanym kapitale własnym,
- 5) informacji dodatkowej, obejmującej wprowadzenie do skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Do rocznego skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej dołącza się sprawozdanie z jej działalności sporządzone odpowiednio według zasad, o których mowa w art. 49 ust. 2.

3. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe sporządza się również na inny dzień bilansowy, jeżeli obowiązek taki wynika z odrębnych przepisów.

4. Jeżeli jednostki grupy kapitałowej są także znaczącymi inwestorami, to w odrębnych pozycjach skonsolidowanego sprawozdania finansowego wykazuje się udziały w jednostkach stowarzyszonych, zgodnie z zasadami określonymi w niniejszym rozdziale.

5. Jeżeli jednostki grupy kapitałowej, objęte konsolidacją, posiadają udziały w jednostkach współzależnych, to dane tych jednostek będących spółkami handlowymi wykazuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym według zasad określonych w art. 62, o ile dane te nie są już zawarte w sprawozdaniach finansowych jednostek grupy kapitałowej, zaś dane pozostałych jednostek współzależnych – według zasad określonych w art. 61.

6. Jeżeli przepisy niniejszego rozdziału nie stanowią inaczej, to do sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego stosuje się odpowiednio przepisy rozdziałów 4 i 5.

7. Jeżeli znaczący inwestor, nie będący jednostką dominującą, wycenia i wykazuje w sprawozdaniu finansowym udziały w jednostkach stowarzyszonych metodą praw własności, to stosuje zasady określone w art. 62 ust. 1. W przypadku niestosowania wyceny metodą praw własności, skutki, jakie spowodowałoby jej stosowanie, oraz wpływ na wynik finansowy podaje się w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego.

Art. 56. 1. Jednostka dominująca może nie sporządzać skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jeżeli na dzień bilansowy łączne dane jednostki dominującej oraz wszystkich jednostek zależnych każdego szczebla, bez dokonywania wyłączeń konsolidacyjnych, o których mowa w art. 60 ust. 2 i 3,

z uwzględnieniem danych jednostek współzależnych nie będących spółkami handlowymi, spełniają co najmniej dwa z następujących warunków:

1) łączne średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło nie więcej niż 250 osób,

2) łączna suma bilansowa w walucie polskiej nie przekroczyła równowartości 7 500 000 EURO,

3) łączne przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów oraz operacji finansowych w walucie polskiej nie przekroczyły równowartości 15 000 000 EURO.

2. Jednostka dominująca, zależna od innej jednostki, może nie sporządzać skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jeżeli jednostka dominująca wyższego szczebla posiada co najmniej 90% udziałów tej jednostki, a wszyscy pozostali udziałowcy nie zgłosili zasadnego sprzeciwu w terminie 6 miesięcy przed dniem bilansowym. W takim przypadku jednostka dominująca wyższego szczebla jest zobowiązana do objęcia konsolidacją zarówno zależnej od niej jednostki dominującej, jak i wszystkich jednostek zależnych od jednostki dominującej zwolnionej ze sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

3. Jednostka dominująca może nie sporządzać skonsolidowanego sprawozdania finansowego także wtedy, gdy wszystkie jednostki od niej zależne wyłącza się z obowiązku objęcia ich konsolidacją na podstawie art. 57 lub art. 58.

4. Jeżeli jednostka dominująca lub jednostka jej podporządkowana jest emitentem papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu lub ubiega się o ich dopuszczenie, lub emitowane przez nią papiery wartościowe są notowane na jednym z rynków regulowanych w krajach Unii Europejskiej, nie stosuje się zwolnień, o których mowa w ust. 1 i 2.

Art. 57. 1. Konsolidacją nie obejmuje się jednostki zależnej oraz nie będącej spółką handlową jednostki współzależnej, jeżeli:

1) udziały tej jednostki zostały nabyte, zakupione lub pozyskane w innej formie, z wyłączeniem ich przeznaczeniem do późniejszej odprzedaży, w terminie jednego roku od dnia ich nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie,

2) sprawowanie kontroli lub współkontroli nad jednostką według przewidywań kierownika jednostki dominującej będzie trwać krócej niż rok, licząc od dnia bilansowego, na który sporządzane jest sprawozdanie jednostki dominującej, a jednostka ta nie była wcześniej objęta konsolidacją,

3) występują ograniczenia w sprawowaniu kontroli lub współkontroli nad jednostką, które wyłączają swobodne dysponowanie jej aktywami, w tym wypracowanym przez tę jednostkę zyskiem netto, lub które wyłączają sprawowanie kontroli nad organami kierującymi tą jednostką.

2. Konsolidacją nie obejmuje się jednostki zależnej oraz nie będącej spółką handlową jednostki współzależnej, jeżeli prowadzi ona całkowicie odmienny rodzaj działalności, na skutek czego włączenie danych tej jednostki do skonsolidowanego sprawozdania finansowego byłoby sprzeczne z realizacją obowiązku określonego w art. 4 ust. 1, z zastrzeżeniem art. 59 ust. 2.

Art. 58. 1. Konsolidacją można nie obejmować jednostki zależnej lub współzależnej nie będącej spółką handlową, jeżeli:

1) dane finansowe tej jednostki są nieistotne dla realizacji obowiązku określonego w art. 4 ust. 1,

2) jednostka rozpoczęła działalność w drugiej połowie roku obrotowego, będącego również rokiem obrotowym jednostki dominującej, i łączy swoje księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe za ten okres z księgami rachunkowymi i sprawozdaniem finansowym za rok następny,

3) pozyskanie informacji, niezbędnych do prawidłowego i rzetelnego objęcia jednostki konsolidacją, wiązać się może z poniesieniem niewspółmiernie wysokich kosztów, uniemożliwiających spełnienie wymaganych ustawą obowiązków, związanych ze sporządzeniem, zbadaniem, zatwierdzeniem i opublikowaniem skonsolidowanego sprawozdania finansowego. Przepis ten ma zastosowanie wyłącznie do jednostek, których siedziba lub miejsce sprawowania zarządu znajduje się poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej.

2. Jeżeli dwie lub więcej jednostek zależnych lub współzależnych spełnia kryterium, o którym mowa w ust. 1, ale ich łączne dane są istotne z punktu widzenia realizacji obowiązku, o którym mowa w art. 4 ust. 1, to jednostki te należy objąć konsolidacją.

Art. 59. 1. Dane jednostki zależnej konsoliduje się metodą konsolidacji pełnej, o której mowa w art. 60 ust. 1, zaś dane jednostek współzależnych nie będących spółkami handlowymi konsoliduje się metodą konsolidacji proporcjonalnej, o której mowa w art. 61 ust. 1, z zastrzeżeniem art. 55 ust. 5.

2. Dane jednostki zależnej lub współzależnej, o których mowa w art. 57 ust. 2, wykazuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym metodą praw własności. Jeżeli zostały spełnione warunki, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2 lub 3, a jednostka zależna lub współzależna była wcześniej objęta konsolidacją lub jednostka dominująca wstąpiła w prawa znaczącego inwestora, to dane tych jednostek wykazuje się metodą praw własności, o której mowa w art. 62 ust. 1.

3. Udziały w jednostce stowarzyszonej oraz udziały w jednostkach współzależnych będących spółkami handlowymi wykazuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym grupy kapitałowej metodą praw własności, o której mowa w art. 62 ust. 1.

Art. 60. 1. Metoda konsolidacji pełnej polega na sumowaniu, w pełnej wartości, poszczególnych pozycji odpowiednich sprawozdań finansowych jednostki dominującej i jednostek zależnych, dokonaniu wyłączeń, o których mowa w ust. 2 i 6, oraz innych korekt, o których mowa w ust. 8–9.

2. Wyłączeniu podlega wyrażona w cenie nabycia wartość udziałów posiadanych przez jednostkę dominującą i inne jednostki objęte konsolidacją w jednostkach zależnych z tą częścią, wycenionych według wartości godziwej aktywów netto jednostek zależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej i innych jednostek grupy kapitałowej objętych konsolidacją w jednostkach zależnych, na dzień rozpoczęcia sprawowania nad nimi kontroli. Jeżeli wartość

posiadanych udziałów i odpowiadająca im część aktywów netto jednostek zależnych, wycenionych według ich wartości godziwych, różnią się, to, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4:

1) nadwyżkę wartości udziałów nad odpowiadającą im częścią aktywów netto wycenionych według ich wartości godziwych – wartość firmy, wykazuje się w aktywach skonsolidowanego bilansu w odrębnej pozycji aktywów trwałych jako „Wartość firmy jednostek podporządkowanych”,

2) nadwyżkę odpowiedniej części aktywów netto wycenionych według ich wartości godziwych nad wartością udziałów – ujemną wartość firmy, wykazuje się w pasywach skonsolidowanego bilansu w odrębnej pozycji jako „Ujemna wartość firmy jednostek podporządkowanych”.

3. Jeżeli sprawowanie kontroli nad jednostką zależną powstaje lub zostaje wzmocnione w wyniku kilku znaczących transakcji lub transakcje te następują w znacznych odstępach czasu, to różnice, o których mowa w ust. 2, ustala się na każdy dzień nabycia poszczególnych części udziałów, przy czym po raz pierwszy ustala się je na dzień powstania stosunku podporządkowania.

4. W przypadku zmian procentowego udziału jednostki dominującej lub grupy kapitałowej w aktywach netto jednostki zależnej w wyniku wydania (emisji) udziałów, powstała z tego tytułu różnica, o której mowa w ust. 2, zalicza się w całości do przychodów lub kosztów finansowych.

5. Dla ustalania podstaw wyceny aktywów netto w wartościach godziwych oraz rozliczania wartości firmy lub ujemnej wartości firmy stosuje się odpowiednio zasady określone w art. 28 ust. 5 i w art. 44b ust. 4, 11 i 12.

6. Wyłączeniu podlegają również w całości:

1) wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze jednostek objętych konsolidacją,

2) przychody i koszty operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją,

3) zyski lub straty powstałe w wyniku operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją, zawarte w wartości aktywów podlegających konsolidacji,

4) dywidendy naliczone lub wypłacone przez jednostki zależne jednostce dominującej i innym jednostkom, objętym konsolidacją.

7. Można nie dokonywać wyłączeń, o których mowa w ust. 6, jeżeli nie są one istotne dla realizacji obowiązku określonego w art. 4 ust. 1.

8. Jeżeli w ciągu roku obrotowego zbyto udziały w jednostce zależnej, to w skonsolidowanym rachunku zysków i strat wykazuje się:

1) wyniki działalności osiągnięte przez tę jednostkę zależną do dnia zbycia udziałów przez jednostkę dominującą lub inną jednostkę objętą konsolidacją,

2) wynik ze zbycia udziałów jednostki zależnej, ustalony jako różnica między przychodem ze zbycia udziałów a odpowiadającą im częścią aktywów netto jednostki zależnej, skorygowana o nie odpisaną część wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, dotyczącą zbytych udziałów.

9. Udziały w kapitale własnym jednostek zależnych, należące do osób lub jednostek innych niż objęte konsolidacją, wykazuje się w odrębnej pozycji pa-

sywów skonsolidowanego bilansu, po kapitałach własnych jako „Kapitały mniejszości”. Wartość początkową tych kapitałów ustala się w wysokości odpowiadającej im wartości godziwej aktywów netto, ustalonej na dzień rozpoczęcia sprawowania kontroli. Wartość tę zwiększa się lub zmniejsza odpowiednio o zmiany w aktywach netto jednostek zależnych. Przypadające na inne osoby lub jednostki nie objęte konsolidacją zyski lub straty wykazuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat po pozycji „Wynik finansowy netto” jako „Zyski (straty) mniejszości”, z uwzględnieniem korekty wyniku z tytułu określonego w ust. 6 pkt 4. Jeżeli straty jednostek zależnych przypadające na kapitały mniejszości przekraczają kwoty gwarantujące ich pokrycie, to ich nadwyżka podlega rozliczeniu z kapitałem własnym grupy kapitałowej.

Art. 61. 1. Metoda konsolidacji proporcjonalnej polega na sumowaniu poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych jednostki dominującej, w pełnej wartości, z częścią wartości poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych, jednostek współzależnych nie będących spółkami handlowymi, proporcjonalną do posiadanych przez jednostki grupy kapitałowej objęte konsolidacją udziałów oraz dokonaniu wyłączeń.

2. Wyłączeniu podlega wyrażona w cenie nabycia wartość udziałów posiadanych przez jednostkę dominującą i inne jednostki objęte konsolidacją w jednostkach współzależnych z tą częścią, wycenionych według wartości godziwej aktywów netto jednostek współzależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej i innych jednostek grupy kapitałowej, objętych konsolidacją w jednostkach współzależnych na dzień rozpoczęcia współkontroli. Jeżeli wartość posiadanych udziałów i odpowiadająca im część wycenionych, według ich wartości godziwych, aktywów netto jednostek współzależnych różni się, to, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4:

1) wartość firmy wykazuje się w aktywach skonsolidowanego bilansu, w odrębnej pozycji aktywów trwałych, jako „Wartość firmy jednostek podporządkowanych”,

2) ujemną wartość firmy wykazuje się w pasywach skonsolidowanego bilansu, w odrębnej pozycji, jako „Rezerwa kapitałowa jednostek podporządkowanych”.

3. Jeżeli sprawowanie współkontroli nad jednostką współzależną powstaje lub zostaje wzmocnione w wyniku kilku znaczących transakcji lub transakcje te następują w znacznych odstępach czasu, to różnice, o których mowa w ust. 2, ustala się na każdy dzień nabycia poszczególnych części udziałów, przy czym po raz pierwszy ustala się je na dzień powstania stosunku podporządkowania.

4. W przypadku zmian procentowego udziału jednostki dominującej lub grupy kapitałowej w aktywach netto jednostki współzależnej, w wyniku wydania (emisji) udziałów, powstałą z tego tytułu różnicę, o której mowa w ust. 2, zalicza się w całości do przychodów lub kosztów finansowych.

5. Dla ustalania podstaw wyceny aktywów netto w wartościach godziwych oraz rozliczania wartości firmy lub ujemnej wartości firmy stosuje się odpowiednio zasady określone w art. 28 ust. 5 i w art. 44b ust. 4, 11 i 12.

6. Wyłączeniu, przed zsumowaniem odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych, podlegają również:

1) wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze jednostek objętych konsolidacją – w pełnych kwotach,

2) przychody i koszty operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją – w pełnych kwotach,

3) zyski lub straty powstałe w wyniku operacji dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją, zawarte w wartości aktywów podlegających konsolidacji – w proporcji do posiadanych udziałów,

4) dywidendy naliczone lub wypłacone przez jednostki współzależne jednostce dominującej i innym jednostkom objętym konsolidacją – w pełnych kwotach.

7. Można nie dokonywać wyłączeń, o których mowa w ust. 6, jeżeli nie są one istotne dla realizacji obowiązku określonego w art. 4 ust. 1.

8. Jeżeli w ciągu roku obrotowego zbytoby udziały w jednostce współzależnej, to w skonsolidowanym rachunku zysków i strat wykazuje się:

1) wynik działalności osiągnięty przez tę jednostkę współzależną do dnia zbycia udziałów przez jednostkę dominującą lub inną jednostkę objętą skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym, o ile jednostka ta dalej objęta jest konsolidacją,

2) wynik ze zbycia udziałów jednostki współzależnej, ustalony jako różnica między przychodem ze zbycia udziałów a odpowiadającą im częścią aktywów netto jednostki współzależnej, skorygowana o nie odpisaną część wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, dotyczącą zbytych udziałów.

9. Nie wykazuje się udziałów w kapitale własnym jednostek współzależnych, w tym zysków (strat) netto, należących do osób lub jednostek innych niż wchodzące w skład grupy kapitałowej i objęte konsolidacją.

Art. 62. 1. Przy stosowaniu metody praw własności w aktywach trwałych skonsolidowanego bilansu wyodrębnia się pozycję „Udziały w jednostkach podporządkowanych wyceniane metodą praw własności”, wykazując udziały w cenach ich nabycia skorygowanych o różnicę między cenami nabycia udziałów a wartością udziałów w kapitale własnym tych jednostek. Różnicę tę ustala się i wykazuje w odrębnej pozycji skonsolidowanego bilansu oraz odnosi się na skonsolidowany rachunek zysków i strat, stosując zasady, o których mowa w art. 60 ust. 2 i 5.

2. Skorygowaną cenę nabycia, o której mowa w ust. 1, ustaloną na dzień uzyskania znaczącego wpływu albo na dzień rozpoczęcia kontroli lub współkontroli, powiększa się lub pomniejsza o przypadające na rzecz jednostki dominującej lub innej jednostki grupy kapitałowej objętej konsolidacją zwiększenia lub zmniejszenia kapitału własnego tej jednostki podporządkowanej, jakie nastąpiły od dnia uzyskania znaczącego wpływu albo od dnia rozpoczęcia kontroli lub współkontroli do dnia bilansowego, w tym zmniejszenia z tytułu rozliczeń z jej właścicielami.

3. Przy stosowaniu metody praw własności w skonsolidowanym rachunku zysków i strat wykazuje się, w oddzielnej pozycji, udział znaczącego inwestora

lub jednostki dominującej, lub innej jednostki grupy kapitałowej objętej konsolidacją w wyniku finansowym jednostki podporządkowanej. Z wyniku jednostki podporządkowanej wyłącza się zawarte w aktywach zyski lub straty z tytułu transakcji dokonanych między jednostkami objętymi skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym a daną jednostką podporządkowaną.

4. Jeżeli jednostka podporządkowana zobowiązana jest sporządzić skonsolidowane sprawozdanie finansowe, to dane tej jednostki włącza się do skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy kapitałowej na podstawie danych finansowych, uwzględniających dane finansowe jej grupy kapitałowej. Dotyczy to także sposobu ustalania różnicy, o której mowa w ust. 1.

5. W przypadku trwałego ograniczenia wywierania znaczącego wpływu na jednostkę stowarzyszoną, wartość udziałów w tej jednostce wykazuje się metodą praw własności, w wysokości określonej na dzień tego ograniczenia. Zasada ta dotyczy także innych jednostek podporządkowanych, o których mowa w art. 58 ust. 1 pkt 3.

6. W przypadku trwałej utraty wartości udziałów w jednostkach podporządkowanych, ustalona na dzień nabycia udziałów wartość firmy lub ujemna wartość firmy podlega odpisaniu na wynik finansowy w kwocie równej różnicy pomiędzy dotychczasową wartością udziałów a ich wartością skorygowaną.

Art. 63. 1. Jeżeli jednostka dominująca lub znaczący inwestor wycenia zaliczane do aktywów trwałych posiadane przez nią udziały w jednostce podporządkowanej metodą praw własności – zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 4, to wartość aktywów netto oraz wartość firmy lub ujemną wartość firmy ustala się, stosując zasady określone w art. 60 ust. 2 i 5.

2. Cenę nabycia udziałów powiększa się lub pomniejsza o, przypadające na rzecz jednostki dominującej lub znaczącego inwestora, zwiększenia lub zmniejszenia kapitału własnego jednostki podporządkowanej, jakie nastąpiły od dnia uzyskania znaczącego wpływu lub od dnia objęcia kontroli lub współkontroli do dnia bilansowego, w tym zmniejszenia z tytułu rozliczeń z jej właścicielami, z tym że udział w zysku (stracie) netto jednostki podporządkowanej koryguje się o odpis wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, z zachowaniem zasad, o których mowa w art. 44b ust. 11 i 12, oraz odpis różnicy w wycenie aktywów netto według ich wartości godziwych i wartości księgowych, przypadający na dany okres sprawozdawczy.

3. Zasady określone w art. 62 ust. 3–6 stosuje się odpowiednio.

Art. 63a. Metody praw własności, o której mowa w art. 62 i 63, nie stosuje się odpowiednio w przypadkach określonych w art. 57 ust. 1 oraz można nie stosować odpowiednio w przypadkach określonych w art. 58.

Art. 63b. 1. Jednostki, których dane objęte są skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym, a w szczególności jednostki zależne i współzależne, powinny stosować jednakowe metody wyceny aktywów i pasywów oraz sporządzania sprawozdań finansowych, zgodne z przyjętymi zasadami (polityką) rachunko-

wości jednostki dominującej. Jeżeli z ważnych przyczyn stosowanie jednako-
wych metod wyceny i sporządzania sprawozdań finansowych nie jest możliwe,
należy dokonać odpowiednich przekształceń sprawozdań finansowych tych jed-
nostek, których dane finansowe są istotne dla realizacji obowiązku określonego
w art. 4 ust. 1.

2. Zasady określone w art. 51 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 63c. 1. Sprawozdanie finansowe, o którym mowa w art. 55 ust. 1 i 7,
sporządza się na ten sam dzień bilansowy i za ten sam rok obrotowy, co spr-
awozdanie finansowe jednostki dominującej. Jeżeli ten sam dzień bilansowy nie
może być przyjęty przez poszczególne jednostki grupy kapitałowej, to konsoli-
dacją można objąć sprawozdanie finansowe sporządzone za inny okres roczny
niż rok obrotowy, pod warunkiem że dzień bilansowy tych sprawozdań finan-
sowych przypada nie wcześniej niż na 3 miesiące przed dniem bilansowym
przyjętym dla grupy kapitałowej. Dotyczy to również sprawozdań finansowych
jednostek, dla których stosuje się metodę praw własności.

2. Jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finanso-
we, nie później niż w ciągu 2 miesięcy od daty obowiązującej dla sporządzenia
sprawozdania finansowego jednostki dominującej. Jeżeli konsolidacja następuje
także na szczeblu jednostek podporządkowanych, termin ten przedłuża się
o kolejny miesiąc.

3. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe podpisuje kierownik jednostki
dominującej oraz inne osoby odpowiedzialne za sporządzenie tego sprawozda-
nia. Przepis art. 52 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. Roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe podlega zatwierdzeniu
przez organ zatwierdzający jednostki dominującej, nie później niż 8 miesięcy od
dnia bilansowego, na który należy sporządzić roczne sprawozdanie finansowe
jednostki dominującej.

Art. 63d. Sprawozdania finansowe jednostek powiązanych oraz sprawozda-
nia z ich działalności, w przypadku gdy jednostkami dominującymi lub znaczą-
cymi inwestorami są emitenci papierów wartościowych dopuszczonych do pu-
blicznego obrotu lub ubiegający się o ich dopuszczenie, sporządza się na pod-
stawie przepisów ustawy, z uwzględnieniem przepisów o publicznym obrocie
papierami wartościowymi.

Rozdział 7

Badanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych

Art. 64. 1. Badaniu i ogłaszaniu podlegają roczne skonsolidowane sprawoz-
dania finansowe grup kapitałowych oraz roczne sprawozdania finansowe konty-
nuujących działalność:

1)⁽¹⁰⁴⁾ banków oraz zakładów ubezpieczeń,

2) ⁽¹⁰⁵⁾ jednostek działających na podstawie przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych oraz przepisów o funduszach inwestycyjnych,

2a) ⁽¹⁰⁶⁾ jednostek działających na podstawie przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,

3) spółek akcyjnych,

4) ⁽¹⁰⁷⁾ pozostałych jednostek, które w poprzedzającym roku obrotowym, za który sporządzono sprawozdania finansowe, spełniły co najmniej dwa z następujących warunków:

a) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło co najmniej 50 osób,

b) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2 500 000 EURO,

c) przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 000 000 EURO.

2. ⁽¹⁰⁸⁾ W jednostkach sporządzających łączne sprawozdania finansowe, o których mowa w art. 51 ust. 1, warunki określone w ust. 1 stosuje się do łącznego rocznego sprawozdania finansowego.

3. ⁽¹⁰⁹⁾ Badaniu podlegają sprawozdania finansowe spółek przejmujących i spółek nowo zawiązanych, sporządzone za rok obrotowy, w którym nastąpiło połączenie według zasad, o których mowa w rozdziale 4a.

4. ⁽¹¹⁰⁾ Badaniu i ogłaszaniu podlegają również półroczne sprawozdania finansowe funduszy inwestycyjnych.

5. ⁽¹¹¹⁾ (skreślony).

Art. 65. ⁽¹¹²⁾ 1. Celem badania sprawozdania finansowego jest wyrażenie przez biegłego rewidenta pisemnej opinii wraz z raportem o tym, czy sprawozdanie finansowe jest prawidłowe oraz rzetelnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy badanej jednostki.

2. Opinia, o której mowa w ust. 1, powinna w szczególności stwierdzać, czy badane sprawozdanie finansowe:

1) zostało sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych,

2) zostało sporządzone zgodnie z określonymi ustawą zasadami rachunkowości,

3) jest zgodne co do formy i treści z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem lub umową,

4) przedstawia rzetelnie i jasno wszystkie istotne dla oceny jednostki informacje, a w odniesieniu do sprawozdania z działalności jednostki, czy informacje zawarte w tym sprawozdaniu uwzględniają postanowienia art. 49 ust. 2 i zgodnie są z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym.

3. W opinii należy również:

1) poinformować o niedopełnieniu, do dnia wyrażenia opinii, określonych w art. 69 i 70 obowiązków złożenia we właściwym rejestrze sądowym oraz do

ogłoszenia sprawozdania finansowego za rok lub lata poprzedzające rok obrotowy,

2) wskazać na stwierdzone podczas badania poważne zagrożenia dla kontynuacji działalności przez jednostkę.

4. Opinia powinna w sposób jednoznaczny wskazywać powody wyrażenia zastrzeżeń do sprawozdania finansowego, wyrażenia opinii negatywnej lub odmowy wyrażenia opinii, z uwagi na zaistnienie okoliczności uniemożliwiających jej sformułowanie. Zastrzeżenia należy wyrazić w sposób wskazujący na ich zasięg.

5. Raport, o którym mowa w ust. 1, powinien przedstawiać w szczególności:

1) ogólną charakterystykę jednostki (dane identyfikujące jednostkę),

2) stwierdzenie uzyskania od jednostki żądanych informacji, wyjaśnień i oświadczeń,

3) ocenę prawidłowości stosowanego systemu rachunkowości i działania powiązanej z nim kontroli wewnętrznej,

4) charakterystykę pozycji lub grupy pozycji sprawozdania finansowego, jeżeli zdaniem biegłego rewidenta wymagają one omówienia,

5) stwierdzenie stosowania się przez bank do obowiązujących zasad w zakresie ostrożności, określonych w odrębnych przepisach, oraz stwierdzenie prawidłowości ustalenia współczynnika wypłacalności,

6) stwierdzenie utworzenia przez zakład ubezpieczeń rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w wysokości zapewniającej pełne wywiązanie się z bieżących i przyszłych zobowiązań, wynikających z zawartych umów ubezpieczenia, oraz zabezpieczenie tych rezerw lokatami, zgodnie z przepisami o działalności ubezpieczeniowej, a także prawidłowości wyliczenia marginesu wypłacalności i posiadania finansowego pokrycia tego marginesu,

7) przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, ze wskazaniem na zjawiska, które w porównaniu z poprzednimi okresami sprawozdawczymi w istotny sposób wpływają negatywnie na tę sytuację, a zwłaszcza zagrażają kontynuowaniu działalności przez jednostkę. Jeżeli w toku badania jednostki biegły rewident stwierdzi istotne, mające wpływ na sprawozdanie finansowe, naruszenie prawa, statutu lub umowy spółki, to powinien o tym poinformować w raporcie, a w razie potrzeby również w opinii.

6. Opinia i raport powinny wynikać z zebranej i opracowanej w toku badania dokumentacji rewizyjnej. Powinny one umożliwić biegłemu rewidentowi, nie biorącemu udziału w badaniu, prześledzenie jego przebiegu i znalezienie uzasadnienia dla opinii wyrażonej o badanym sprawozdaniu finansowym.

Art. 66. ⁽¹¹³⁾ 1. Badanie sprawozdania finansowego przeprowadza biegły rewident spełniający warunki do wyrażenia bezstronnej i niezależnej opinii o tym sprawozdaniu.

2. Bezstronność i niezależność nie jest zachowana, jeżeli biegły rewident:

1) posiada udziały, akcje lub inne tytuły własności w jednostce lub w jednostce z nią stowarzyszonej, dominującej, zależnej lub współzależnej, z wyłączeniem udziału w spółdzielni mieszkaniowej,

2) jest lub był w ostatnich 3 latach przedstawicielem prawnym (pełnomocnikiem), członkiem organów nadzorczych bądź zarządzających lub pracownikiem jednostki albo jednostki z nią stowarzyszonej, dominującej, zależnej lub współzależnej,

3) w ostatnich 3 latach uczestniczył w prowadzeniu ksiąg rachunkowych, sporządzaniu sprawozdania finansowego, stanowiącego przedmiot badania,

4) osiągnął chociażby w jednym roku w ciągu ostatnich 5 lat co najmniej 50% przychodu rocznego z tytułu świadczenia usług na rzecz danej jednostki, jednostki wobec niej dominującej lub jednostek z nią stowarzyszonych, jednostek od niej zależnych lub współzależnych. Nie dotyczy to pierwszego roku działalności biegłego rewidenta,

5) jest małżonkiem, krewnym lub powinowatym w linii prostej do drugiego stopnia lub jest związany z tytułu opieki, przysposobienia lub kurateli z osobą zarządzającą lub będącą w organach nadzorczych jednostki albo zatrudnia przy prowadzeniu badania takie osoby,

6) z innych powodów nie może sporządzić bezstronnej i niezależnej opinii.

3. Zasady bezstronności i niezależności określone w ust. 2 stosuje się odpowiednio do podmiotów, o których mowa w art. 10 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1994 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie (DzU nr 121, poz. 592, z 1996 r., nr 102, poz. 475 oraz z 2000 r., nr 89, poz. 992 i nr 94, poz. 1037) oraz do członków zarządu i organów nadzorczych tych podmiotów lub innych osób uczestniczących w badaniu tych sprawozdań.

4. Wyboru podmiotu, o którym mowa w ust. 3, dokonuje organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe jednostki, chyba że statut, umowa lub inne wiążące jednostkę przepisy prawa stanowią inaczej.

5. Kierownik jednostki zawiera z podmiotem, o którym mowa w ust. 3, umowę o badanie w terminie umożliwiającym mu udział w inwentaryzacji znaczących składników majątkowych. Koszty badania sprawozdania finansowego ponosi badana jednostka.

6. Badanie przeprowadzone z naruszeniem przepisów ust. 1–4 jest nieważne z mocy prawa.

Art. 67. ⁽¹¹⁴⁾ 1. Kierownik badanej jednostki zapewnia udostępnienie biegłemu rewidentowi, przeprowadzającemu badanie sprawozdania finansowego, ksiąg rachunkowych oraz dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów oraz wszelkich innych dokumentów, jak również udziela wyczerpujących informacji, wyjaśnień i oświadczeń – niezbędnych do wydania opinii biegłego rewidenta o badanym sprawozdaniu finansowym jednostki.

2. Biegły rewident jest uprawniony do uzyskania informacji związanych z przebiegiem badania od kontrahentów badanej jednostki, w tym także od banków i jej doradców prawnych – z upoważnienia kierownika badanej jednostki.

3. Jeżeli przedmiotem badania jest sprawozdanie finansowe jednostki dominującej, to uprawnienia biegłego rewidenta, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługują także wobec jednostek zależnych, współzależnych i stowarzyszonych.

4. Biegli rewidenci, którzy przeprowadzili badanie sprawozdania finansowego:

1) jednostki, jednostek zależnych, współzależnych lub stowarzyszonych – za okresy sprawozdawcze poprzedzające rok obrotowy,

2) jednostek zależnych, współzależnych lub stowarzyszonych – za rok obrotowy

– są obowiązani do udzielenia odpowiednich informacji i wyjaśnień biegłemu rewidentowi, badającemu za rok obrotowy sprawozdanie finansowe jednostki, w tym jednostki dominującej.

Art. 67a. ⁽¹¹⁵⁾ Przepisy art. 65, art. 66 ust. 1, 2, 4 i 5 oraz art. 67 stosuje się odpowiednio do badania sprawozdań finansowych innych niż określone w art. 64.

Art. 68. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, spółki akcyjne oraz spółdzielnie są obowiązane do udostępnienia wspólnikom, akcjonariuszom lub członkom rocznego sprawozdania finansowego i sprawozdania z działalności jednostki, a jeżeli sprawozdanie finansowe podlega obowiązkowi badania – także opinii wraz z raportem biegłego rewidenta – najpóźniej na 15 dni przed zgromadzeniem wspólników, walnym zgromadzeniem akcjonariuszy lub walnym zgromadzeniem członków albo przedstawicieli członków spółdzielni. Spółka akcyjna udostępnia ponadto akcjonariuszom sprawozdanie rady nadzorczej i komisji rewizyjnej.

Art. 69. ⁽¹¹⁶⁾ 1. Kierownik jednostki składa we właściwym rejestrze sądowym roczne sprawozdanie finansowe, opinię biegłego rewidenta, jeżeli podlegało ono badaniu zgodnie z przepisami art. 64 ust. 1, odpis uchwały bądź postanowienia organu zatwierdzającego o zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego i podziale zysku lub pokryciu straty, a w przypadku spółek kapitałowych, towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, spółdzielni oraz przedsiębiorstw państwowych – także sprawozdanie z działalności jednostki – w ciągu 15 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego.

2. Jeżeli sprawozdanie finansowe nie zostało zatwierdzone w terminie określonym w art. 53 ust. 1, to należy je złożyć w sądzie lub innym organie, o którym mowa w ust. 1, w ciągu 15 dni po tym terminie.

3. Przepis ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do jednostki dominującej zarządzającej roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej.

Art. 70. ⁽¹¹⁷⁾ 1. Kierownik jednostki, o której mowa w art. 64 ust. 1, obowiązany jest złożyć wprowadzenie do sprawozdania finansowego stanowiące część informacji dodatkowej, bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym oraz rachunek przepływów pieniężnych za rok obrotowy do ogłoszenia w ciągu 15 dni od dnia ich zatwierdzenia, wraz z opinią biegłego re-

widenta oraz odpisem uchwały bądź postanowienia organu zatwierdzającego o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i podziale zysku lub pokryciu straty. Zakres rocznego i półrocznego sprawozdania finansowego funduszy inwestycyjnych oraz termin ich złożenia do ogłoszenia określają odrębne przepisy.

2. Ogłoszenie, o którym mowa w ust. 1 i art. 64 ust. 4, następuje w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski B”, a w odniesieniu do spółdzielni – w „Monitorze Spółdzielczym”.

3. Przepis ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do jednostki dominującej sporządzającej roczne skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej.

Rozdział 8 **Ochrona danych**

Art. 71. ⁽¹¹⁸⁾ 1. Dokumentację, o której mowa w art. 10 ust. 1, księgi rachunkowe, dowody księgowe, dokumenty inwentaryzacyjne i sprawozdania finansowe, zwane dalej także „zbiorami”, należy przechowywać w należyty sposób i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem.

2. Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera ochrona danych powinna polegać na stosowaniu odpornych na zagrożenia nośników danych, na doborze stosownych środków ochrony zewnętrznej, na systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii zbiorów danych zapisanych na nośnikach komputerowych, pod warunkiem zapewnienia trwałości zapisu informacji systemu rachunkowości, przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych, oraz na zapewnieniu ochrony programów komputerowych i danych systemu informatycznego rachunkowości, poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań programowych i organizacyjnych, chroniących przed nieupoważnionym dostępem lub zniszczeniem.

Art. 72. ⁽¹¹⁹⁾ 1. Księgi rachunkowe mogą mieć formę, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 2 i 3, zbiorów utrwalonych na nośnikach komputerowych, pod warunkiem stosowania rozwiązań wymienionych w art. 71 ust. 2.

2. Jeżeli system ochrony zbiorów danych rachunkowości, utrwalonych na nośnikach komputerowych, nie spełnia wymagań określonych w art. 71 ust. 2, zapisy te powinny być wydrukowane w terminach przewidzianych w art. 13 ust. 6.

3. Przechowywanie ksiąg rachunkowych na innym nośniku niż wymieniony w ust. 2 jest dopuszczalne pod warunkiem zapewnienia odtworzenia ksiąg w formie wydruków.

Art. 73. 1. ⁽¹²⁰⁾ Dowody księgowe i dokumenty inwentaryzacyjne przechowywane w siedzibie zarządu lub oddziału (zakładu) jednostki w oryginalnej postaci, w ustalonym porządku dostosowanym do sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w podziale na okresy sprawozdawcze, w sposób pozwalający na ich łatwe odzyskanie. Roczne zbiory dowodów księgowych i dokumentów in-

wentaryzacyjnych oznacza się określeniem nazwy ich rodzaju oraz symbolem końcowych lat i końcowych numerów w zbiorze.

2. ⁽¹²¹⁾ Z wyłączeniem dokumentów dotyczących przeniesienia praw majątkowych do nieruchomości, list płac, powierzenia odpowiedzialności za składniki aktywów, znaczących umów i innych ważnych dokumentów określonych przez kierownika jednostki, po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego treść dowodów księgowych może być przeniesiona na nośniki danych, pozwalające zachować w trwałej postaci zawartość dowodów. Warunkiem stosowania tej metody przechowywania danych jest posiadanie urządzeń pozwalających na odtworzenie dowodów w postaci wydruku, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej.

3. Po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy, dokumentację przyjętych zasad rachunkowości, księgi rachunkowe oraz sprawozdania finansowe, w tym również sprawozdanie z działalności jednostki, przechowuje się odpowiednio w sposób określony w ust. 1.

Art. 74. 1. Zatwierdzone roczne sprawozdania finansowe podlegają trwałemu przechowywaniu.

2. Pozostałe zbiory przechowuje się co najmniej przez okres:

1) księgi rachunkowe – 5 lat,

2) karty wynagrodzeń pracowników bądź ich odpowiedniki – przez okres wymaganego dostępu do tych informacji, wynikający z przepisów emerytalnych, rentowych oraz podatkowych, nie krócej jednak niż 5 lat,

3) ⁽¹²²⁾ dowody księgowe dotyczące wpływów ze sprzedaży detalicznej – do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy, nie krócej jednak niż do dnia rozliczenia osób, którym powierzono składniki aktywów objęte sprzedażą detaliczną,

4) dowody księgowe dotyczące wieloletnich inwestycji rozpoczętych, pożyczek, kredytów oraz umów handlowych, roszczeń dochodzonych w postępowaniu cywilnym lub objętym postępowaniem karnym albo podatkowym – przez 5 lat od początku roku następującego po roku obrotowym, w którym operacje, transakcje i postępowanie zostały ostatecznie zakończone, spłacone, rozliczone lub przedawnione,

5) ⁽¹²³⁾ dokumentację przyjętego sposobu prowadzenia rachunkowości – przez okres nie krótszy od 5 lat od upływu jej ważności,

6) dokumenty dotyczące rękojmi i reklamacji – 1 rok po terminie upływu rękojmi lub rozliczeniu reklamacji,

7) dokumenty inwentaryzacyjne – 5 lat,

8) pozostałe dowody księgowe i dokumenty – 5 lat.

3. Okresy przechowywania ustalone w ust. 2 oblicza się od początku roku następującego po roku obrotowym, którego dane zbiory dotyczą.

Art. 75. Udostępnienie osobie trzeciej zbiorów lub ich części:

1) do wglądu na terenie jednostki – wymaga zgody kierownika jednostki lub osoby przez niego upoważnionej,

2) poza siedzibą zarządu (oddziału) jednostki - wymaga pisemnej zgody kierownika jednostki oraz pozostawienia w jednostce potwierdzonego spisu przyjętych dokumentów,

chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej.

Art. 76. 1. Zbiory jednostek, które:

1) zakończyły swoją działalność w wyniku połączenia z inną jednostką lub przekształcenia formy prawnej – przechowuje jednostka kontynuująca działalność,

2) zostały zlikwidowane – przechowuje wyznaczona osoba lub jednostka; o miejscu przechowywania kierownik, likwidator jednostki lub syndyk masy upadłościowej informuje właściwy sąd lub inny organ prowadzący rejestr lub ewidencję działalności gospodarczej oraz urząd skarbowy.

2. W sprawach, o których mowa w ust. 1, przepisy art. 72–74 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 9 **Odpowiedzialność karna**

Art. 77. ⁽¹²⁴⁾ Kto wbrew przepisom ustawy dopuszcza do:

1) nieprowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzenia ich wbrew przepisom ustawy lub podawania w tych księgach nierzetelnych danych,

2) niesporządzenia sprawozdania finansowego, sporządzenia go niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w tym sprawozdaniu nierzetelnych danych – podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 2, albo obu tym karom łącznie.

Art. 78. ⁽¹²⁵⁾ 1. Biegły rewident, który sporządza niezgodną ze stanem faktycznym opinię o sprawozdaniu finansowym i stanowiących podstawę jego sporządzenia księgach rachunkowych jednostki lub sytuacji finansowo-majątkowej tej jednostki, podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 2 albo obu tym karom łącznie.

2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Art. 79. ⁽¹²⁶⁾ Kto wbrew przepisom ustawy:

1) nie poddaje rocznego sprawozdania finansowego badaniu przez biegłego rewidenta,

2) nie udziela lub udziela niezgodnych ze stanem faktycznym informacji, wyjaśnień, oświadczeń biegłemu rewidentowi albo nie dopuszcza go do pełnienia obowiązków,

3) nie składa rocznego sprawozdania finansowego do ogłoszenia,

4) ⁽¹²⁷⁾ nie składa rocznego sprawozdania finansowego lub sprawozdania z działalności jednostki we właściwym rejestrze sądowym,

5) nie udostępnia sprawozdania finansowego i innych dokumentów, o których mowa w art. 68 – podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Rozdział 10

Przepisy szczególne i przejściowe

Art. 80. 1. Do jednostek, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 4, nie stosuje się rozdziału 5 i 6.

2.⁽¹²⁸⁾ Minister właściwy do spraw finansów publicznych może, w drodze rozporządzenia, wprowadzić obowiązek badania sprawozdań finansowych jednostek, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 4.

3.⁽¹²⁹⁾ Jednostki nie będące spółkami handlowymi, jeżeli nie prowadzą działalności gospodarczej, nie stosują rozdziału 6 i 7 ustawy.

Art. 81.⁽¹³⁰⁾ 1. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, szczegółowe kryteria wyłączeń z obowiązku objęcia jednostki sprawozdaniem finansowym jednostek powiązanych przez emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do publicznego obrotu lub ubiegających się o ich dopuszczenie.

2. Minister właściwy do spraw finansów publicznych określi w drodze rozporządzenia:

1) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, szczególne zasady rachunkowości funduszy inwestycyjnych, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, terminy sporządzenia i złożenia do ogłoszenia rocznego i półrocznego sprawozdania finansowego oraz termin zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego,

2) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, a w przypadku jednostek organizacyjnych banków, w ramach których prowadzona jest działalność maklerska, dodatkowo po zasięgnięciu opinii Komisji Nadzoru Bankowego, szczególne zasady rachunkowości domów maklerskich i jednostek organizacyjnych banków, w ramach których prowadzona jest działalność maklerska, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym oraz odpowiednio w sprawozdaniu finansowym jednostek powiązanych oraz w sprawozdaniach z działalności,

3) szczegółowe zasady sporządzania przez jednostki inne niż banki i zakłady ubezpieczeń sprawozdania finansowego jednostek powiązanych, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym jednostek powiązanych oraz w sprawozdaniu z działalności,

4) szczegółowe zasady uznawania, metody wyceny, zakres ujawniania i sposób prezentacji instrumentów finansowych,

5) kwalifikacje i inne wymagania, których spełnienie przez osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki nie posiadające osobowości prawnej uprawnia do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, o których mowa w art. 11 ust. 3, organizację i tryb działania Komisji Egzaminacyjnej powoływanej przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych dla sprawdzenia kwalifikacji tych osób, wzór świadectwa stwierdzającego ich kwalifikacje i wymagania oraz wysokość opłat egzaminacyjnych,

6) po zasięgnięciu opinii Prezesa Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń szczególne zasady rachunkowości zakładów ubezpieczeń, w tym również

tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz zakres informacji wykazywanych w informacji dodatkowej, zasady sporządzania sprawozdania finansowego jednostek powiązanych, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym jednostek powiązanych oraz w sprawozdaniach z działalności,

7) po zasięgnięciu opinii Prezesa Urzędu Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi szczególne zasady rachunkowości funduszy emerytalnych, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, terminy sporządzenia i złożenia do ogłoszenia rocznego sprawozdania finansowego, zakres ogłaszania rocznego sprawozdania finansowego oraz termin zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego,

8) ⁽¹³¹⁾ po zasięgnięciu opinii Komisji Nadzoru Bankowego:

a) szczególne zasady rachunkowości banków, w tym zakres informacji wykazywanych w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego,

b) zasady sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych dla potrzeb wykonywania nadzoru skonsolidowanego, w tym skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych holdingu finansowego w rozumieniu ustawy - Prawo bankowe oraz zakres informacji wykazanych w tych sprawozdaniach finansowych,

c) zasady tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków,

9) zakres działania, liczbę członków i podmioty uprawnione do ich zgłoszenia oraz sposób organizacji Komitetu Standardów Rachunkowości, o którym mowa w art. 10 ust. 3,

10) po zasięgnięciu opinii Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej, szczególne zasady rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, w tym zakres informacji wykazywanych w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego.

Art. 82. ⁽¹³²⁾ Minister właściwy do spraw finansów publicznych może w drodze rozporządzenia:

1) określić dla niektórych jednostek, o których mowa w art. 80 ust. 3, szczególne zasady rachunkowości,

2) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, określić szczególne zasady rachunkowości Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych oraz funduszu rozliczeniowego, o którym mowa w przepisach o publicznym obrocie papierami wartościowymi, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym oraz odpowiednio w sprawozdaniu finansowym jednostek powiązanych, a także w sprawozdaniach z działalności,

3) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, określić szczególne zasady rachunkowości funduszu gwarancyjnego, o którym mowa w przepisach o publicznym obrocie papierami wartościowymi, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym,

4) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, określić szczególne zasady rachunkowości spółek prowadzących

giełdy oraz rynek pozagiełdowy, w tym zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, odpowiednio w sprawozdaniu finansowym jednostek powiązanych oraz sprawozdaniach z działalności.

Art. 83. 1. W celu ujednolicenia zasad grupowania operacji gospodarczych i ograniczenia nakładu pracy związanego z ustaleniem zakładowych planów kont mogą być stosowane wzorcowe plany kont.

2. ⁽¹³³⁾ Minister właściwy do spraw finansów publicznych może określić, w drodze rozporządzenia, wzorcowe plany kont:

- 1) po zasięgnięciu opinii Komisji Nadzoru Bankowego – dla banków,
- 2) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd – dla jednostek działających na podstawie przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi,
- 3) po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Papierów Wartościowych i Giełd – dla funduszy inwestycyjnych,
- 4) po zasięgnięciu opinii Prezesa Państwowego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń – dla zakładów ubezpieczeń,
- 5) po zasięgnięciu opinii Prezesa Urzędu Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi – dla funduszy emerytalnych,
- 6) dla pozostałych jednostek,
- 7) po zasięgnięciu opinii Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej – dla spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych.

Rozdział 11

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy końcowe

Art. 84. 1. W ustawie z dnia 31 stycznia 1989 r. o Narodowym Banku Polskim (DzU z 1992 r., nr 72, poz. 360, z 1993 r., nr 6, poz. 29 oraz z 1994 r., nr 1, poz. 2 i nr 80, poz. 369) w art. 52 w pkt 1 wyrazy „jednolite zasady rachunkowości, typowy plan kont dla banków oraz” skreśla się.

2. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (DzU nr 57, poz. 502, z 1946 r., nr 57, poz. 321, z 1950 r., nr 34, poz. 312, z 1964 r., nr 16, poz. 94, z 1969 r., nr 13, poz. 95, z 1988 r., nr 41, poz. 326, z 1990 r., nr 17, poz. 98 i nr 51, poz. 298 oraz z 1991 r., nr 35, poz. 155, nr 94, poz. 418 i nr 111, poz. 480) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 178 dodaje się § 5 w brzmieniu:

„§ 5. Po powzięciu uchwały wspólników zarządzającej dopłaty, rozszczenia o dopłaty ujmuje się w odrębnej pozycji aktywów, a ich równowartość – pasywów bilansu. Dopłaty wykazuje się jako składnik kapitału zapasowego dopłaty, dopóki nie będą użyte w sposób uzasadniający ich odpisanie.”,

- 2) w art. 390 w § 1 wyraz „czterech” zastępuje się wyrazem „sześciu” oraz zdanie ostatnie skreśla się.

3. W ustawie z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (DzU nr 59, poz. 344, z 1993 r., nr 5, poz. 21 i nr 44, poz. 201 oraz z 1994 r., nr 4, poz. 17) w art. 42 w ust. 7 i w art. 50 w ust. 1 wyrazy „wynikających z działal-

ności ubezpieczeniowej” zastępuje się wyrazami „jakie mogą wynikać z zawartych umów ubezpieczenia”.

4. W ustawie z dnia 5 stycznia 1991 r. – Prawo budżetowe (DzU z 1993 r., nr 72, poz. 344 i z 1994 r., nr 76, poz. 344) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 51 otrzymuje brzmienie:

„Art. 51. Minister Finansów określi, w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego, zasady i terminy sporządzania sprawozdawczości budżetowej”.

2) po art. 51 dodaje się art. 51a w brzmieniu:

„Art. 51a. 1. Zasady prowadzenia rachunkowości państwowych i gminnych jednostek budżetowych i ich gospodarstw pomocniczych, zakładów budżetowych, państwowych i gminnych funduszy celowych oraz gmin i ich związków określa odrębna ustawa, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Minister Finansów określi szczególne zasady prowadzenia rachunkowości oraz jednolite plany kont dla jednostek wymienionych w ust. 1.

3. Minister Finansów określi zasady rachunkowości i plan kont dla organów podatkowych”.

Art. 85. 1. Tracą moc, z zastrzeżeniem ust. 2:

1) art. 244–252, 418–420, 422–426 oraz art. 428 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy,

2) art. 26a ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o zasadach prowadzenia na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne (DzU z 1989 r., nr 27, poz. 148 i nr 74, poz. 442 oraz z 1991 r., nr 60, poz. 253 i nr 111, poz. 480),

3) art. 39 i 40 ustawy z dnia 10 lipca 1985 r. o przedsiębiorstwach mieszanych (DzU nr 32, poz. 142, z 1986 r., nr 12, poz. 72 i z 1987 r., nr 33, poz. 181),

4) art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych (DzU z 1992 r., nr 6, poz. 27 i z 1993 r., nr 18, poz. 82),

5) art. 48 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. – Prawo bankowe (DzU z 1992 r., nr 72, poz. 359, z 1993 r., nr 6, poz. 29, nr 28, poz. 127 i nr 134, poz. 646 oraz z 1994 r., nr 80, poz. 369),

6) art. 14 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (DzU nr 51, poz. 298 oraz z 1991 r., nr 60, poz. 253 i nr 111, poz. 480),

7) art. 41 ust. 3, art. 47, art. 58 pkt 1 i art. 59 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej,

8) art. 29 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (DzU nr 65, poz. 385, z 1992 r., nr 54, poz. 254 i nr 63, poz. 314 oraz z 1994 r., nr 1, poz. 3, nr 43, poz. 163 i nr 105, poz. 509),

9) art. 30 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (DzU nr 114, poz. 493),

10) art. 32 § 3 i art. 95 ustawy z dnia 22 marca 1991 r. – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych (DzU z 1994 r., nr 58, poz. 239 i nr 71, poz. 313),

11) art. 61 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (DzU nr 91, poz. 408 i z 1992 r., nr 63, poz. 315).

2. Przepisy, o których mowa w ust. 1, zachowują moc w stosunku do jednostek, których rok obrotowy nie pokrywa się z rokiem kalendarzowym, do czasu zakończenia przez te jednostki roku obrotowego, nie dłużej jednak niż do dnia 31 grudnia 1995 r.

Art. 86. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1995 r. i ma zastosowanie po raz pierwszy do sprawozdań finansowych za rok obrotowy rozpoczynający się w 1995 r.

ZAKRES INFORMACJI WYKAZYWANYCH W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM DLA INNYCH JEDNOSTEK NIŻ BANKI I ZAKŁADY UBEZPIECZEŃ

(Załącznik nr 1 do Ustawy z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości)

Wprowadzenie do sprawozdania finansowego

obejmuje w szczególności:

- 1) nazwę (firmę) i siedzibę, podstawowy przedmiot działalności jednostki oraz wskazanie właściwego sądu lub innego organu prowadzącego rejestr,
- 2) wskazanie czasu trwania działalności jednostki, jeżeli jest ograniczony,
- 3) wskazanie okresu objętego sprawozdaniem finansowym,
- 4) wskazanie, że sprawozdanie finansowe zawiera dane łączne, jeżeli w skład jednostki wchodzi wewnętrzne jednostki organizacyjne sporządzające samodzielne sprawozdania finansowe,
- 5) wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez jednostkę w dającej się przewidzieć przyszłości oraz czy nie istnieją okoliczności wskazujące na zagrożenie kontynuowania przez nią działalności,
- 6) w przypadku sprawozdania finansowego sporządzonego za okres, w ciągu którego nastąpiło połączenie, wskazanie, że jest to sprawozdanie finansowe sporządzone po połączeniu spółek, oraz wskazanie zastosowanej metody rozliczenia połączenia (nabycia, łączenia udziałów),
- 7) omówienie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny aktywów i pasywów (także amortyzacji), pomiaru wyniku finansowego oraz sposobu sporządzenia sprawozdania finansowego w zakresie, w jakim ustawa pozostawia jednostce prawo wyboru.

Bilans

Aktywa

A. Aktywa trwałe

I. Wartości niematerialne i prawne

1. Koszty zakończonych prac rozwojowych
2. Wartość firmy
3. Inne wartości niematerialne i prawne
4. Zaliczki na wartości niematerialne i prawne

II. Rzeczowe aktywa trwałe

1. Środki trwałe
 - a) grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)
 - b) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej
 - c) urządzenia techniczne i maszyny
 - d) środki transportu
 - e) inne środki trwałe

- 2. Środki trwałe w budowie
 - 3. Zaliczki na środki trwałe w budowie
 - III. Należności długoterminowe
 - 1. Od jednostek powiązanych
 - 2. Od pozostałych jednostek
 - IV. Inwestycje długoterminowe
 - 1. Nieruchomości
 - 2. Wartości niematerialne i prawne
 - 3. Długoterminowe aktywa finansowe
 - a) w jednostkach powiązanych
 - udziały lub akcje
 - inne papiery wartościowe
 - udzielone pożyczki
 - inne długoterminowe aktywa finansowe
 - b) w pozostałych jednostkach
 - udziały lub akcje
 - inne papiery wartościowe
 - udzielone pożyczki
 - inne długoterminowe aktywa finansowe
 - 4. Inne inwestycje długoterminowe
- V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe
 - 1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego
 - 2. Inne rozliczenia międzyokresowe

B. Aktywa obrotowe

- I. Zapasy
 - 1. Materiały
 - 2. Półprodukty i produkty w toku
 - 3. Produkty gotowe
 - 4. Towary
 - 5. Zaliczki na dostawy
- II. Należności krótkoterminowe
 - 1. Należności od jednostek powiązanych
 - a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:
 - do 12 miesięcy
 - powyżej 12 miesięcy
 - b) inne
 - 2. Należności od pozostałych jednostek
 - a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:
 - do 12 miesięcy
 - powyżej 12 miesięcy
 - b) z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń
 - c) inne
 - d) dochodzone na drodze sądowej

III. Inwestycje krótkoterminowe

1. Krótkoterminowe aktywa finansowe

- a) w jednostkach powiązanych
 - udziały lub akcje
 - inne papiery wartościowe
 - udzielone pożyczki
 - inne krótkoterminowe aktywa finansowe
- b) w pozostałych jednostkach
 - udziały lub akcje
 - inne papiery wartościowe
 - udzielone pożyczki
 - inne krótkoterminowe aktywa finansowe
- c) środki pieniężne i inne aktywa pieniężne
 - środki pieniężne w kasie i na rachunkach
 - inne środki pieniężne
 - inne aktywa pieniężne

2. Inne inwestycje krótkoterminowe

IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Aktywa razem

Pasywa

A. Kapitał (fundusz) własny

I. Kapitał (fundusz) podstawowy

II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)

III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)

IV. Kapitał (fundusz) zapasowy

V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny

VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe

VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych

VIII. Zysk (strata) netto

IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania

I. Rezerwy na zobowiązania

1. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

2. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne

- długoterminowa
- krótkoterminowa

3. Pozostałe rezerwy

- długoterminowe
- krótkoterminowe

II. Zobowiązania długoterminowe

1. Wobec jednostek powiązanych

2. Wobec pozostałych jednostek
 - a) kredyty i pożyczki
 - b) z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych
 - c) inne zobowiązania finansowe
 - d) inne
 - III. Zobowiązania krótkoterminowe
 1. Wobec jednostek powiązanych
 - a) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:
 - do 12 miesięcy
 - powyżej 12 miesięcy
 - b) inne
 2. Wobec pozostałych jednostek
 - a) kredyty i pożyczki
 - b) z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych
 - c) inne zobowiązania finansowe
 - d) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:
 - do 12 miesięcy
 - powyżej 12 miesięcy
 - e) zaliczki otrzymane na dostawy
 - f) zobowiązania wekslowe
 - g) z tytułu podatków, cel, ubezpieczeń i innych świadczeń
 - h) z tytułu wynagrodzeń
 - i) inne
 3. Fundusze specjalne
 - IV. Rozliczenia międzyokresowe
 1. Ujemna wartość firmy
 2. Inne rozliczenia międzyokresowe
 - długoterminowe
 - krótkoterminowe
- Pasywa razem

Rachunek zysków i strat (wariant kalkulacyjny)

- A. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - I. Przychody netto ze sprzedaży produktów
 - II. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów
- B. Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów, w tym:
 - jednostkom powiązanym
 - I. Koszt wytworzenia sprzedanych produktów
 - II. Wartość sprzedanych towarów i materiałów
- C. Zysk (strata) brutto ze sprzedaży ($A - B$)

- D. Koszty sprzedaży
- E. Koszty ogólnego zarządu
- F. Zysk (strata) ze sprzedaży ($C - D - E$)
- G. Pozostałe przychody operacyjne
 - I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych
 - II. Dotacje
 - III. Inne przychody operacyjne
- H. Pozostałe koszty operacyjne
 - I. Strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych
 - II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
 - III. Inne koszty operacyjne
- I. Zysk (strata) z działalności operacyjnej ($F + G - H$)
- J. Przychody finansowe
 - I. Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - II. Odsetki, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - III. Zysk ze zbycia inwestycji
 - IV. Aktualizacja wartości inwestycji
 - V. Inne
- K. Koszty finansowe
 - I. Odsetki, w tym:
 - dla jednostek powiązanych
 - II. Strata ze zbycia inwestycji
 - III. Aktualizacja wartości inwestycji
 - IV. Inne
- L. Zysk (strata) z działalności gospodarczej ($I + J - K$)
- M. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (M.I. – M.II.)
 - I. Zyski nadzwyczajne
 - II. Straty nadzwyczajne
- N. Zysk (strata) brutto ($L \pm M$)
- O. Podatek dochodowy
- P. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)
- R. Zysk (strata) netto ($N - O - P$)

(wariant porównawczy)

- A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - I. Przychody netto ze sprzedaży produktów
 - II. Zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)
 - III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki
 - IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów

- B. Koszty działalności operacyjnej
 - I. Amortyzacja
 - II. Zużycie materiałów i energii
 - III. Usługi obce
 - IV. Podatki i opłaty, w tym:
 - podatek akcyzowy
 - V. Wynagrodzenia
 - VI. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia
 - VII. Pozostałe koszty rodzajowe
 - VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów

- C. Zysk (strata) ze sprzedaży ($A - B$)

- D. Pozostałe przychody operacyjne
 - I. Zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych
 - II. Dotacje
 - III. Inne przychody operacyjne

- E. Pozostałe koszty operacyjne
 - I. Strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych
 - II. Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
 - III. Inne koszty operacyjne

- F. Zysk (strata) z działalności operacyjnej ($C + D - E$)

- G. Przychody finansowe
 - I. Dywidendy i udziały w zyskach, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - II. Odsetki, w tym:
 - od jednostek powiązanych
 - III. Zysk ze zbycia inwestycji
 - IV. Aktualizacja wartości inwestycji
 - V. Inne

H. Koszty finansowe

I. Odsetki, w tym:

dla jednostek powiązanych

II. Strata ze zbycia inwestycji

III. Aktualizacja wartości inwestycji

IV. Inne

I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej ($F + G - H$)

J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych (J.I. – J.II.)

I. Zyski nadzwyczajne

II. Straty nadzwyczajne

K. Zysk (strata) brutto ($I \pm J$)

L. Podatek dochodowy

M. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia straty)

N. Zysk (strata) netto ($K - L - M$)

Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym

I. Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (BO)

– korekty błędów podstawowych

I.a. Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (BO), po korektach

1. Kapitał (fundusz) podstawowy na początek okresu

1.1. Zmiany kapitału (funduszu) podstawowego

a) zwiększenie (z tytułu)

– wydania udziałów (emisji akcji)

...

b) zmniejszenie (z tytułu)

– umorzenia udziałów (akcji)

...

1.2. Kapitał (fundusz) podstawowy na koniec okresu

2. Należne wpłaty na kapitał podstawowy na początek okresu

2.1. Zmiana należnych wpłat na kapitał podstawowy

a) zwiększenie (z tytułu)

...

b) zmniejszenie (z tytułu)

...

2.2. Należne wpłaty na kapitał podstawowy na koniec okresu

3. Udziały (akcje) własne na początek okresu

a) zwiększenie

b) zmniejszenie

- 3.1. Udziały (akcje) własne na koniec okresu
- 4. Kapitał (fundusz) zapasowy na początek okresu
 - 4.1. Zmiany kapitału (funduszu) zapasowego
 - a) zwiększenie (z tytułu)
 - emisji akcji powyżej wartości nominalnej
 - z podziału zysku (ustawowo)
 - z podziału zysku (ponad wymaganą ustawowo minimalną wartość)
 - ...
 - b) zmniejszenie (z tytułu)
 - pokrycia straty
 - ...
 - 4.2. Stan kapitału (funduszu) zapasowego na koniec okresu
- 5. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny na początek okresu
 - 5.1. Zmiany kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny
 - a) zwiększenie (z tytułu)
 - ...
 - b) zmniejszenie (z tytułu)
 - zbycia środków trwałych
 - ...
 - 5.2. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny na koniec okresu
 - 6. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe na początek okresu
 - 6.1. Zmiany pozostałych kapitałów (funduszy) rezerwowych
 - a) zwiększenie (z tytułu)
 - ...
 - b) zmniejszenie (z tytułu)
 - ...
 - ...
 - 6.2. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe na koniec okresu
 - 7. Zysk (strata) z lat ubiegłych na początek okresu
 - 7.1. Zysk z lat ubiegłych na początek okresu
 - korekty błędów podstawowych
 - 7.2. Zysk z lat ubiegłych na początek okresu, po korektach
 - a) zwiększenie (z tytułu)
 - podziału zysku z lat ubiegłych
 - ...
 - b) zmniejszenie (z tytułu)
 - ...
 - ...
 - 7.3. Zysk z lat ubiegłych na koniec okresu
 - 7.4. Strata z lat ubiegłych na początek okresu,
 - korekty błędów podstawowych
 - 7.5. Strata z lat ubiegłych na początek okresu, po korektach
 - a) zwiększenie (z tytułu)
 - przeniesienia straty z lat ubiegłych do pokrycia
 - ...
 - b) zmniejszenie (z tytułu)
 - ...
 - ...

- 7.6. Strata z lat ubiegłych na koniec okresu
- 7.7. Zysk (strata) z lat ubiegłych na koniec okresu
- 8. Wynik netto
 - a) zysk netto
 - b) strata netto
 - c) odpisy z zysku
- II. Kapitał (fundusz) własny na koniec okresu (BZ)
- III. Kapitał (fundusz) własny, po uwzględnieniu proponowanego podziału zysku (pokrycia straty)

Rachunek przepływów pieniężnych (metoda bezpośrednia)

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej

I. Wpływy

- 1. Sprzedaż
- 2. Inne wpływy z działalności operacyjnej

II. Wydatki

- 1. Dostawy i usługi
- 2. Wynagrodzenia netto
- 3. Ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz inne świadczenia
- 4. Podatki i opłaty o charakterze publicznoprawnym
- 5. Inne wydatki operacyjne

III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej (I–II)

B. Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej

I. Wpływy

- 1. Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych
- 2. Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne
- 3. Z aktywów finansowych, w tym:
 - a) w jednostkach powiązanych
 - b) w pozostałych jednostkach
 - zbycie aktywów finansowych,
 - dywidendy i udziały w zyskach
 - spłata udzielonych pożyczek długoterminowych
 - odsetki
 - inne wpływy z aktywów finansowych
- 4. Inne wpływy inwestycyjne

II. Wydatki

- 1. Nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych
- 2. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne
- 3. Na aktywa finansowe, w tym:
 - a) w jednostkach powiązanych

- b) w pozostałych jednostkach
 - nabycie aktywów finansowych
 - udzielone pożyczki długoterminowe

4. Inne wydatki inwestycyjne

III. Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej (I–II)

C. Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej

I. Wpływy

1. Wpływy netto z wydania udziałów (emisji akcji) i innych instrumentów kapitałowych oraz dopłat do kapitału

2. Kredyty i pożyczki

3. Emisja dłużnych papierów wartościowych

4. Inne wpływy finansowe

II. Wydatki

1. Nabycie udziałów (akcji) własnych

2. Dywidendy i inne wypłaty na rzecz właścicieli

3. Inne, niż wypłaty na rzecz właścicieli, wydatki z tytułu podziału zysku

4. Spłaty kredytów i pożyczek

5. Wykup dłużnych papierów wartościowych

6. Z tytułu innych zobowiązań finansowych

7. Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego

8. Odsetki

9. Inne wydatki finansowe

III. Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej (I–II)

D. Przepływy pieniężne netto, razem (A.III $\pm$ B.III $\pm$ C.III)

E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym:

zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych

F. Środki pieniężne na początek okresu

G. Środki pieniężne na koniec okresu (F $\pm$ D), w tym:

o ograniczonej możliwości dysponowania

(metoda pośrednia)

A. Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej

I. Zysk (strata) netto

II. Korekty razem

1. Amortyzacja

2. Zyski (straty) z tytułu różnic kursowych

3. Odsetki i udziały w zyskach (dywidendy)

4. Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej

5. Zmiana stanu rezerw

6. Zmiana stanu zapasów

7. Zmiana stanu należności
 8. Zmiana stanu zobowiązań krótkoterminowych, z wyjątkiem pożyczek i kredytów
 9. Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych
 10. Inne korekty
- III. Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej ($I \pm II$)

B. Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej

I. Wpływy

1. Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych
2. Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne
3. Z aktywów finansowych, w tym:
 - a) w jednostkach powiązanych
 - b) w pozostałych jednostkach
 - zbycie aktywów finansowych,
 - dywidendy i udziały w zyskach
 - spłata udzielonych pożyczek długoterminowych
 - odsetki
 - inne wpływy z aktywów finansowych
4. Inne wpływy inwestycyjne

II. Wydatki

1. Nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych
2. Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne
3. Na aktywa finansowe, w tym:
 - a) w jednostkach powiązanych
 - b) w pozostałych jednostkach
 - nabycie aktywów finansowych
 - udzielone pożyczki długoterminowe
4. Inne wydatki inwestycyjne

III. Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej ($I-II$)

C. Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej

I. Wpływy

1. Wpływy netto z wydania udziałów (emisji akcji) i innych instrumentów kapitałowych oraz dopłat do kapitału
2. Kredyty i pożyczki
3. Emisja dłużnych papierów wartościowych
4. Inne wpływy finansowe

II. Wydatki

1. Nabycie udziałów (akcji) własnych
2. Dywidendy i inne wypłaty na rzecz właścicieli
3. Inne, niż wypłaty na rzecz właścicieli, wydatki z tytułu podziału zysku
4. Spłaty kredytów i pożyczek

- 5. Wykup dłużnych papierów wartościowych
 - 6. Z tytułu innych zobowiązań finansowych
 - 7. Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego
 - 8. Odsetki
 - 9. Inne wydatki finansowe
- III. Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej (I–II)

D. Przepływy pieniężne netto razem ($A.III \pm B.III \pm C.III$)

E. Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym
zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych

F. Środki pieniężne na początek okresu

G. Środki pieniężne na koniec okresu ($F \pm D$), w tym
o ograniczonej możliwości dysponowania

Dodatkowe informacje i objaśnienia

obejmują w szczególności:

1.

1) szczegółowy zakres zmian wartości grup rodzajowych środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz inwestycji długoterminowych, zawierający stan tych aktywów na początek roku obrotowego, zwiększenia i zmniejszenia z tytułu: aktualizacji wartości, nabycia, przemieszczenia wewnętrznego oraz stan końcowy, a dla majątku amortyzowanego – podobne przedstawienie stanów i tytułów zmian dotychczasowej amortyzacji lub umorzenia,

2) wartość gruntów użytkowanych wieczystość,

3) wartość nie amortyzowanych lub nie umarzanych przez jednostkę środków trwałych, używanych na podstawie umów najmu, dzierżawy i innych umów, w tym z tytułu umów leasingu,

4) zobowiązania wobec budżetu państwa lub jednostek samorządu terytorialnego z tytułu uzyskania prawa własności budynków i budowli,

5) dane o strukturze własności kapitału podstawowego oraz liczbie i wartości nominalnej subskrybowanych akcji, w tym uprzywilejowanych,

6) stan na początek roku obrotowego, zwiększenia i wykorzystanie oraz stan końcowy kapitałów (funduszy) zapasowych i rezerwowych, o ile jednostka nie sporządza zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym,

7) propozycje co do sposobu podziału zysku lub pokrycia straty za rok obrotowy,

8) dane o stanie rezerw według celu ich utworzenia na początek roku obrotowego, zwiększeniach, wykorzystaniu, rozwiązaniu i stanie końcowym,

9) dane o odpisach aktualizujących wartość należności, ze wskazaniem stanu na początek roku obrotowego, zwiększeniach, wykorzystaniu, rozwiązaniu i stanie na koniec roku obrotowego,

10) podział zobowiązań długoterminowych według pozycji bilansu o pozostałym od dnia bilansowego, przewidywanym umową, okresie spłaty:

- a) do 1 roku,
- b) powyżej 1 roku do 3 lat,
- c) powyżej 3 lat do 5 lat,
- d) powyżej 5 lat,

11) wykaz istotnych pozycji czynnych i biernych rozliczeń międzyokresowych,

12) wykaz grup zobowiązań zabezpieczonych na majątku jednostki (ze wskazaniem jego rodzaju),

13) zobowiązania warunkowe, w tym również udzielone przez jednostkę gwarancje i poręczenia, także wekslowe;

2.

1) strukturę rzeczową (rodzaje działalności) i terytorialną (kraj, eksport) przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów,

2) wysokość i wyjaśnienie przyczyn odpisów aktualizujących środki trwałe,

3) wysokość odpisów aktualizujących wartość zapasów,

4) informacje o przychodach, kosztach i wynikach działalności zaniechanej w roku obrotowym lub przewidzianej do zaniechania w roku następnym,

5) rozliczenie głównych pozycji różniących podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym od wyniku finansowego (zysku, straty) brutto,

6) w przypadku jednostek, które sporządzają rachunek zysków i strat w wariantcie kalkulacyjnym, dane o kosztach wytworzenia produktów na własne potrzeby oraz o kosztach rodzajowych:

- a) amortyzacji,
- b) zużycia materiałów i energii,
- c) usług obcych,
- d) podatków i opłat,
- e) wynagrodzeń,
- f) ubezpieczeń i innych świadczeń,
- g) pozostałych kosztów rodzajowych,

7) koszt wytworzenia środków trwałych w budowie, środków trwałych na własne potrzeby,

8) poniesione w ostatnim roku i planowane na następny rok nakłady na niefinansowe aktywa trwałe; odrębnie należy wykazać poniesione i planowane nakłady na ochronę środowiska,

9) informacje o zyskach i stratach nadzwyczajnych, z podziałem na losowe i pozostałe,

10) podatek dochodowy od wyniku na operacjach nadzwyczajnych;

3. Objaśnienie struktury środków pieniężnych przyjętych do rachunku przepływów pieniężnych, a w przypadku gdy rachunek przepływów pieniężnych sporządzony jest metodą bezpośrednią, dodatkowo należy przedstawić uzgodnienie przepływów pieniężnych netto z działalnością operacyjną, sporządzone metodą pośrednią; w przypadku różnic pomiędzy zmianami stanu niektórych pozycji

w bilansie oraz zmianami tych samych pozycji wykazanymi w rachunku przepływów pieniężnych należy wyjaśnić ich przyczyny;

4. Informacje o:

1) przeciętnym w roku obrotowym zatrudnieniu, z podziałem na grupy zawodowe,

2) wynagrodzeniach, łącznie z wynagrodzeniem z zysku, wypłaconych lub należnych osobom wchodzącym w skład organów zarządzających i nadzorujących spółek handlowych (dla każdej grupy osobno),

3) pożyczkach i świadczeniach o podobnym charakterze udzielonych osobom wchodzącym w skład organów zarządzających i nadzorujących spółek handlowych (dla każdej grupy osobno), ze wskazaniem warunków oprocentowania i terminów spłaty;

5.

1) informacje o znaczących zdarzeniach dotyczących lat ubiegłych ujętych w sprawozdaniu finansowym roku obrotowego,

2) informacje o znaczących zdarzeniach, jakie nastąpiły po dniu bilansowym, a nie uwzględnionych w sprawozdaniu finansowym,

3) przedstawienie dokonanych w roku obrotowym zmian zasad (polityki) rachunkowości, w tym metod wyceny oraz zmian sposobu sporządzania sprawozdania finansowego, jeżeli wywierają one istotny wpływ na sytuację majątkową, finansową i wynik finansowy jednostki, ich przyczyny i spowodowaną zmianami kwotę wyniku finansowego oraz zmian w kapitale (funduszu) własnym,

4) informacje liczbowe zapewniające porównywalność danych sprawozdania finansowego za rok poprzedzający ze sprawozdaniem za rok obrotowy;

6.

1) informacje o wspólnych przedsięwzięciach, które nie podlegają konsolidacji, w tym:

a) nazwie, zakresie działalności wspólnego przedsięwzięcia,

b) procentowym udziale,

c) części wspólnie kontrolowanych rzeczowych składników aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych,

d) zobowiązaniach zaciągniętych na potrzeby przedsięwzięcia lub zakupu używanych rzeczowych składników aktywów trwałych,

e) części zobowiązań wspólnie zaciągniętych,

f) przychodach uzyskanych ze wspólnego przedsięwzięcia i kosztach z nimi związanych,

g) zobowiązaniach warunkowych i inwestycyjnych dotyczących wspólnego przedsięwzięcia,

2) informacje o transakcjach z jednostkami powiązanymi,

3) wykaz spółek (nazwa, siedziba), w których jednostka posiada co najmniej 20% udziałów w kapitale lub ogólnej liczbie głosów w organie stanowiącym spółki; wykaz ten powinien zawierać także informacje o procencie udziałów i stopniu udziału w zarządzaniu oraz o zysku lub stracie netto tych spółek za ostatni rok obrotowy,

4) jeżeli jednostka nie sporządza skonsolidowanego sprawozdania finansowego, korzystając ze zwolnienia lub wyłączeń, informacje o:

a) podstawie prawnej wraz z danymi uzasadniającymi odstąpienie od konsolidacji,

b) nazwie i siedzibie jednostki sporządzającej skonsolidowane sprawozdanie finansowe na wyższym szczeblu grupy kapitałowej oraz miejscu jego publikacji,

c) podstawowych wskaźnikach ekonomiczno-finansowych, charakteryzujących działalność jednostek powiązanych w danym i ubiegłym roku obrotowym, takich jak:

– wartość przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów oraz przychodów finansowych,

– wynik finansowy netto oraz wartość kapitału własnego, z podziałem na grupy,

– wartość aktywów trwałych,

– przeciętne roczne zatrudnienie;

7. W przypadku sprawozdania finansowego sporządzonego za okres, w ciągu którego nastąpiło połączenie:

1) jeżeli połączenie zostało rozliczone metodą nabycia:

a) nazwę (firmę) i opis przedmiotu działalności spółki przejętej,

b) liczbę, wartość nominalną i rodzaj udziałów (akcji) wyemitowanych w celu połączenia,

c) cenę przejęcia, wartość aktywów netto według wartości godziwej spółki przejętej na dzień połączenia, wartość firmy lub ujemnej wartości firmy i opis zasad jej amortyzacji,

2) jeżeli połączenie zostało rozliczone metodą łączenia udziałów:

a) nazwy (firmy) i opis przedmiotu działalności spółek, które w wyniku połączenia zostały wykreślone z rejestru,

b) liczbę, wartość nominalną i rodzaj udziałów (akcji) wyemitowanych w celu połączenia,

c) przychody i koszty, zyski i straty oraz zmiany w kapitałach własnych połączonych spółek za okres od początku roku obrotowego, w ciągu którego nastąpiło połączenie, do dnia połączenia;

8. W przypadku występowania niepewności co do możliwości kontynuowania działalności, opis tych niepewności oraz stwierdzenie, że taka niepewność występuje, oraz wskazanie, czy sprawozdanie finansowe zawiera korekty z tym związane; informacja powinna zawierać również opis podejmowanych bądź planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację niepewności;

9. W przypadku gdy inne informacje niż wymienione powyżej mogłyby w istotny sposób wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej, finansowej oraz wynik finansowy jednostki, należy ujawnić te informacje.

PUBLIKACJE AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa, tel./faks 681 37 52

- H. Binkowski, A. Ciupiński – **Polityka obronna i siły zbrojne partnerów Polski z Grupy Wyszehradzkiej**
- R. Bojarski – **Operacja obronna**
- R. Bojarski – **Główne problemy działań operacyjnych**
- J. Brzozowski – **Metodyka zajęć grupowych**
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – **Wczesne ostrzeganie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- J. Czaja – **Stolica apostołska wobec integracji europejskiej**
- A. Dawidczyk – **Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w.**
- W. Drażczyk – **Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych**
- **Działania (operacje) połączone.** Materiały z konferencji naukowej
- M. Gąska, A. Ciupiński – **Międzynarodowe prawo humanitarne**
- M. Gąska – **Obronność w aktach prawnych RP**
- J. Gotowała – **Lotnictwo XXI wieku**
- J. Groskrejc – **Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów**
- J. Groskrejc – **Nauczyciel w edukacji. Funkcje – kompetencje – koncepcje kształcenia**
- J. Halik – **Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej**
- H. Herman – **Działania specjalne w wojnach i konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej**
- M. Huzarski (red.) – **Taktyka ogólna wojsk lądowych**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm antyizraelski**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?**
- K. Jałoszyński – **Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych**
- J. Janczak – **Zakłócanie informacyjne**
- T. Jemiolo – **Globalizacja. Szanse i zagrożenia**
- J. Kardas, K. Loranty – **Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej**
- J. Kardas – **Edukacja kadr administracji publicznej na Wyższych Kursach Obronnych**
- W. Kitler (red.) – **Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP**
- W. Kitler – **Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych**
- Z. Klawiter – **Wybrane aspekty systemu dowodzenia brygady zmechanizowanej (pancernej) w działaniach taktycznych**
- S. Korzeniowski – **Żandarmeria wojskowa**
- M. Kosiński – **Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym**
- M. Kozub – **Lotnictwo w operacjach połączonych**
- S. Kurinia – **Współczesna brytyjska myśl obronno-ekonomiczna**
- R. Kwieka – **Informacja w walce zbrojnej**
- Z. Lach, J. Skrzyp, A. Łaszczuk – **Wojskowo-geograficzna charakterystyka Niemiec**

- L. Łukaszuk – Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa
- J. Marczak (red.) – Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. **Samoobrona powszechna III RP**
- Z. Maślak, K. Kozłowski, P. Krawczyk – Podstawy użycia lotnictwa myśliwskiego
- W. Michałak – **Dominacja z powietrza**
- G. Nowacki – **Strategiczne siły jądrowe wybranych państw**
- I. Nowak – **Wybrane problemy historii polskiej techniki wojskowej XX wieku. Sprzęt i środki wojsk chemicznych**
- M. Obrusiewicz – **Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF**
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – **Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny**
- J. Płaczek – **Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000**
- J. Płaczek (red.) – **Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych.**
- **Szanse i zagrożenia**
- K. Przeworski – **Ewakuacja jako sposób ochrony ludności**
- A. Radomyski – **Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej**
- A. Rejmak – **Ratownictwo lotnicze**
- S. Sadowski – **Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej**
- P. Sienkiewicz – **5 wykładów**
- A. Skrabacz – **Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w.**
- Z. Skwarek – **Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania**
- K. Słaboń – **Sytuacja jeńców wojennych w konflikcie iracko-irańskim (1980–1988)**
- J. Słowik – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w natarciu**
- **Słownik terminów z zakresu psychologii (praca zbiorowa)**
- M. Soloducha, P. Malinowski – **Użycie artylerii w szczególnych rodzajach działań bojowych**
- H. Spustek – **Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego**
- Z. Stachowiak – **Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych)**
- R. Stępień (red.) – **Edukacja w wyższych szkołach wojskowych**
- M. Strzoda, N. Prusiński – **System dowodzenia. Terminologia. Część I**
- R. Szpyra – **Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw**
- E.A. Wesółowska, A. Szerauc (red.) – **Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo**
- J. Wolejszo, Z. Fiolna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w obronie**
- J. Wójcasiak (red.) – **Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku**
- W. Zawadzki, T. Majewski, N. Prusiński – **Informacyjne uwarunkowania procesu decyzyjnego**
- J. Zieliński (red.) – **Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej**
- J. Zuziak – **Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997**

Zamówienia przyjmujemy telefonicznie lub pisemnie

AON Wydział
Wydawniczy